

Lotta Sippola

TILASTA PAIKAKSI, PAIKASTA KODIKSI

Paikan ja kodin diskurssit paikastaan siirrettyjen ihmisten
kertomina

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Pro Gradu -tutkielma

Huhtikuu 2023

TIIVISTELMÄ

Lotta Sippola: Tilasta paikaksi, paikasta kodiksi. Paikan ja kodin diskurssit paikastaan siirrettyjen ihmisten kertomina.

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Sosiaalityön tutkinto-ohjelma

Ohjaaja: Jenni-Mari Räsänen

Huhtikuu 2023

Tämän tutkielman tavoitteena on tarkastella paikastaan siirrettyjen ihmisten kodille ja paikalle antamia merkityksiä sekä kodin tunnun ja paikkaan kuulumisen muodostumista heidän haastattelupuheessaan. Tutkimuskontekstina on erään suuren suomalaisen kaupungin keskustan läheisyydessä sijainneen asuinyhteisön purkaminen, jonka seurauksena alueen asukkaat menettivät kotipaikkansa. Alueen uudistamiseen tähtäävä tyhjentäminen ja sen aiheuttama asukkaiden pakkomuutto ovat tapausesimerkkejä gentrifikaatiosta ja ihmisten paikastaan siirtämisestä, ja tutkielma onkin eräänlainen pienoisotos laajemmasta gentrifikaatiosta ja segregaatiosta tarkastelevasta tapaus tutkimuksesta. Tutkielman yhteiskunnallinen ja ajallinen relevanssi perustuvat gentrifikaation ja asunnottomuuden yhteydelle, josta myös tutkielman yhteiskunnallinen viitekehys rakentuu.

Tutkielman käsitteellisenä ja teoreettisena viitekehystenä hyödynnetään humanistiseen maantieteeseen perustuvaa paikan käsitettä. Paikkaa lähestytään tässä tutkimuksessa elettyinä ja koettuna, vuorovaikutuksen kautta merkityksiä saavana tilana, johon kiinnitytään ja kuulutaan eri tasoilla tapahtuvien prosessien myötä. Tutkielman teoreettista viitekehystä jatkaa kodin käsite ja näkemys kodista sekä aineellisella että aineettomalla tasolla rakentuvana, muista paikoista erottuvana ja kodin tunnun myötä merkittäväksi muodostuvana paikkana.

Tutkimus pohjautuu sosiaalisen konstruktionismin tutkimusperinteeseen ja aineiston analyysimenetelmänä on sovellettu diskurssianalyysia. Tutkimusaineistona on 22 puolistrukturoitua teemahaastattelua, jotka on toteutettu yhtä kuuden hengen ryhmähaastattelua lukuun ottamatta yksilöhaastatteluina. Haastatteluista seitsemän on jo kertaalleen haastateltujen ihmisten jatko haastatteluja. Haastateltavat (n=20) olivat asuneet purettavalla asuinalueella muutamista vuosista jopa kymmeneen vuosiin, ja asuinpaikka oli muodostunut heistä monelle tärkeäksi ja merkitykselliseksi kodiksi.

Analyyssissa aineistosta muodostui yhteensä kymmenen diskurssia, jotka jakautuvat kahteen diskurssiryhmään. Näitä ovat ensinnäkin paikan diskurssit, joihin sisältyy kaksi paikan erityislaatuisuutta kuvaavaa diskurssia ja kolme paikkaan kuulumista kuvaavaa diskurssia sekä toiseksi kodin diskurssit, joihin sisältyy kolme kodin tunnun rakentumista kuvaavaa diskurssia ja kaksi kodin ja asumisen tulevaisuuteen liittyvää diskurssia. Paikan erityislaatuisuuden diskursseissa korostuvat paikan fyysiset ominaisuudet ja maantieteellinen sijainti sekä ainutlaatuinen, hyväksyvä paikallisyhteisö. Paikkaan kuulumista kuvaavissa diskursseissa kuulumisen rakentuu ajallisen, sosiaalisen ja toiminnallisen kuulumisen kautta. Kodin tunnun rakentumista kuvaavissa diskursseissa kodin tuntu rakentuu kodin materialististen piirteiden, kodin sosiaalisten suhteiden sekä kodin rauhan, turvallisuuden ja yksityisyyden myötä. Kodin ja asumisen tulevaisuuteen liittyvissä diskursseissa kotiin kohdistuu haaveita ja toiveita loppuelämän asuinpaikkana, mutta myös huolta ja pelkoa asumisen vaarantumisesta ja kodin toistuvasta menettämisestä.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että paikkaan ja kotiin liittyvät merkitykset ja kuulumisen prosessit ovat moninaisia ja rakentuvat sekä henkilökohtaisella että yhteisöllisellä tasolla. Paikkaan ja kotiin liitetään sekä aineellisia että aineettomia merkityksiä, odotuksia ja toiveita. Tulokset osoittavat, että paikastaan siirrettyksi joutuminen voi olla haavoittavaa ja heikentää paikkaan kuulumisen ja kodin tunnun muodostumisen mahdollisuuksia. Paikastaan siirrettyksi joutuneet ihmiset voivat tarvita ulkopuolista aineellista tai aineetonta tukea paikkaan kuulumisen ja kodin tunnun muodostumiseksi. Johtopäätöksinä esitetään, että tietoa paikkaan kuulumisesta ja kodin tunnun rakentumisesta asumissosiaalisessa työssä tulee vahvistaa. Oikeanlaisen tuen tarjoaminen esimerkiksi asumissosiaalisen työn keinoin edellyttää tietoa kodin ja paikan merkitysten ymmärtämisestä sekä kodin tunnun ja paikkaan kuulumisen prosessien eri tasoista ja ulottuvuuksista. Lisäksi esitetään, että koti käsitteenä ja kodin tunnun muodostuminen tavoitteena kirjataan kansallisiin asunnottomuuden poistamiseen ja ennaltaehkäisemiseen tähtääviin ohjelmiin.

Avainsanat: paikka, paikkaan kuuluminen, koti, kodin tuntu, gentrifikaatio, paikastaan siirtäminen

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

ABSTRACT

Lotta Sippola: From a space into place, from a place into home. Discourses of place and home produced by displaced people.

Master's thesis

Tampere University

Degree Programme in Social Work

Thesis supervisor: Jenni-Mari Räsänen

April 2023

The purpose of this Master's thesis is to examine the meanings given to place and home by people who have been displaced and their ways of describing and constructing place attachment and a sense of home in interviews. The context of this study is the demolition of a certain residential community located near a big Finnish city, a process which led the residents to lose their homes. The demolition was implemented as part of a process to reform the area and as a result, epitomizing gentrification, the residents were reluctantly displaced. This thesis is a part of a larger case study focusing on segregation and gentrification and the latter is therefore used as the societal framework in this study. The societal and timely relevance of this thesis is based on the connection of gentrification and homelessness.

The conceptual and theoretical framework of this thesis is based on the concept of place in human geography. In this study, place is considered a lived and experienced space, which becomes meaningful through interaction and to which attachment is formed by various complex processes. The theoretical framework is further broadened with the concept and perception of home. In this study, home is considered a unique place constructed in material and immaterial dimensions which is distinguishable from other places due to a sense of home related to it.

The methodological framework of this thesis is based on social constructionism and discourse analysis is used as a method for the data analysis. The research data consists of 22 semi-structured theme interviews, seven of which are follow-up interviews with former interviewees. One of the interviews was a group interview of six people. The interviewees had a long housing history in the demolished area and for many of them the place had become an important and meaningful home.

In the data analysis ten discourses were identified and divided into two groups. The first group includes five place-related discourses. Two of the place-related discourses describe the distinction of a place while three of them concern the processes through which place attachment is formed. The second group consists of five home-related discourses, of which three describe the construction of a sense of home and two concern the future of home and housing. The discourses describing the distinction of a place emphasize the physical and material dimensions of a place as well as the geographic location. The unique, accepting local community is also related to the distinction of a place. The discourses of place attachment describe the formation of place attachment in temporal, social and functional dimensions. The sense of home-related discourses describe the construction of a sense of home through the material aspects of home, home-related social interactions and the peace, safety, and privacy of home.

The results demonstrate the diversity of place- and home-related meanings and illustrate that the complex characteristics of attachment are constructed both at an individual and a communal level. Both material and immaterial meanings, dreams and aspirations are related to place and home. The results prove that being displaced may cause vulnerability and diminish one's ability to form place attachment and a sense of home and therefore displaced people may require external assistance in the aforementioned. As a conclusion, a need for strengthening the knowledge regarding the formation of place attachment and a sense of home in housing social work is made apparent in this study. The ability to properly satisfy the aforementioned need requires comprehension of the diverse meanings of home and place and the processes related to them. Another need risen as a conclusion is to include the concept of home and the acquirement of a sense of home into the national strategies and programmes of ending homelessness.

Keywords: place, place attachment, home, a sense of home, gentrification, displacement

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck service.

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	5
2	GENTRIFIKAATIO JA ASUNNOTTOMUUS YHTEISKUNNALLISINA ILMIÖINÄ	8
2.1	Segregaatio, gentrifikaatio ja paikastaan siirtäminen	8
2.2	Haavoittava asunottomuus	11
2.3	Asumissosiaalinen työ asumisen turvaajana	14
3	MONIMERKITYKSELLINEN PAIKKA	17
3.1	Paikka humanistisessa maantieteessä	17
3.2	Paikkatunne ja paikkaan kuuluminen	19
3.3	Paikka sosiaalityössä	21
4	KOTI PAIKKANA JA TUNTEENA	23
4.1	Koti ja kodittomuus	23
4.2	Monella tasolla rakentuva kodin tuntu	25
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	29
5.1	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	29
5.2	Tutkimusaineisto ja tutkimuksen konteksti	29
5.3	Diskurssianalyysi analyysimetodina	31
5.4	Aineiston analyysiprosessi	33
5.5	Tutkimuksen eettisyys ja tutkijan positio	38
6	ERITYISLAATUINEN PAIKKA JA MONIULOTTEINEN PAIKKAAN KUULUMINEN	43
6.1	Saari keskellä kaupunkia – paikan erityislaatuisuuden diskurssi	43
6.1.1	Lähiympäristön merkitys paikan erityislaatuudelle	44
6.1.2	Paikallisyhteisön ilmapiirin merkitys paikan erityislaatuudelle	48
6.2	Paikkaan kuulumisen diskurssit	52
6.2.1	Ajallinen paikkaan kuuluminen	53
6.2.2	Sosiaalinen paikkaan kuuluminen	56
6.2.3	Toiminnallinen paikkaan kuuluminen	62
7	KOTI JA KODIN TUNNUN RAKENTUMINEN	68
7.1	Kodin tuntua rakentavat kodin materialistiset piirteet	68
7.2	Sosiaalisissa suhteissa rakentuva kodin tuntu	74
7.3	Rauha, turvallisuus ja yksityisyys kodin tuntua rakentamassa	78
7.4	Toive loppuelämän kodista – pysyvyyden ja paikoilleen asettumisen diskurssi	87
7.5	Kodin ja asumisen pelkojen ja uhkien diskurssi	90
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	95
	LÄHDELUETTELO	101
	LIITTEET	115

Liite 1: Purettavasta asuinyhteisöstä uusiin koteihin -tutkimushankkeen teemoiteltu haastattelurunko	115
Liite 2: Purettavasta asuinyhteisöstä uusiin koteihin -tutkimushankkeen teemoiteltu jatko haastattelurunko	117
Liite 3: Suostumus tutkimukseen osallistumiseen	119
Liite 4: Tutkimustiedote.....	120

1 JOHDANTO

Koti on sanana ja ilmiönä samaan aikaan sekä arkinen ja tuttu, että monimerkityksellinen, aikaan, paikkaan ja kulttuuriin sidottu yksilöllinen kokemus. Paikan muodostuminen kodiksi edellyttää henkilökohtaista tunnesidettä ja paikkaan kiinnittymistä ja kuulumista monella tasolla. Sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa paikkaa käsitteenä ja ilmiönä on esimerkiksi sosiologian ja psykologian tutkimuksissa tarkasteltu muun muassa paikkaan kiinnittymisen ja paikkaidentiteetin kautta sosiaalisen konstruktionismiin perustuen. Sosiaalityön tutkimuksessa nämä lähestymistavat ovat jääneet melko vähälle huomiolle, vaikka niitä voidaan pitää sosiaalityön kannalta tärkeinä, sillä paikan käsite voi tarjota uudenlaisen monitieteellisen näkökulman sosiaalisten ongelmien tarkasteluun. (Akesson ym. 2017; Gordon 2015; Shwartz-Ziv & Strier 2022.) Viimeaikaisessa sosiaalityön tutkimuksessa kotia on tutkittu muun muassa institutionaalisten kohtaamisten ja auttamistyön paikkana (esim. Ferguson 2016; 2018; Haahtela & Juhila 2016; Hall ym. 2021; Holmberg & Ranta 2021; Juhila ym. 2022a).

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on tarkastella erään purettavan asuinyhteisön paikastaan siirrettyjen asukkaiden paikkaan ja kotiin liittämiä merkityksiä sekä paikkaan kuulumisen ja kodin tunnun muodostumista heidän haastattelupuheessaan. Monet tarkastelun kohteena olevan purettavan asuinyhteisön asukkaista olivat aiemmin eläneet tai tutkimuksen toteuttamisen ajankohtana yhä elivät eri tavoin haavoittavissa elämäntilanteissa, kuten köyhyyden, ongelmallisen päihteidenkäytön, mielenterveyden haasteiden tai toimintakyvyn rajoitteiden kanssa. Asuinyhteisön purkamisen vuoksi asukkaat joutuivat paikastaan siirretyiksi vasten tahtoaan, joka osaltaan asetti heidät entistä haavoittuvampaan asemaan. (Mäki ym. 2022.) Haavoittuvassa asemassa oleviksi mielletään tavallisesti esimerkiksi ikääntyneet, vammaiset, etniset vähemmistöt, maahanmuuttajat, pitkäaikaissairaajat tai päihteitä ongelmallisesti käyttävät ihmiset (THL 2018), mutta tässä tutkielmassa näen haavoittuvuuden olevan ensisijaisesti tilannesidonnaista, paikastaan siirretyksi joutumisen aiheuttamaa.

Tässä tutkielmassa lähestyn kotia humanistiseen maantieteeseen perustuvan paikan käsitteen kautta. Paikkateoria ja siihen liittyvä paikkaan kuulumisen prosessi toimivat tutkielman käsitteellisenä ja teoreettisena viitekehyksenä. Alueellisen eriarvoistumisen eli segregaaation sekä kaupunkien keskiluokkaistumisen eli gentrifikaation ilmiöt liittyvät osaltaan kiinteästi tutkielman aiheeseen ja muodostavat tutkielman yhteiskunnallisen kontekstin, sillä tarkastelun kohteena olevan asuinyhteisön purkaminen ja alueen asukkaiden pakkomuutto on tapausesimerkki gentrifikaatiosta. Tapaus kuvastaa

nykyistä kaupunkikehityksen suuntausta, jossa huonoon kuntoon päästettyjä asuinyhteisöjä puretaan uudisrakentamisen tieltä, ja alueella asuvat, haavoittavissa elämäntilanteissa olevat ihmiset joutuvat jättämään kotinsa alueen asumiskustannusten noustessa ja joutuvat vasten tahtoaan paikastaan siirretyiksi (esim. Juhila ym. 2023). Tutkielma on siis eräänlainen pienoisosot laajemmasta gentrifikaatiota ja segregatiota tarkastelevasta tapaustutkimuksesta.¹

Tutkimukseni lisää ymmärrystä siitä, että kotiin liittyvät merkitykset, tarpeet ja toiveet ovat yksilöllisiä ja voivat poiketa siitä, mitä pidetään kulttuurisesti hyvinä tai tavoiteltavina kodin piirteinä. Kodin merkitysten ja kodin tunnun tutkiminen auttaa ymmärtämään, kuinka sosiaalityössä voidaan tukea paikkaan kiinnittymistä ja kodin tunnun muodostumista (Ranta & Juhila 2020, 687–688; Zufferey ym. 2020). Koska kokemus kodista on henkilökohtainen, ovat kotiin liittyvät tarpeet ja toiveet yksilöllisiä (Granfelt 2018, 69–70) Näin ollen myös kodin tunnun muodostuminen on asiakkaan henkilökohtainen prosessi, jota työntekijän on mahdollista tukea (Juhila 2022, 78). Haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten kotiin liittyvät kokemukset ja muistot voivat usein olla turvattomia ja rikkinäisiä, ja sen vuoksi näiden ihmisten kanssa tehtävässä työssä koti kaikkine merkityksineen on keskeinen paikka (Juhila 2022, 79). Kodittomuuden kokemus voi muodostua jo lapsuusaikana ja kodin kokemus voi rikkoutua varhain tai toistuvasti elämän eri vaiheissa (Granfelt 2018, 64). Paikastaan siirtämisen haavoittamien ja kotinsa menettäneiden ihmisten parissa tehtävässä työssä kotiin liittyvien merkitysten, toiveiden ja pelkojen tunnistaminen on erityisen tärkeää. Asiakkaan tukeminen kodin tunnun rakentumisessa edellyttää työntekijältä asiakkaan kotiin liittyvien ajatusten tunnistamista ja kuulemista. (Juhila 2022, 76–78.)

Tutkimukseni on yhteydessä myös asunnottomuutta ennaltaehkäisevän ja vähentävän työn sekä asumissosiaalisen työn tavoitteisiin ja tuottaa asumissosiaaliselle työlle relevanttia tietoa. Haavoittavissa elämäntilanteissa olevien ihmisten asunnottomuuden estämisen kannalta on tärkeää, että heitä tuetaan kodin tunnun muodostumisessa ja sitä kautta paikkaan kiinnittymisessä (Granfelt 1998). Kuulumisen tunne ja paikkaan kiinnittyminen ovat keskeisiä tavoitteita asumissosiaalisessa eli asunnottomuutta ennaltaehkäisevässä ja asunnottomuuden poistamiseen sekä asumisen pysyvyyden turvaamiseen pyrkivässä työssä. Asumissosiaalisen työn tavoitteena on tukea asunnon muodostumista kodiksi. (Granfelt 2022, 15; 33). Jotta työtä voidaan tehdä asiakaslähtöisesti ja

---

¹ Tutkielma on osa sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamaa tutkimushanketta ”Segregaation ja asunnottomuuden vastainen asumissosiaalinen työ haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten asumis- ja palvelupolulla” (SEGRA) 2021–2023.

tavoitteellisesti, asiakkaiden toiveiden ja tarpeiden ymmärtäminen on tärkeää. Haavoittavissa elämäntilanteissa olevien ihmisten kotiin liittämien merkitysten sekä paikkaan kuulumiseen ja kiinnittymiseen vaikuttavien tekijöiden tunnistaminen mahdollistaa sen, että asumissosiaalisella työllä voidaan tukea ihmisten paikkaan kuulumista ja kodin tunnun muodostumista.

Tutkielmani ajankohtaisuutta tukee myös yhteiskunnallinen kotikäänne, jolla tarkoitetaan viimeaikaista muutosprosessia, jossa eri syistä haavoittavissa elämäntilanteissa elävien asiakkaiden asuminen, tukipalvelut ja hoito pyritään toteuttamaan ensisijaisesti ihmisten kodeissa ryhmäkotien tai laitosten sijaan. Muutoksen taustalla vaikuttavat niin poliittiset, taloudelliset säästötoimet ja lainsäädännön uudistukset kuin ajatukset ihmisoikeuksista, itsemääräämisoikeudesta, valinnanvapaudesta ja osallisuudesta. (Raitakari & Juhila 2022, 25–27.) Kotona tehtävällä hyvinvointityöllä voidaan vastata haavoittavissa elämäntilanteissa elävien asiakkaiden tarpeisiin heidän kodeissaan ja lähiyhteisöissään (Raitakari ym. 2022, 12–13). Kotikäänteen myötä palveluita ja tukitoimia kodeissaan tarvitsevien ihmisten kotiin liittämien merkitysten, toiveiden ja tarpeiden ymmärtäminen on tärkeää sekä laadukkaiden palveluiden että asiakkaana olevien ihmisten itsemääräämisoikeuden turvaamiseksi.

Tämä tutkielma on osaltaan yhteiskunnallisesti kantaaottava ja kiinnittyy myös rakenteellisen sosiaalityön tavoitteisiin. Tutkielman myötä toteutan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 7 §:ssä säädettyä rakenteellisen sosiaalityön velvoitetta tuottaa tietoa sosiaalihuollon asiakkaiden tarpeista ja niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä. Tutkielma tuo kuuluviin haavoittavissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden äänen, joka mahdollistaa näiden ihmisten tarpeiden huomioimisen muun muassa sosiaalisten ongelmien ehkäisemisessä asuin- ja toimintaympäristöjen kehittämisessä, jotka ovat sosiaalihuoltolain (1301/2014) 7 §:n mukaan osa rakenteellista sosiaalityötä.

Tutkielman luvussa 2 esittelen gentrifikaatiota ja siitä aiheutuvaa paikastaan siirtämistä sekä asunnottomuutta suomalaisessa kontekstissa. Kuvaan lisäksi Suomessa tehtävän asumissosiaalisen työn lähtökohtia ja tavoitteita ja perustelen tutkimukseni yhteiskunnallista relevanssia. Luvussa 3 esittelen tutkielman teoreettisena viitekehyksenä toimivan paikan käsitteen alakäsitteineen ja merkityksineen. Luvussa 4 esittelen kodin ja kodittomuuden käsitteet sekä kuvaan kodin tunnun muodostumista. Teoreettisen osan jälkeen luvussa 5 esittelen tutkimukseni tavoitteen tutkimustehtävineen, kuvaan tutkimuksen metodologista viitekehystä, analyysiprosessin kulkua sekä tutkimusetiikkaa. Luvuissa 6 ja 7 esittelen tutkimukseni tulokset ja luku 8 koostuu johtopäätöksistä ja pohdinnasta.

2 GENTRIFIKAATIO JA ASUNNOTTOMUUS YHTEISKUNNALLISINA ILMIÖINÄ

Tässä luvussa kuvailen tutkielmani yhteiskunnallista kontekstia ja yhteiskunnallisesti relevanttia teoreettista viitekehystä. Tutkielmani kiinnittyy gentrifikaatiotutkimukseen, sillä tutkielma on eräänlainen pienoisotos laajemmasta gentrifikaatiota ja segregatiota tarkastelevasta tapaustutkimuksesta. Luvun aluksi alaluvussa 2.1 esittelen segregatiota ja gentrifikaatiota ilmiöinä, kuvaan gentrifikaation syitä ja seurauksia sekä gentrifikaation aiheuttaman paikastaan siirtämisen ilmiön ja sen vaikutuksia. Paikan käsitteeseen paneudun tarkemmin myöhemmin tutkielman luvussa 3. Alaluvussa 2.2 käsittelen asunnottomuutta ja sen haavoittavuutta yhteiskunnallisesta ja yksilön näkökulmasta. Luvun lopuksi alaluvussa 2.3 esittelen asunnottomuuden ennaltaehkäisyä ja vähentämistä julkisen vallan tehtävänä erityisesti asumissosiaalisen työn kautta.

2.1 Segregatio, gentrifikaatio ja paikastaan siirtäminen

Segregatiolla eli alueellisella eriarvoistumisella viitataan kaupunkien ei-toivottuun sosiaaliseen eriytymiseen ja huono-osaisuuden kasautumiseen (Vaattovaara 1999). Kaupunkien segregoituminen on seurausta tiettyjen alueiden tai kaupunginosien sosioekonomisen aseman paranemisesta. Tietyille alueille keskittyy vauraampaa, hyväosaisempaa väestöä, ja joistain alueista puolestaan tulee huono-osaisuuden keskittymiä, kuten Junnilainen (2019) kuvaa. Alueet voivat eriytyä muun muassa asukkaiden sosioekonomisten ominaisuuksien, kuten iän, etnisen taustan sekä tulo- ja koulutustason mukaan (Hirvola 2016, 39). Segregatioon vaikuttavat tekijät ovat erilaisia eri kaupungeissa, sillä esimerkiksi Suomessa taantuvissa kaupungeissa keskeisiä ongelmia ovat pitkäaikaistyöttömyys ja väestön ikääntyminen. Kasvavissa kaupungeissa puolestaan muun muassa valikoiva muuttoliikenne ja lähioihin liitetyt kielteiset mielikuvat ovat yhteydessä segregatioon. (Ilmonen 2016, 111–112.) Segregatio ja alueellinen tai sosiaalinen erilaistuminen eivät kuitenkaan ole suoria synonyymeja toisilleen, sillä segregatiolla tarkoitetaan nimenomaan epätoivottua alueellista erilaistumista, mutta alueellisten erojen kehittyminen ei automaattisesti ole segregoitumista lisäävä piirre (Vaattovaara 1999, 122–123).

Gentrifikaation käsitteellä puolestaan tarkoitetaan kaupunkikehityksen prosessia, jonka seurauksena kaupunkien keskusta-alueet muuttuvat pienituloisten tai työväenluokkaisten ihmisten asuinalueista keskiluokkaisten, vauraampien ihmisten asuinalueiksi (esim. Lees ym. 2008). Gentrifikaatiota

edistäviä, toisiaan vahvistavia tekijöitä ovat muutokset alueen asutokannassa ja asukasrakenteessa (Hamnett 1991, 176). Alueen kiinteistöjen arvonnousun myötä asumiskustannukset nousevat ja kohtuuhintaisten asuntojen tarjonta supistuu, alueen asukasrakenne muuttuu vauraammaksi ja keskiluokkaiseksi ja alueen pienituloiset, haavoittuvassa asemassa olevat asukkaat voivat joutua muuttamaan alueelta pois vasten tahtoaan asumiskustannusten noustessa. (Atkinson & Bridge 2005, 5; Karhula 2015; Wallin 2021). Alueen arvonnousu houkuttelee asukkaiksi hyvätuloisia, usein korkeammin koulutettuja asukkaita, jonka myötä alueen arvo ja asumiskustannukset alueella edelleen nousevat (Karhula 2015). Käytännössä edellä kuvattu gentrifikaatioon johtava alueen arvonnousu perustuu alueen kiinteistöjen arvon nousuun, joka tapahtuu esimerkiksi sijoittajien ostaessa ja jälleenmyydessä alueen kiinteistöjä voittoa tavoitellessaan tai kiinteistöjen omistajien uudistaessa kiinteistöjään ennen myyntiä tai vuokraamista arvonnousun saavuttamiseksi. Yksinkertaistettuna gentrifikaatioprosessi tapahtuu siis alueen kiinteistöjen ostamisen, mahdollisen uudistamisen tai kunnostamisen ja myymisen sekä uudelleenasettamisen myötä. (Jauhiainen 1995, 30.)

Gentrifikaatioksi miellettyjä kaupunkikehityksen prosesseja on tapahtunut ja tapahtuu edelleen läntisissä yhteiskunnissa. Suomessa gentrifikaation tunnusmerkkejä täyttäviä prosesseja ovat olleet esimerkiksi vanhojen kaupunkien puutalokorttelien purkamiset tai uudistamiset. (Juhila ym. 2023, 63.) Esimerkkejä suomalaisten kaupunkien gentrifikaatiokehityksestä ovat muun muassa Helsingin Kallion, Turun Port Arthurin sekä Tampereen Tammelan ja Amurin kaupunginosien saneeraukset, jotka vaikuttivat alueiden asukasrakenteeseen (Mäkelä & Enbom 2015). Nykyiset gentrifikaatioprosessit Suomessa kohdistuvat usein laajojen kaupunginosien sijaan yksittäisiin, tyypillisesti huonoon kuntoon päässeisiin tai päästettyihin vuokra-asumista tarjoaviin kortteleihin tai rakennuksiin (Juhila ym. 2023, 63–64). Tutkielman tarkastelun kohteena oleva purettava asuinyhteisö oli juuri edellä kuvatun kaltainen huonoon kuntoon päästetyistä vuokrataloista koostuva asuinalue suuren kaupunkikeskuksen lähistöllä.

Gentrifikaation käsitteellä voidaan viitata myös kaupungin tai kaupunginosan fyysiseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen elpymiseen (Jauhiainen 1995, 24). Kaupunkien elävöittäminen ja uudistaminen (eng. *revitalization and renewal*) ovat näennäisesti lempeämpiä vaihtoehtoisia termejä, joilla gentrifikaatioprosessia joissain yhteyksissä kuvataan (Moran & Berbary 2021, 645). Elpymisen tai elvyttämisen käsitettä käyttämällä kuitenkin korostetaan alueen muutoksen positiivisia puolia, ja gentrifikaatio-käsitettä käytettäessä sen sijaan huomioidaan prosessiin liittyvä sosiaalinen epäoikeudenmukaisuus (Karhula 2015). Gentrifikaatio onkin yhdistetty epädemokraattiseen paikallispolitiikkaan ja kaupunkirakentamisella keinotteluun, ja se kytkeytyy kiinteästi osaksi

kapitalistista taloudellista ja sosiaalista kaupunkitilan uudistusta (Jauhiainen 1995, 24–25). Nykyisen gentrifikaatiokehityksen voidaan nähdä olevan seurausta uusliberalismin noususta, joka niin ikään vaikuttaa paikallispolitiikkaan, talouden ratkaisuihin ja epätasaiseen alueelliseen kehitykseen (Soederberg & Walks 2021, 572–574).

Gentrifikaatiota on puolusteltu muun muassa sillä, että hyvätuloisen väestön muuttaminen alueelle toisi alueelle tasapainoa ja parantaisi koko alueen asukkaiden elämänlaatua muun muassa näyttämällä esimerkkiä hyvästä työmoraalista ja poliittisesta aktiivisuudesta (Shaw & Hagemans 2015, 323–324). Esimerkiksi Helsingin Kallion gentrifikaatioprosessin myötä alueen väestö kyllä muuttui, mutta muutos perustui alueen asuinkustannusten noususta aiheutuneeseen muuttoliikkeeseen alueen pienituloisten asukkaiden muuttaessa pois parempituloisen väestön tieltä. Alkuperäisen matalasti kouluttautuneen tai kouluttautumattoman, pienituloisen asukasjoukon tilalle muutti keskiluokkaisia, kouluttautuneita asukkaita. (Mäkelä & Enbom 2015.) Esimerkiksi Kalliossa hyvätuloisen väestön muuton myötä Shaw'n ja Hagemanin (2015, 323–324) kuvailemaa muutosta paikan alkuperäisten asukkaiden elämäntilanteeseen ei seurannut.

Kasvavissa kaupungeissa gentrifikaatiokehitys voi johtaa siihen, että ydinkeskustassa asuminen on mahdollista ainoastaan hyvätuloisille ihmisille ja alueen pienituloiset, haavoittuvassa asemassa olevat asukkaat ovat pakotettuja muuttamaan alueelta pois (Wallin 2021, 103). Gentrifikaation myötä alueen asukkaat voivat siis sekä kuvainnollisesti että kirjaimellisesti menettää paikkansa (Valli 2015, 1192). Paikastaan siirretyillä ihmisillä viitataan usein kodittomiin, pakolaisiin ja maahanmuuttajiin sekä ihmisiin, jotka ovat joutuneet jättämään kotinsa esimerkiksi luonnonkatastrofien, sodan tai kotona tapahtuvan väkivallan vuoksi (Vandemark 2007, 242), mutta myös gentrifikaation seurauksena tapahtuvaa pakotettua muuttamista ja kotipaikan menettämistä voidaan kuvata paikastaan siirtämisen (eng. *displacement*) käsitteellä (Juhila ym. 2023). Paikastaan siirretyksi joutuminen on haavoittavaa kenelle tahansa, joka menettää kotinsa tai yhteiskunnallisen asemansa, sillä paikastaan siirtämisellä on vaikutuksia ihmisen hyvinvointiin ja mahdollisuuksiin kiinnittyä paikkaan (Vandemark 2007, 242; Manzo ym. 2008, 1855–1856). E erityisen haavoittavaa se voi olla silloin, jos ihmisellä on jo entuudestaan elämässään haavoittavia tekijöitä.

Paikastaan siirtäminen voi tapahtua nopeasti tai hitaasti sekä suoraan tai epäsuorasti (Marcuse 2015, 1264). Vaikka kaikki tietyn alueen asukkaat eivät gentrifikaation seurauksena joutuisikaan konkreettisesti jättämään kotiaan ja muuttamaan pois alueelta, gentrifikaation myötä asuinalue voi muuttua merkittävästi niin konkreettisella kuin sosiaalisellakin tasolla, jolloin asukkaille syntyy

kokemus paikkaidentiteetin heikkenemisestä ja paikan menettämisestä (Shaw & Hagemans 2015, 339). Gentrifikaation myötä alueelle muuttavat uudet asukkaat voivat aiheuttaa alueen alkuperäisissä asukkaissa toiseuden kokemuksia ja heikentää heidän kuulumisen tunnettaan (Valli 2015, 1201–1203; 1206). Paikan menettäminen voikin merkitä paikastaan siirretyille ihmisille ensisijaisesti paikan mahdollistamien sosiaalisten suhteiden menettämistä (Manzo 2014, 400). Asuinympäristössä tapahtuvat arkielämään vaikuttavat muutokset, esimerkiksi muutokset julkisessa liikenteessä tai palvelutarjonnassa voivat vaikuttaa joidenkin asukkaiden mahdollisuuksiin jatkaa alueella asumista. Tällöin voidaan puhua paikasta siirtämisen paineesta (eng. *displacement pressure*), joka voi lopulta pakottaa ihmiset siirtymään pois paikastaan. (Marcuse 1985 ref. Valli 2015, 1193.)

Paikastaan siirtäminen vaikuttaa ihmiseen eri tasoilla ja ihminen menettää prosessin seurauksena tutun fyysisen tai sosiaalisen ympäristönsä (Vandemark 2007, 241). Paikastaan siirrettäessä ihminen joutuu fyysisesti paikastaan siirretyksi (eng. *physical displacement*), kun ihminen erotetaan maantieteellisesti alkuperäisestä paikastaan ja sijoitetaan uuteen ympäristöön. Paikastaan siirtämiseen liittyy myös toiminnallinen paikastaan siirtäminen (eng. *functional displacement*), jonka seurauksena ihmisen päivittäiset rutiinit häiriintyvät, kun tuttuja, vakiintuneita palveluita ei välttämättä ole saatavilla uudessa paikassa. Sosiaalisen paikastaan siirtämisen (eng. *social displacement*) myötä ihmisen sosiaaliset verkostot voivat hajota, ja niiden muodostaminen uudessa paikassa voi olla haastavaa. Psykologinen paikastaan siirtäminen (eng. *psychological displacement*) puolestaan vaikeuttaa uuteen paikkaan tottumista ja identifioitumista, sillä kokemus kodin ja yhteisön menettämisestä heikentää mahdollisuuksia kiinnittyä uuteen asuinpaikkaan. (Kearns & Mason 2013, 184.) Paikasta siirretyksi joutuminen voi vaikuttaa ihmiseen psyykkisesti aiheuttamalla ahdistusta ja masennusta ja heikentää ihmisen sosiaalisia ja toiminnallisia mahdollisuuksia. Paikan menettäminen heikentää ihmisen käsitystä itsestään ja kuulumisen tunnetta (Vandemark 2007, 242; 246). Paikastaan siirretyksi joutuminen ja tärkeän paikan menettäminen voi myös synnyttää surua sekä vihaa ja epävarmuus omasta asumisesta ja tulevaisuudesta on omiaan aiheuttamaan ahdistusta. (Manzo 2014, 403.)

2.2 Haavoittava asunnottomuus

Asunnottomuudella viitataan tilanteeseen, jossa ihmisellä ei ole vakituista asuntoa. Asunnottomuuden määrittely on sidoksissa kontekstiin, jossa ilmiötä tarkastellaan. Suomessa asunnottomuuden tarkastelussa on kiinnitetty huomiota erityisesti asunnottomuuden keston ja asunnottoman ihmisen asuin- tai oleskelupaikkaan. (Erkkilä 2017, 307; Granfelt 1998, 46–47.) Asumisen rahoitus- ja

kehittämiskeskus ARA:n tilastoissa asunnottomiksi katsotaan tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten luona majoittuvat, ulkona, porrashuoneissa tai ensisuojuissa majoittuvat, asuntoloissa tai majoitusliikkeissä majoittuvat sekä laitosmaisissa yksiköissä majoittuvat ihmiset (ARA 2023). Euroopan asunnottomuustoimijoiden kattojärjestö FEANTSA² (2017) asunnottomuuden määrittelyssä asunnottomina pidetään paitsi kadulla asuvia ja vailla vakinaista asuinpaikkaa olevia, myös asunnottomuuden uhkaa kokevia ja puutteellisissa asuinoloissa eläviä ihmisiä. Asunnottomuudesta ja kodittomuudesta puhutaan usein toistensa synonyymeina, ja monessa maassa asunnottomuudesta puhuttaessa käytetään kodittomuuden (vrt. englannin *homelessness*) käsitettä, joka on merkitykseltään ja tulkinnaltaan asunnottomuuden käsitettä laajempi. Asunnottomuus on ensisijaisesti konkreettista oman tilan puutetta, mutta kodittomuus on ilmiönä asunnottomuutta monimutkaisempi. (Granfelt 1998, 46–48.) Kodittomuuden käsitettä tarkastelen tarkemmin myöhemmin tutkielman luvussa 4.1.

Asunnottoman ihmisen elämää leimaa usein turvattomuuden tunne sekä väkivalta ja hyväksikäyttö tai niiden uhka (esim. Bird ym. 2016). Elämä ilman asuntoa tai takuuta asumisen jatkuvuudesta tekee ihmisestä haavoittuvan, ja asumiseen liittyvä epävarmuus vaikuttaa kokonaisvaltaisesti ihmisen hyvinvoinnin ja turvallisuuden kokemukseen (Willse 2015, 2; 12). Omasta asunnosta huolimatta ihminen voi kokea kodittomuutta monesta syystä. Esimerkiksi elämässä koetut traumaattiset kokemukset, turvattomuuden tunne tai asunnon fyysinen sopimattomuus omien toimintakyvyn rajoitteiden vuoksi voivat estää asunnon muodostumista kodiksi. (Juhila 2022, 76–78.) Asunnottomuus ja kodittomuus ovatkin ilmiöinä ja käsitteinä osittain päällekkäisiä ja erottamattomia, sillä usein asunto muodostuu kodiksi ja tärkeäksi osaksi ihmisen kiinnittymistä paikkaan ja sosiaaliseen ympäristöön (Saari 2015, 22). Asunnottomuudesta puhuttaessa ei siis voida sivuttaa kodin merkitystä, sillä asunnon saaminen ei välttämättä poista ihmisen kodittomuuden kokemusta.

Asunnottomuuden riskiä voivat lisätä muun muassa yksilön terveydelliset taustatekijät, kuten somaattiset tai mielen sairaudet, päihteiden ongelmakäyttö sekä sosiaaliset ja kulttuuriset taustatekijät kuten ylisukupolvinen huono-osaisuus tai yhteiskuntaan integroitumisen vaikeudet. Asunnottomuuden riskiä voivat aiheuttaa myös palvelujärjestelmään liittyvät ongelmat, kuten palveluiden ruuhkautuminen, ihmisen ja palveluiden kohtaamattomuus sekä palveluiden koordinoinnin ongelmat ja puutteellinen tiedonkulku. (Kaakinen 2023, 13.) Asunnottomuuteen liittyy lähes aina tiettyjä huono-osaisuuden piirteitä, kuten matala koulutustaso, pitkäaikaistyöttömyys, heikot sosiaaliset verkostot tai niiden puute. Pitkäaikaisasunnottomat ovat Saaren (2015) mukaan

---

² European Federation of National Organisations Working with the Homeless

yhteiskunnassa kaikkein heikoimmassa asemassa. (Saari 2015.) Pitkäaikaisasunnottomuudella tarkoitetaan vähintään yhden vuoden kestänyttä jatkuvaa asunnottomuutta tai toistuvaa asunnottomuutta viimeisen kolmen vuoden aikana. Pitkäaikaisen asunnottomuuden taustalla on usein sosiaalisia ja terveydellisiä haasteita, kuten velka-, päihde- tai mielenterveyden ongelmia sekä tavanomaisten asumisratkaisujen toimimattomuutta ja sopivien tukitoimien puuttumista (ARA 2023).

Asunnottomat ihmiset eivät ole yhtenäinen ryhmä, vaan asunnottomuuden uhka voi kohdistua hyvin erilaisiin ihmisiin erilaisissa elämäntilanteissa (Granfelt 2022, 11). Asunnottomaksi jäämisen uhkaa voivat lisätä heikko asema työmarkkinoilla, matala tulotaso, päihderiippuvuudet, mielenterveyden haasteet sekä muut sairaudet, elämäntilanteen haasteet tai elämän kriisitilanteet (Kärkkäinen 2010, 209; Saari 2015, 137–139). Somerville (2013, 391–392) näkee, että asunnottomuuden uhkaa lisäävien yksilöstä lähtöisin olevien riskitekijöiden tarkastelu on jossain määrin tarpeetonta, sillä pelkkä riskitekijöiden tunnistaminen ei selitä sitä, kuinka kyseiset tekijät tosiasiallisesti voivat aiheuttaa asunnottomuutta. Rakenteellisia asunnottomuuden taustatekijöitä ovat esimerkiksi kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen puute, riittämätön sosiaaliturva, eri tasoilla tapahtuva syrjintä (esim. Avramov 1998) sekä puutteet palvelujärjestelmässä (Busch-Geertsema ym. 2010, 50–51; Kaakinen 2023). Esimerkiksi Tan (2020, 43–45) kuitenkin kritisoi asunnottomuuskeskustelussa vallitsevaa ajatusta siitä, että ihmiset, joilla on elämän eri osa-alueilla haavoittavia tekijöitä, olisivat haavoittuvampia myös rakenteellisille asunnottomuudelle altistaville tekijöille. Tanin (mt. 44) mukaan asunnottomien ihmisten henkilökohtaisten vaikeuksien ja asunnottomuuden yhteyden korostaminen antaa ymmärtää, että asunnottomat ihmiset olisivat jollain tavalla viallisia ja hoitoa tai korjausta vailla.

Asunnottomuuden voidaankin nähdä syntyvän yksilöllisten ja rakenteellisten tekijöiden vuorovaikutuksessa. Pitkäaikainen asunnottomuus on asunnon puuttumisen lisäksi äärimmäisen sosiaalisen syrjäytymisen muoto, jonka taustalla on aina asuntopoliittisia ongelmia ja yhteiskunnallisia syitä, kuten eriarvoisuutta ja köyhyyttä. (Granfelt ym. 2015, 72–73.) Willse (2015, 12) näkee asunnottomuuden olevan seurausta ensisijaisesti yhteiskunnan poliittisista ja taloudellisista ratkaisuista, ja ehdottaa, että asunnottomuuden sijaan tulisikin puhua asumiseen liittyvästä riistosta (eng. *housing deprivation*). Riiston käsite kuvaa Willsen (mt. 12) mukaan paremmin rakenteellisia, yhteiskuntaan liittyviä syitä asunnottomuuden taustalla siinä missä asunnottomuudesta tai asunnottomista puhuminen kiinnittää huomion yksilöihin ja saa asunnottomuuden näyttämään ikään kuin yksilölliseltä kokemukselta laajan sosiaalisen ilmiön sijaan. (Willse 2015, 2; 12.) Se, kuinka haavoittuva ihminen on suhteessa rakenteellisiin, asunnottomuudelle altistaviin tekijöihin, riippuu myös siitä, minkälaista tukea yhteiskunnassa on tarjolla asunnottomuuden uhkaa kokeville ihmisille (Tan 2020, 45).

2.3 Asumissosiaalinen työ asumisen turvaajana

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n mukaan vuoden 2022 lopussa Suomessa oli 3686 yksinelävää asunnotonta (ARA 2023)³. Asunnottomuutta kuvaavia lukuja tulee pitää absoluuttisen totuuden sijaan suuntaa antavina, sillä asunnottomuuden tilastointi ja tutkiminen on haastavaa. Esimerkiksi koko väestön kattavilla kyselyillä ei välttämättä tavoiteta asunnottomia ihmisiä eikä tilapäisesti tuttavien luona majoittuvia asunnottomia ihmisiä tavoiteta esimerkiksi asunnottomille suunnatuista palveluista. (Saari 2015, 24.) Asunnottomuustilastot eivät myöskään tuo ilmi asunnottomuusjaksojen pituutta tai toistuvuutta, joten ilmiön kuvaaminen kokonaisuudessaan pelkän tilastoinnin avulla on haastavaa (Suonio & Kuikka 2012, 225–226). Asunnottomuustilastoinnit eivät myöskään huomioi asunnottomuuden haavoittavuutta tai asunnottomuuteen liittyvää kodittomuuden kokemusta, jolloin asunnottomuuteen liittyvä inhimillinen kärsimys ei tule näkyväksi.

Asunnottomuus on moniulotteinen yhteiskunnallinen ja sosiaalinen ongelma, ja lainsäädännön mukaan julkisen vallan vastuulla on ennaltaehkäistä ja vähentää asunnottomuutta. Yksi julkisen vallan tehtävistä on Suomen perustuslain (11.6.1999/731) 19 §:n mukaan edistää ihmisen oikeutta asuntoon ja tarjota tukea asumisen järjestämisessä. Kotona asumista ja kotiin vietävien palveluiden ensisijaisuutta puoltaa myös sosiaalihuoltolaki (1310/2014), jonka 21§:n mukaan kotona järjestettävät palvelut ovat ensisijaisia suhteessa muuttamista edellyttäviin palveluihin. Nykyisessä hallitusohjelmassa (Osallistava ja osaava Suomi 2019) pyritään asunnottomuuden puolittamiseen vuoteen 2023 mennessä ja asunnottomuuden poistamiseen kahden vaalikauden aikana vuoteen 2027 mennessä. Asunnottomuuden ennaltaehkäiseminen edellyttää asunnottomuuden taustalla vaikuttavien rakenteellisten ja yksilöllisten tekijöiden tunnistamista ja ymmärtämistä (Karppinen 2020, 8).

Asumissosiaalisen työn käsite on viime vuosina vakiintunut käyttöön asunnottomuuden vastaisessa työssä sekä käytännön toimijoiden että tutkijoiden keskuudessa (Granfelt 2022, 7). Yksinkertaisimmillaan asumissosiaalisella työllä tarkoitetaan asunnottomien tai asunnottomuutta kokeneiden asiakkaiden parissa tehtävää ohjauksellista työtä ja tukea, jonka keskeisenä tavoitteena on ennaltaehkäistä asunnottomuutta ja turvata asumisen pysyvyyttä. Asumissosiaalityön asiakkaina voi olla esimerkiksi ikääntyneitä, vammaisia, mielenterveyden haasteita kokevia tai päihteitä

---

³ Selvityksen tiedot on kerätty kaikille Manner-Suomen 293 kunnalle lähetetyn asunnottomuuskyseleyn avulla. Kunnat keräävät tiedot sosiaali- ja asuntotoimen rekistereistä, kunnan vuokrataloyhtiöiden asuntohakemusrekistereistä. Osa kunnista hyödyntää tietojen keräämisessä ja tarkastuksessa myös Kelan tai DVV:n rekistereitä. Kuntien vaihtelevat tiedonhankintakäytännöt vaikuttavat siihen, että asunnottomien lukumäärätiedot ovat suuntaa antavia. (ARA 2023.)

ongelmallisesti käyttäviä ihmisiä, jotka tarvitsevat usein monenlaista apua ja tukea arkeen pitkään jatkuneiden ongelmien tai toimintakyvyn rajoitteiden vuoksi. (Hyväri 2016, 115; 118–119.) Asumissosiaalityötä jäsentäviä keskeisiä käsitteitä ovat paikka, suhteet ja toiminta: työtä tehdään monenlaisissa paikoissa ja eri tasoisissa suhteissa monenlaisen toiminnan kautta. Asumissosiaalisessa työssä asiakas nähdään henkilönä, jolla on oikeus saada asumiseensa tukea, ei palveluiden kohteena tai käyttäjänä. Asumissosiaalisella työllä voidaan tukea asiakkaan kodin tunnun muodostumista ja edistää asiakkaan kotiutumista uuteen asuntoon. (Granfelt 2022, 8; 10.) Käytännön tasolla asumissosiaalinen työ voi olla esimerkiksi kotikäyntityönä tapahtuvaa asumisen tukemista. Asumisen tuen kotikäynnit voivat liittyä muun muassa kodin käytännön asioihin, kuten siisteyden ylläpitämisessä tai asumiskulujen maksamisessa avustamiseen. (Ranta & Perälä 2022, 190.)

Kotimaista asumissosiaalityötä ohjaava tärkeä työskentelyn muoto on asunto ensin -malli. Granfelt (2022, 10) tiivistää asunto ensin -mallin keskeiset periaatteet seuraavasti: jokaisella ihmisellä on oikeus asuntoon, kunnilla on velvollisuus järjestää asumista turvaavat tukipalvelut, asunnon saamiseksi ei voida edellyttää päihteettömyyttä tai päihteiden käytön hallintaa ja ihmisen valinnanvapautta on kunnioitettava asunnon ja palveluiden osalta. Asunto ensin -mallin mukaisesti asunnottomuutta tulee lähestyä osana ihmisen elämäntilanteen kokonaisuutta, ei ihmistä määrittelevänä tekijänä (mt. 10). Asunto ensin -periaatteen mukainen työskentely ei ole eettisestä harkinnasta tai ristiriidoista vapaata, sillä asumissosiaalisessa työssä asiakkaiden elämään voi liittyä esimerkiksi laittomien huumeiden käyttöä ja siihen liittyvää rikollista toimintaa (Granfelt 2016, 74). Asunto ensin -periaatteen mukaisessa työskentelyssä korostuu ihmisen oikeus asuntoon, pyrkimys haittojen vähentämiseen, ei-tuomitsevien, joustavien palveluiden tarjoaminen ja palveluiden vapaaehtoisuus, ei-pakottava toipumisorientaatio ja asumisen ja tuen erottaminen toisistaan sekä yksilön valintojen korostaminen ja kunnioittaminen (Pleace ym. 2016, 433). Ihmisellä tulee olla valinnan ja kontrollin mahdollisuuksia, ja työntekijöiden on kuultava ja ymmärrettävä asiakkaan tarpeita. Asuminen ja tuki tulee erottaa toisistaan: ihmisen ei tarvitse sitoutua tukeen tai palveluun saadakseen asunnon, ja tuen saaminen voi jatkua, vaikka ihminen muuttaisi asunnosta pois. Asunto ensin -työskentelyssä huomioidaan toipumisorientaatio, jossa korostuu ihmisen tukeminen toivon avulla kohti toipumista ja merkityksen löytämistä omalle elämälle. Tavoitteena on päihteiden käytön haittojen vähentäminen, avun saamisen edellytyksenä ei voi olla päihteiden käytön lopettaminen. Työskentelyn tulee olla asiakaslähtöistä ja vapaaehtoista, ja tukea tulee olla saatavilla joustavasti ja niin kauan, kuin ihminen sitä tarvitsee. (Kahila 2019.)

Juhila ja kumppanit (2022c, 509) kuvaavat asunto ensin -mallin mukaisen työskentelyn merkittävimmäksi saavutukseksi sen, että mallin myötä kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien ihmisten oikeudet ja asumiseen liittyvät tarpeet ovat tulleet huomioiduksi ja kirjatuksi kansallisiin suunnitelmiin. Asunto ensin -mallin mukainen työskentely siis tekee näkyväksi sitä, minkä puolesta ihmisoikeusaktivistit, palveluiden käyttäjät sekä sosiaalityöntekijät ja sosiaalityön tutkijat ovat työskennelleet: jokaisen oikeutta omaan kotiin. Siltä osin hallitusohjelmat ovat merkittäväällä tavalla edistäneet ihmisoikeuksien toteutumista. (Mt. 509.) Myös Kahila (2019) toteaa asunnon olevan ihmisoikeus: asuntoa ei tarvitse ansaita, asumisen on oltava pysyvää, ja jokaisella tulee olla yhtäläiset vuokralaisen oikeudet ja velvollisuudet. Asunto ensin -mallin mukaisessa työskentelyssä voi olla alueellisia eroja esimerkiksi pienten kuntien ja suurten kaupunkien välillä. Asunnottomuuspolitiikan muutokset tapahtuvat hitaasti, sillä käytännön tasolla muutokset edellyttävät ruohonjuuritason työskentelytapojen muutosta, työntekijöiden ammatti-identiteetin muutosta sekä asunnottomiin ihmisiin kohdistuvien asenteiden ja oletusten muutosta. (Juhila ym. 2022c, 509.)

Tässä luvussa olen esitellyt tutkielmani yhteiskunnallisena viitekehyksenä gentrifikaation, joka voi aiheuttaa yksilöiden tai yhteisöjen joutumista paikastaan siirretyksi ja pahimmillaan johtaa asunnottomuuteen, johon puolestaan voidaan puuttua asumissosiaalisella työllä. Tutkielmani tarkastelun kohteena oleva purettava asuinyhteisö, jota nimitän tässä tutkielmassa Pura-alueeksi, edusti asunto ensin -periaatteen mukaan tehtävää asumissosiaalista työtä ja Pura-alueelta moni aiemmin asunnottomana elänyt tai asunnottomuuden uhkaa kokenut oli saanut kodin (Mäki ym. 2022). Pura-alueen tyhjentäminen ja alueen asukkaiden paikastaan siirtäminen on siis eräänlainen tapausesimerkki siitä, kuinka gentrifikaatioprosessit haastavat asumissosiaalista työtä ja asunto ensin -periaatteen mukaista työskentelyä tai tekevät jo tehtyä työtä tekemättömäksi, kun ihmiset gentrifikaation seurauksena joutuvat paikastaan siirretyiksi ja menettävät kotinsa.

3 MONIMERKITYKSELLINEN PAIKKA

Tässä luvussa esittelen tutkielmani käsitteellisenä ja teoreettisena viitekehyksenä toimivaa humanistiseen maantieteeseen perustuvaa paikan teoriaa ja tutkielmani kannalta keskeiset paikkaan liittyvät käsitteet. Luvun aluksi esittelen paikan käsitteen ja kuvaan paikan luomisen prosessia. Alaluvussa 3.2 kuvaan paikkatunteen käsitteen ja esittelen paikkaan kiinnittymisen ja kuulumisen prosessit. Luvun lopuksi alaluvussa 3.3 tarkastelen paikan merkitystä sosiaalityössä.

3.1 Paikka humanistisessa maantieteessä

Humanistisen maantieteen näkemys paikasta korostaa paikkaa elettyinä ja koettuna, merkityksellisenä tilana. Humanistinen maantiede keskittyy tarkastelemaan ihmisten arkipäivää ja arkista ympäristöä sekä ihmisten kiinnittymistä paikkoihin. Rannilan (2021, 348) mukaan humanistisen maantieteen ydinajatus on, että riippumatta siitä, missä olemme tai millainen ympäröivä maailma kulloinkin on, paikalla on merkitystä. Paikalle annettavat merkitykset ovat sidoksissa aikaan ja paikkaan ja muovautuvat ja muuttuvat jatkuvasti. (Rannila 2021, 346–348.) Paikka määrittyy siis merkitykselliseksi tilaksi, jonka arvo muodostuu elämisen kautta syntyvistä subjektiivisista kokemuksista ja tulkinnoista (Haarmi ym. 1997, 16–17). Paikka ei ole vain fyysinen, muuttumaton tila, vaan se saa sosiaalisissa tilanteissa jatkuvasti uusia merkityksiä ja tulee ikään kuin jatkuvasti uudestaan tehdyksi. Paikan muotoutumiseen vaikuttavat siihen liitettävät tulkinnat, tarinat, tunteet, muistot ja kuvitelmat. (Junnilainen 2019.) Paikan moniulotteisuuden ja paikkaan liitettävien merkitysten ymmärtäminen auttaa hahmottamaan paikastaan siirretyksi joutumisen haavoittavuutta.

Masseyn (2008, 144–145) mukaan paikka voidaan ymmärtää sosiaalisissa suhteissa ja vuorovaikutuksessa muodostuvana ja alati muuttuvana: paikka elää ja muuttuu ihmisten mukana. Tila muuttuu paikaksi, kun siihen kiinnytään tunnetasolla ja liitetään merkityksiä (Juhila ym. 2022b, 85–86). Paikalla voidaan viitata kooltaan ja laadultaan hyvin erilaisiin asioihin, kuten maanosaan, maahan, kaupunginosaan, tai vaikkapa tiettyyn kohtaan asunnossa (Gustafson 2002, 23). Globalisaatio ja ihmisten liikkuvuuden lisääntyminen ovat vaikuttaneet alueiden ja paikan käsitteiden tarkasteluun ja tulkintaan. Suljettujen, staattisten tilojen sijaan paikat käsitetään muuttuvina, erilaisten yhteyksien ja vuorovaikutuksen kautta rakentuvina. (Paasi 2017.) Myös paikkojen merkitykset muuttuvat ajan myötä, ja paikkoihin liitettävät merkitykset voivat olla kiistanalaisia (Gustafson 2002, 22). Paikoilla ei välttämättä ole yhtä pysyvää, kiistattomasti hyväksyttyä identiteettiä, vaan paikkoihin voi kuulua sisäisiä konflikteja, jotka voivat liittyä esimerkiksi paikan menneisyyteen tai

tulevaisuuteen. Toisaalta paikan historia voi myös vahvistaa paikan erityisyyttä. (Massey 2008, 30–31.) Paikat ovat ajallisesti muuttuvia, ja edustavat sekä mennyttä että tulevaa aikaa ja voivat pitää sisällään erilaisia elämisen rytmejä ja käsityksiä ajan kulusta ja merkityksestä (Germann Molz 2010, 340–341).

Agnew (1997, 263) liittää paikkaan kolme ominaisuutta tai elementtiä. Ensinnäkin paikka on sosiaalisten suhteiden rakentumisen mahdollistava tila, toiseksi se on maantieteellisesti sijoittuva fyysinen tila ja kolmanneksi ihmisten ja paikan välisessä suhteessa muodostuva tunneside. Shelley ja kumppanit (2003, 606) kommentoivat edellä esitettyä Agnew'n (1997) määritelmää paikasta ja huomauttavat, että nykypäivän paikka voi olla myös aineeton, vailla maantieteellistä sijaintia oleva tila, sillä esimerkiksi vuorovaikutuksen mahdollistava verkkoalusta voi merkityksellistyä paikaksi, johon kiinnitytään tunnetasolla. Paikan merkitys rakentuukin henkilökohtaisten kokemusten ja tunteiden lisäksi suhteessa toisiin ihmisiin ja toimintaympäristöön (Gustafson 2001). Paikkaan liittyvät ja siellä tapahtuvat sosiaaliset suhteet ja yhteisöllisyyden kokemus saavat paikan tuntumaan merkitykselliseltä. Ympäristöön liittyviä, paikan merkityksellisyyttä vahvistavia tekijöitä ovat muun muassa fyysiseen, rakennettuun ympäristöön liittyvät asiat tai esimerkiksi ympäristön tarjoamat mahdollisuudet harrastuksiin. Merkitykselliseksi koettuun paikkaan liittyy myös erityislaatuisuutta ja arvostusta sekä ajallisena ulottuvuutena jatkuvuutta ja muutosta. (Gustafson 2001, 9–13.)

Tilan merkityksellistymistä paikaksi voidaan kuvata paikan luomisen käsitteellä (eng. *placemaking*). Paikan luominen voidaan ymmärtää ihmisen tai ihmisryhmän ja paikan välisenä vuorovaikutteisena prosessina, jonka myötä ihminen tai ihmisryhmä ikään kuin ottavat paikan omakseen: paikka muuttuu tärkeäksi ja merkitykselliseksi, ja paikkaa konstruoidaan sosiaalisten käytäntöjen kautta. Paikan luomiseen liittyvät myös paikkaa koskevat kulttuuriset ja historialliset merkitykset. (Shwartz-Ziv & Strier 2022, 63–64.) Paikan luominen voi tapahtua myös yhteisön ja paikan vuorovaikutuksessa yhteisöllisen toiminnan myötä (Shwartz-Ziv & Strier 2022, 63–64; Tually ym. 2020, 98). Paikan luominen voidaan nähdä myös sosiaaliseen tasa-arvoon liittyvänä asiana, ja taiteen keinoin paikan luomisessa yhteisöjä on tuettu esimerkiksi yhteisöllisten taideprojektien avulla, joiden myötä ihmiset sitoutuvat paikkaan (Webb 2013, 35–36). Paikan muuttuessa merkitykselliseksi ihminen voi kokea paikan kuuluvan itselleen, tulevan osaksi omaa identiteettiään ja auttavan hahmottamaan omaa paikkaa maailmassa (Holloway & Hubbard 2001, 71). Paikan luomisen myötä alueen asukkaiden mielikuva alueesta ja paikallisyhteisöstä voi muuttua myönteisemmäksi, joka edistää paikkaan kiinnittymistä ja kuulumista (Tually ym. 2020, 98).

Paikan luomisella voidaan viitata myös paikan ulkopuolelta käsin tapahtuvaan paikan houkuttelevuuden ja taloudellisen tuottavuuden lisäämiseen tähtääviin toimiin, joilla paikkaan liittyviä mielikuvia pyritään muuttamaan positiivisiksi markkinoinnin ja mainostuksen avulla (Kovács & Musterd 2013, 100). Paikan luomisella voidaan tarkoittaa paikkojen muuttamista ja kehittämistä houkuttelevammiksi, jotta paikkaan yhdistettävä paikkatunne vahvistuisi. Paikan luomisen taustalla on ajatus alueellisesta kehittämisestä ja alueen kilpailukyvyn houkuttelevuuden lisäämisestä. (Loh ym. 2022, 2–4.) Loh ja kumppanit (mt. 2–4) esittävät, että kaupunkikehityksen kontekstissa paikan luomista tulee tarkastella myös kriittisesti ja kiinnittää huomiota muun muassa siihen, ketä paikan luominen viime kädessä hyödyttää, ja hyötyvätkö paikallisyhteisöt todella taloudelliseen kasvuun tähtäävistä paikan luomisen prosesseista. Paikan luominen voidaankin nähdä jonkin jo olemassa olleen kumoamisena tai tuhoamisena (eng. *unmaking*), ja taloudellisin perustein tapahtuva paikan luominen on yhteydessä muun muassa rakenteelliseen rasismiin, kolonialismiin ja gentrifikaatioon (Moran & Berbary 2021, 644).

3.2 Paikkatunne ja paikkaan kuuluminen

Paikan tarkastelussa eräs keskeisistä käsitteistä on yksilön ja paikan suhteessa muodostuva paikkatunteen (eng. *sense of place*) käsite (esim. Altman & Low 1992; Massey 2008; Relph 2008b). Paikkatunteella viitataan ihmisen ja paikan välille muodostuvaan tunnesiteeseen, joka syntyy paikkaan liittyvistä merkityksistä, uskomuksista, tunteista ja arvoista. Paikkaan liittyvät merkitykset muodostuvat ja uusiutuvat ihmisten ajatuksissa ja sosiaalisissa käytännöissä, joten myös paikkatunne voi muuttua ajallisesti ja kontekstuaalisesti. (Williams & Stewart 1998, 19.) Paikkatunteeseen vaikuttavat ajan lisäksi sekä paikkaan liittyvät ominaisuudet että ihmisen ominaisuudet, kuten eletty elämä ja koetut elämäntapahtumat (DeMiglio & Williams 2008, 19). Ihmisen ja paikan välille muodostuva tunneside on edellytys paikkaan kiinnittymiselle ja kuulumiselle (Manzo 2014, 392).

Paikkatunne syntyy ja muovautuu sosiaalisten, historiallisten ja poliittisten prosessien seurauksena, joissa paikkojen merkityksiä konstruoidaan, neuvotellaan ja haastetaan (Williams & Stewart 1998, 20). Koettu asumisturvallisuus, kuulumisen tunne sekä kokemus yhteisöön kuulumisesta vahvistavat myönteistä paikkatunnetta. Yhteisöllinen, vastavuoroinen huolehtiminen ja auttaminen esimerkiksi naapuriyhteisössä edistävät paikkaan kuulumista ja sitä kautta myös paikkatunteen vahvistumista. (Relph 2008b, 39.) Kokemukset yhteisöllisyydestä ja paikallisyhteisöön kuulumisesta voivat vahvistaa paikkaan kiinnittymistä ja kuulumista. Asuinpaikassa koettu yhteisöllisyys on yhteydessä sekä paikan fyysiseen ympäristöön että sosiaalisiin suhteisiin. Kokemus asuinpaikan

erityislaatuisuudesta sekä itsensä merkitykselliseksi yhteisön jäseneksi kokeminen edistävät paikallisyhteisöön kuulumista. (Kim & Kaplan 2004, 317–318.) Joissain yhteyksissä paikkatunteella viitataan tunteeseen, joka erottaa paikan muista paikoista ja synnyttää kokemuksen paikan erityisyydestä ja ainutlaatuisuudesta. Paikkatunne liittyy osaltaan paikan luomiseen, ja ihmisten yksilölliset kokemukset ja tunteet vaikuttavat siihen, kuinka he suhtautuvat paikkaan. (Kovács & Musterd 2013, 98–99.)

Kuulumisen käsitteellä viitataan eri tasoilla ja eri tavoilla tapahtuviin prosesseihin, joiden seurauksena ihminen kiintyy, kiinnittyy ja kokee yhteyttä esimerkiksi sosiaalisiin yhteisöihin tai maantieteellisiin paikkoihin (Yuval-Davis 2011, 11–12). Paikkatunteen, paikkaan kuulumisen ja paikkaan kiinnittymisen (eng. *place attachment*) käsitteet ja prosessit ovat yhteenkietoutuneita ja osittain päällekkäisiä. Tunnetasolla tapahtuvaa paikkaan kiinnittymistä ja kokemusta paikkaan kuulumisesta pidetään edellytyksenä paikkatunteelle (Eyles & Williams 2008, 5), ja toisaalta kokemus paikkaan kuulumisesta edellyttää paikkatunteen syntymistä sekä kiinnittymistä ja juurtumista fyysiseen paikkaan (Low & Altman 1992, 3; Relph, 2008a). Paikkaan kuulumisen ja juurtumisen tuovat vakautta ja turvallisuutta, jotka puolestaan ovat keskeisiä asioita psyykkisen hyvinvoinnin kannalta (Manzo 2008, 101). Englanninkielinen *place attachment* -käsite on suomennettu paikkaan kiinnittymisen lisäksi myös paikkakiintymyksen termillä (Vilkko 2010, 36), jonka itse näen viittaavan nimenomaan paikkaa kohtaan muodostuvaan emotionaaliseen siteeseen. Paikkaan kiinnittymisen ja kuulumisen käsitteet kuvaavat mielestäni prosessien monitasoisuutta paikkakiintymyksen käsitettä paremmin.

Yhteisöllinen ja sosiaalinen ulottuvuus ovat keskeisiä paikkaan kiinnittymisen ja kuulumisen prosesseissa. Sosiaaliset suhteet ja verkostot sekä kokemus sosiaalisesta kuulumisesta ovat olennainen osa paikkaan kuulumista (Junnilainen 2019). Syrjälä (2022) kuvaa kuulumisen tunteen rakentuvan muun muassa kannattelevista vertaissuhteista toisiin asukkaisiin. Vertaistuen ja keskusteluavun saaminen samassa elämäntilanteessa olevilta vahvistaa kokemusta kuulumisesta ja ymmärretyksi tulemisesta (mt. 147–148). Paikkaan kuulumisen voi vahvistua sosiaalisten suhteiden ja vastavuoroisen tuen myötä. Sosiaalisesta verkostosta saatava tuki voi olla kyläilyä, tai konkreettista, arkista apua, kuten ruuan tarjoamista tai asioinnissa avustamista. (Manzo 2014, 399–400.) Paikallisyhteisön jäsenten välinen vuorovaikutus ja päivittäinen kanssakäyminen voivat vahvistaa asukkaiden paikkaan kuulumisen kokemusta. Kanssakäyminen voi olla luonnollista, spontaania yhdessäoloa tai järjestetyn toiminnan, kuten erilaisten naapuruston tapahtumien lomassa tapahtuvaa ajanviettoa. (Kim & Kaplan 2004, 316; Manzo ym. 2014, 1867.) Paikkaan kiinnittyminen

erityisesti sosiaalisena kuulumisena on keskeinen osa kuulumisen tunnetta ja liittyy kiinteästi myös käsitykseen omista kyvyistä ja pystyvyydestä (Vandemark 2007, 246).

3.3 Paikka sosiaalityössä

Paikan käsite tarjoaa hyödyllisen teoreettisen viitekehyksen ihmisten ja heidän ympäristönsä välisen suhteen ja vuorovaikutuksen tarkastelemiseen (Easthope 2004, 128). Akesson ja kumppanit (2017, 372) näkevät, että vaikka sosiaalityössä on vakiintunut tapa tarkastella ihmistä ympäristössään, sosiaalityössä ei ole selkeää näkemystä paikasta merkittävänä käsitteenä ja konseptina. Paikan käsite ja paikkateoria alakäsitteineen tarjoavat sosiaalityölle poikkitieteellisen näkökulman sosiaalisten ongelmien ja ihmisen ja tämän ympäristön välisen suhteen tarkasteluun (mt. 372). Samoilla linjoilla ovat Shwartz-Ziv ja Strier (2022, 61–62), joiden mukaan muihin tieteenaloihin verrattuna sosiaalityön tutkimuksessa ja käytännön sosiaalityössä on kiinnitetty verrattain vähän huomiota tilan ja paikan tutkimiseen. Kotimaisessa paikkaan liittyvässä sosiaalityön tutkimuksessa ja kirjallisuudessa on tarkasteltu muun muassa lähiöitä (esim. Roivainen 1999; Junnilainen 2019), sosiaalityön yhteiskunnallista paikkaa (esim. Pohjola ym. 2019), asiakkuuden ja paikan yhteyttä (esim. Vanhala 2005), kodeissa tehtävää hyvinvointityötä (Raitakari ym. 2022), lasten monipaikkaista asumista (Forsberg & Ritala-Koskinen 2018) sekä ajan ja paikan merkitystä sosiaalityössä (Juhila 2018).

Akesson ja kumppanit (2017, 379–380) esittävät, että sosiaalityössä tarvitaan syvällisempää ymmärrystä siitä, mikä merkitys paikalla ja paikkoihin liittyvillä kokemuksilla ja eletyllä elämällä on ihmisille. Esimerkiksi asunnottomuuskokemukset tai sodan aiheuttamat traumat voivat vaikuttaa ihmisen kykyyn sopeutua ja kiinnittyä uuteen paikkaan (mt. 380). Sosiaalityö itsessäänkin on monipaikkaista: käytännön sosiaalityötä tehdään niin institutionaalisissa tiloissa kuten virastoissa, toimistohuoneissa, laitospäristöissä kuin kansalaisyhteiskunnan paikoissa, kuten matalan kynnyksen toimintapaikoissa tai kaduillakin. Sosiaalityö on perinteisesti aina ollut myös asiakkaiden kotona tehtävää kotikäyntityötä. (Juhila 2018.) Muuttuvat paikat edellyttävät siis sekä sosiaalityöltä että sosiaalityön asiakkailta kykyä sopeutua erilaisiin paikkoihin ja niiden muutoksiin sekä paikkoihin liittyviin sosiaalisiin käytäntöihin ja odotuksiin.

Paikka ja paikan merkitys ovat huomionarvoisia esimerkiksi lasten ja perheiden parissa tehtävässä sosiaalityössä. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten kokemuksia tutkinut Jack (2015) näkee, että käytännön sosiaalityössä tulisi kiinnittää huomiota paitsi lastensuojelun asiakkaiden sosiaalisiin

suhteisiin, myös heidän paikkasuhteisiinsa. Paikka on lasten ja perheiden parissa tehtävässä sosiaalityössä keskeinen tarkastelun kohde esimerkiksi silloin, kun arvioidaan lapsen elinympäristön ja asuinpaikan turvallisuutta. Lapsen kokonaistilanteen arvioinnissa tulisi Jackin (2015, 420) mukaan huomioida lapsen side asuinpaikkaansa ja paikkaan kuulumisen kokemuksen merkitys lapsen hyvinvoinnille. Yksilön kotiin ja kuulumiseen liittyvät kokemukset ovat yhteydessä siihen, kuinka hän sitoutuu ympäristöönsä ja ympäröivään yhteiskuntaan. Sosiaalityön keinoin voidaan edistää ihmisten sitoutumista paikallisyhteisöihin ja laajemmin koko yhteiskuntaan vahvistamalla heidän paikkaan kuulumistaan. (Zufferey ym. 2020, 1096–1097.)

Sosiaalityön asiakkailta voi olla kokemuksia palvelujärjestelmässä hylätyksi tulemisesta, joka pahimmillaan voi johtaa paikattomuuteen. Paikattomuudella Juhila (2018) viittaa subjektiiviseen kokemukseen siitä, ettei ihmisellä ole omaa, pysyvää ja turvalliseksi koettua tilaa. Asunnottomien ihmisten lisäksi paikattomia voivat olla esimerkiksi sotaa paenneet, yksinasumista pelkäävät ikääntyneet tai kodissaan lähisuhdeväkivallan uhriksi joutuneet ihmiset. (Juhila 2018.) Paikka ja kuuluminen ovat keskeisiä käsitteitä muun muassa asumissosiaalisessa työssä sekä maahanmuuttajien parissa tehtävässä työssä. Maahanmuuttajien kuulumisen kokemuksia tutkinut Määttä (2018, 1607–1608) huomauttaa, että maahanmuuttajien parissa tehtävässä sosiaalityössä tulisi laajentaa kuulumisen tarkastelun viitekehystä ja välttää tekemästä etnisyyteen perustuvia oletuksia sen suhteen, mitkä asiat vahvistavat asiakkaiden paikkaan kuulumista. Sosiaalityössä asiakkaiden paikkaan kuulumista voidaan vahvistaa esimerkiksi tutustumalla asiakkaisiin ja heidän arvoihinsa ja tukemalla asiakkaiden osallisuuden vahvistumista kannustamalla heitä yhteiskunnalliseen osallistumiseen. (Määttä 2018, 1607–1608.)

4 KOTI PAIKKANA JA TUNTEENA

Tässä luvussa esittelen kotia ja kodin merkityksiä erityisesti sosiaalityön ja haavoittavissa elämäntilanteissa olevien ihmisten näkökulmasta. Luvun aluksi esittelen kodin ja kodittomuuden käsitteet. Alaluvussa 4.2 tarkastelen eri tasoilla muodostuvaa kodin tuntua sekä mahdollisia kodin tunnun muodostumista estäviä ja haastavia tekijöitä.

4.1 Koti ja kodittomuus

Koti on merkityksellinen paikka, joka eroaa muista tiloista siihen liitettävien yksilöllisten, yhteisöllisten, sosiaalisten, psykologisten ja emotionaalisten merkitysten myötä (Easthope 2004, 134). Koti rakentuu sekä aineellisella tasolla että tunnetasolla. Tunteet, muistot ja eletty elämä vaikuttavat kodin rakentumiseen. (Blunt 2005, 506; Zufferey ym. 2020.) Jokapäiväisten kokemusten kautta aineellisesta maailmasta ja fyysisestä tilasta muodostuu koettu ja eletty tila ja paikka (Vilkko 2005, 37). Koti on siis muusta ympäristöstä erottuva, eletty ja koettu, tärkeäksi ja merkitykselliseksi muodostunut paikka, johon liittyy olennaisesti kokemus kuulumisesta ja tunnustetuksi tulemisesta (Granfelt 1998, 104–105; Juhila ym. 2022a, 60; O'Connor 2018, 1). Paikastaan siirretyksi joutuessaan ihmiset menettävät siis paitsi fyysisen kotipaikkansa, myös edellä kuvatut kotiin liittyvät moniulotteiset aineettomat merkitykset.

Koti paikkana voi viitata asuntoon, rakennukseen, naapurustoon, kaupunkiin tai maahan (O'Connor 2018, 1). Kotiin liittyy olennaisesti kokemus rauhasta ja turvasta: koti on asukkaan oma tila, jonne muut eivät voi tulla ilman lupaa (Nousiainen 2005, 102–103). Douglasin (1991, 289) mukaan kodin edellytyksenä onkin jokin fyysinen tila, joka otetaan jollain tavalla haltuun. Tila voi olla pienikin, eikä sen välttämättä tarvitse olla talo tai asunto (mt. 289). Esimerkiksi vastaanottokeskuksissa, joissa henkilökohtaista tilaa on vain vähän, tilan haltuunotto ja hallinnan tunne voidaan saavuttaa muokkaamalla tilaa viihtyisämmäksi ja yksityisemmäksi (Boccagni 2022, 146–147). Vastaavasti asuinpaikkaan liittyvä kodin merkitys voidaan menettää, jos ihmisellä ei ole mahdollisuuksia hallita ja asettaa rajoja asuintilassaan (Huttunen 2005, 179). Kodin menettäminen ei siis välttämättä edellytä konkreettista kotipaikan menettämistä, vaan kotiin liittyvien aineettomien ulottuvuuksien ollessa uhattuna voi myös koko kodin merkitys olla uhattuna.

Kotona olemisella viitataan keholliseen kokemukseen paikasta ja tilasta (Huttunen 2005, 179) sekä tunnetason kokemukseen (Richardson 2019, 31). Aina koti ei kuitenkaan merkityksellisty tiettyyn,

vakiintuneeseen paikkaan tai maantieteelliseen sijaintiin. Esimerkiksi diasporassa oleville, vailla vakiintunutta kotipaikkaa oleville ihmisille useat paikat voivat sisältää kodin ulottuvuuksia samanaikaisesti. (Huttunen 2009, 229–230.) Koti onkin muutakin kuin fyysinen paikka: kodilla voidaan tarkoittaa paikan lisäksi esimerkiksi muistoa tai mielentilaa. Kotiin liittyvät merkitykset ovat tilannesidonnaisia ja voivat muuttua ajassa. (Johansson & Saarikangas 2009, 18; Kauko & Forsberg 2018, 212; Richardson 2019, 7.) Vilkkonen (2010, 37) näkee kodin muodostuvan ihmisten ja paikan välisessä suhteessa, jota muokataan ja muunnetaan arkisissa käytännöissä ja vuorovaikutuksessa. Samalla kun kodit muodostuvat ja muokkautuvat ihmisten toimesta, kodit muuttavat myös ihmistä ja tulevat osaksi ihmisen elettyä elämää (Richardson 2019, 7).

Ihmisen ja kodin suhdetta tarkasteltaessa sosiaaliset suhteet ja kotiin liittyvät tunteet ovat keskeisessä roolissa (Easthope 2004, 135). Koti voidaankin nähdä myös sosiaalisesti tuotettuna tilana, johon kuuluvat kodissa asuvien ihmisten vuorovaikutussuhteet sekä suhteet fyysiseen tilaan (Granfelt 1998, 104–105). Myös fyysisen kodin ulkopuolella tapahtuvat sosiaaliset suhteet, kuten perhe, työyhteisö tai paikallisyhteisö voivat merkityksellistyä ihmiselle kodiksi (Johansson & Saarikangas 2009, 18; O'Connor 2018, 1). Kotiin liittyvät ihmiset ja kokemus tunnustetuksi ja rakastetuksi tulemisesta lisäävät ihmisen hyvinvointia (Suikkanen & Kunnari 2010, 77). Toisaalta kodin ihmissuhteisiin voi liittyä monenlaista riistoa, hyväksikäyttöä tai väkivaltaa ja toiset ihmiset ja ihmissuhteet voivatkin tehdä kodista turvattoman paikan (Richardson 2019, 37).

Kulttuurisia kotiin liitettäviä merkityksiä ovat tuttuus, turvallisuus ja pysyvyys (Johansson & Saarikangas 2009, 16). Kokemus turvallisuudesta liittyy olennaisesti kotiin (Juhila 2022, 60). Suikkanen ja Kunnari (2010, 76–77) kuvaavat kodin olevan yksityinen turvapaikka, jossa ihmisellä on mahdollisuus suojautua ulkoisilta vaatimuksilta ja olla vapaasti oma itsensä ajatuksineen ja näkemyksineen. Brown ja Perkins (1992, 285) näkevätkin kodin olevan kuin ankkuri: vakaa ja ennustettava, turvallisuutta ja rauhaa tarjoava päivittäisten rutiinien tapahtumapaikka. Kotiin liittyvää turvallisuutta voidaan tarkastella muun muassa ontologisen turvallisuuden käsitteen kautta. Ontologisella turvallisuudella tarkoitetaan tietynlaista olemassaolon turvallisuutta sekä luottamusta maailmaan ja sen ennakoitavuuteen ja jatkuvuuteen (Giddens 1990 ref. Dupuis & Thorns 1998, 27). Ontologisen turvallisuuden näkökulmasta koti tilana edustaa sosiaalista ja materiaalista pysyvyyttä sekä päivittäisten rutiinien tapahtumapaikkaa. Kodin tarjoama yksityisyys mahdollistaa omaa elämää koskevan autonomian sekä turvallisen lähtökohdan identiteetin rakentumiselle. (Dupuis & Thorns 1998, 29.)

Aina koti ei kuitenkaan merkitse asujalleen onnellista turvapaikkaa, vaan se voi olla monin tavoin puutteellinen, turvaton tai vaarallinen paikka (Johansson & Saarikangas 2009, 16; Richardson 2019, 33–36). Äärimmillään kodin turvattomuus ja esimerkiksi kodissa tapahtuvan väkivallan ja hyväksikäytön uhriksi joutuminen voivat etenkin naisten kohdalla johtaa kodittomuuteen (Blunt & Dowling 2006, 125–126). Kodittomuus on muutakin kuin fyysisen asunnon puutetta. Kodittomuuden kokemukseen voi liittyä emotionaalisen ja fyysisen hyvinvoinnin sekä sosiaalisten suhteiden puutteita, turvattomuutta sekä yksityisyyden heikentymistä ja omaa elämää koskevan kontrollin kaventumista. (Mayock ym. 2016, 129.) Kodittomuuden käsitteellä viitataan asunnon puuttumisen lisäksi tai sijaan laajemmin ihmisen henkilökohtaiseen kokemukseen, ja Riitta Granfeltin (1998, 47) mukaan kodittomuuden käsite ja ilmiö soveltuvat ihmisten kokemuksia ja annettuja merkityksiä tarkastelemaan tutkimukseen.

Kodittomuuteen liittyy usein konflikteja, epävarmuutta, puutetta, köyhyyttä, sairautta ja turvattomuutta tai niiden uhkaa, ja kodittomuuden kokemusta voidaan tarkastella pitkittyneenä kriisinä. Tavallisesti kriisi mielletään joksikin yllättäväksi ja ennustamattomaksi, turvallisuutta ja arjen jatkuvuutta heikentäväksi, mutta kuitenkin tilapäiseksi ja ajan myötä korjautuvaksi tilanteeksi. Kodittomuuteen liittyvät yksilön hyvinvointia ja toimintamahdollisuuksia heikentävät tekijät, kuten köyhyys ja turvattomuus, voivat aiheuttaa kodittoman ihmisen elämään pitkittyneen kriisin kaltaiset olosuhteet esimerkiksi rajoittamalla ihmisen autonomiaa ja mahdollisuuksia ennakoita elämää. (Ilmoniemi 2023, 32–35.) Kodittomuus voi myös vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin ja heikentää toisiin ihmisiin koettua yhteyttä ja sosiaalista kuulumisen tunnetta (Vandemark 2007, 243). Kokemukset kodittomuudesta tai turvattomista asuinolosuhteista voivat aiheuttaa paikattomuuden kokemusta ja heikentää ihmisen mahdollisuuksia kiinnittyä paikkaan ja saavuttaa kodin tuntua asuinpaikassaan (Ranta & Juhila 2020).

4.2 Monella tasolla rakentuva kodin tuntu

Kodin ja kodin merkityksen tutkimuksessa korostuvat usein sosiaaliset suhteet, kuulumisen tunne, turvallisuus ja kotiin liittyvä hallinnan tunne (Mayock ym. 2016, 130). Kotia käsittelevässä kirjallisuudessa ja tutkimuksessa asuinpaikan muodostumista kodiksi kuvataan usein kodin rakentamisen tai rakentumisen (eng. *homemaking*) käsitteellä (Baxter & Brickell 2014, 134). Kotia rakentaminen nähdään ajallisena ja tilallisena prosessina, sillä myös kotiin liittyvät merkitykset ovat ajallisesti, tilallisesti ja sosiaalisesti muuttuvia (Johansson & Saarikangas 2009, 19; 22; Vilkkö 2010, 56). Keskeisinä kodin rakentumiseen liittyvinä tekijöinä nähdään muun muassa kotiin liittyvät

sosiaaliset suhteet ja turvallisuus sekä kodin materialistiset piirteet ja viihtyisyys (Baxter & Brickell 2014, 134; Johansson & Saarikangas 2009, 17). Johansson ja Saarikangas (mt. 17) näkevät kodin rakentumiseen liittyvän myös tietynlaista erontekoihin perustuvaa kuulumisen määrittelyä ja rajanvetoa meidän ja muiden eli itsen ja toisten välillä. Kodin rakentuminen on siis yhteydessä ihmisen minuuteen ja identiteettiin ja kodin rakentuminen tapahtuu myös suhteessa toisiin ihmisiin.

Kodin rakentamisen tai rakentumisen kanssa samankaltainen käsite on kodin tunnun (eng. *sense of home*) käsite. Kodin tunnulla viitataan ihmisen ja paikan välille muodostuvaan tunnesiteeseen, jonka ansiosta ihminen kokee olevansa kotona ja kuuluvansa paikkaan (esim. Juhila ym. 2022b, 89; Zufferey ym. 2022; Zufferey ym. 2020). Kotona olemisena voidaan käsittää paitsi kehollinen tilassa oleminen, myös paikkaa kohtaan muodostuva tunneside (Huttunen 2009, 217). Kun kotia lähestytään paikkana, johon ihminen tuntee kuuluvansa, saavat tunteet tarkastelussa merkittävän roolin (Juhila ym. 2022b, 89–90). Asunnossa elämisen ja kuulumisen tunteen myötä asunnosta tulee koti, mutta koti ja kodin tuntu voivat laajentua myös asunnon seinien ulkopuolelle koskettamaan esimerkiksi ympäröivää naapurustoa, asuinpaikkakuntaa tai kokonaista valtiota. (Huttunen 2005; Johansson & Saarikangas 2009, 9–10). Tässä tutkielmassa käytän kodin tunnun käsitettä kuvaamaan ihmisen ja paikan välille muodostuvaa tunnesidettä ja kuulumisen tunnetta, sillä se tavoittaa mielestäni kodin subjektiivisuuden tason paremmin kuin kodin rakentamisen tai rakentumisen käsite.

Aineettoman ja materiaalisen kodin välinen suhde on monimuotoinen (esim. Zufferey ym. 2020). Aineettomia, tunnetasolla muodostuvia kodin elementtejä ja kodin tuntua vahvistavia tekijöitä ovat muun muassa kodissa asuvien ihmisten välillä koettu yhteys sekä kodin tunnelma tai ilmapiiri (Vilkko 2010, 37) sekä vapaus uskonnon ja kulttuurin harjoittamiseen (Zufferey ym. 2020). Kodin määrittelyyn ja kodin tunnun muodostumiseen vaikuttavat henkilökohtaisella tasolla muodostuvat kodille annettavat merkitykset sekä sosiokulttuuriset kodin ideaalit, jotka liittyvät esimerkiksi kodin sisustukseen ja perheenjäsenten suhteisiin. (Vilkko 2010, 37.) Kotiin liittyvät materialistiset odotukset ja oletukset liittyvät myös muun muassa asunnon siisteyteen ja kalustukseen: ihanteellisen kodin tulee olla siisti ja sopivalla tavalla kalustettu – ei tyhjä, muttei myöskään täynnä tavaraa (Juhila & Günther 2020, 76–77). Kotiin liittyvät unelmat, tunteet ja toiveet ovat siis sekä sisäsyntyisiä että ulkoapäin tulevien vaikuttamien muodostamia (Vilkko 2010, 37). Yhteiskunnalliset kotia koskevat odotukset voivat haastaa kodin tunnun muodostumista, jos oman asuinpaikan ei koeta täyttävän kodille asetettuja normeja ja olevan oikeanlainen tai riittävästi koti.

Kodin ja asuinympäristön materiaaliset ja fyysiset ominaisuudet sekä maantieteellinen sijainti ovat yhteydessä kodin tunnun muodostumiseen. Asuinpaikan otollinen sijainti suhteessa jokapäiväisen elämän tapahtumapaikkoihin ja palveluihin voi edistää paikan muodostumista kodiksi. (Richardson 2019, 93.) Kodin sisälle paikantuvia, kodin tuntua vahvistavia materialistisia piirteitä puolestaan ovat esimerkiksi kalusteet ja kodin koriste-esineet (Ranta ym. 2023, 232). Kodin materiaaliset piirteet voivat myös yhdistyä kehollisiin kokemuksiin ja aistihavaintoihin, ja esimerkiksi tuttujen ruokien valmistaminen ja ruokaan liittyvät tutut tuoksut ja maut voivat vahvistaa kodin tuntua. (Huttunen 2005, 181.) Mahdollisuus tehdä kodista omannäköinen ja persoonallinen esimerkiksi tuttujen ja tärkeiden esineiden avulla tekee kodista henkilökohtaisemman ja vahvistaa kodin tuntua (Nousiainen 2005, 102–103). Kodin tunnun muodostuminen edellyttää kodissa koettavaa turvallisuutta ja vakautta sekä varmuutta siitä, että koti on asujansa hallussa ja että kotona olemiseen ei liity uhkia tai vaaroja, kuten väkivallan tai hyväksikäytön uhkaa tai uhkaa kodin menettämisestä (Richardson 2019, 93).

Jos kotia koskevat muistot liittyvät ikäviin tapahtumiin tai elämäkokemuksiin kuten lähisuhdeväkivaltaan tai lapsuudenkodin aikuisten päihteidenkäyttöön, ihmisellä ei välttämättä ole lainkaan kokemusta kodin tunnusta ja kodin tunnun muodostuminen voi sen vuoksi olla hidasta vakaassakin asuinpaikassa. (Nousiainen 2005, 102–103.) Myös esimerkiksi asunnottomuuden kokemukset tai aiemmat traumatisoivat asuinympäristöt voivat haastaa kodin tunnun muodostumista (Ranta & Juhila 2020). Granfelt (1998, 47–48) huomauttaakin, että haavoittuvissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä tuleekin tukea heidän paikkaan kiinnittymisessään ja kodin tunnun muodostumisessa. Kotona tehtävässä auttamistyössä eli kotikäyntityössä ihmisen paikkaan kiinnittymistä ja kodin tunnun muodostumista voidaan tukea vuorovaikutuksellisin keinoin esimerkiksi ihmisen itsemääräämisoikeutta vahvistamalla (Ranta & Juhila 2020). Esimerkiksi maahanmuuttajien parissa tehtävässä sosiaalityössä kodin tuntua voidaan vahvistaa tukemalla ihmisten mahdollisuuksia toteuttaa vapaasti uskontoaan ja kulttuuriaan, edistämällä uuteen kotimaahan asettumisen prosessia, tukemalla ihmisen mahdollisuuksia pitää yhteyttä sukuun ja perheeseensä, tarjoamalla mahdollisuuksia turvalliseen asumiseen turvallisissa ympäristöissä ja tarjoamalla valinnanvapautta asumismuodon valitsemisen suhteen (Zufferey ym. 2020, 1105–1106).

Kotiin liittyy jokapäiväisiä rutiineja ja olemisen ennustettavuutta. Koti edustaa pysyvyyttä, joka tukee ja kannattelee, mutta on samalla asujiensa tuottamaa. Kodin jatkuvuus ei synny itsestään, vaan kodin tuntua on aktiivisesti luotava ja ylläpidettävä. (Vilkko 2010, 51.) Luottamukselliset sosiaaliset suhteet voivat lisätä turvallisuuden tunnetta ja sitä kautta vahvistaa kodin tuntua. Samaan aikaan kotiin paikantuvat sosiaaliset suhteet voivat kuitenkin tehdä kodista riskialttiin ympäristön esimerkiksi

niihin liittyvän väkivallan uhkan tai päihteidenkäytön vuoksi. Kotiin liittyvien rajojen asettaminen ja sen määrittäminen, ketkä ovat kotona toivottuja, kodin tuntua vahvistavia ihmisiä ja ketkä puolestaan ei-toivottuja vieraita liittyvät keskeisesti kodin tunnun rakentumiseen ja vahvistumiseen. (Ranta & Perälä 2022, 192–193; Ranta ym. 2023, 238–239.) Kotona tehtävää katkaisuhoidoa tutkineet Holmberg ja Ranta (2021, 65) näkevät, että koti asiakkaan hallitsemana, yksityisenä ja henkilökohtaisena tilana tarjoaa asiakkaan ja työntekijän vuorovaikutukselle ja kohtaamiselle syvällisyyttä ja vapauttaa työntekijän institutionaalisesta kontrollitehtävästään.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa kuvaan tutkimuksen toteuttamiseen liittyviä valintoja. Aluksi esittelen tutkimuksen tavoitteen ja tutkimuskysymykset. Alaluvussa 5.2 esittelen käyttämäni tutkimusaineiston ja tutkimuksen ajallisen ja tilanteisen kontekstin. Alaluvussa 5.3 esittelen tutkimuksen analyysia ohjaavan sosiaalisen konstruktionismin sekä analyysimetodina käyttämäni diskurssianalyysin ja alaluvussa 5.4 kuvaan kuinka olen sitä tässä tutkimuksessa soveltanut. Lopuksi alaluvussa 5.5 pohdin tutkimuksen toteuttamiseen liittyvää etiikkaa ja omaa positiotani tutkijana.

5.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia merkityksiä erään purettavan asuinyhteisön paikastaan siirretyt asukkaat antavat kodille ja paikalle sekä mistä kodin tuntu ja kuuluminen näiden ihmisten haastattelupuheessa muodostuvat. Tarkastelun kohteena on siis se, miten kodin tuntu ja paikkaan kuuluminen määrittävät kodin ja paikan diskursseissa.

Tutkimustehtävä kiteytyy seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Minkälaisia kotiin ja paikkaan liittyviä diskursseja paikastaan siirretyt ihmiset puheessaan tuottavat?
2. Mistä kodin tuntu ja kuuluminen (näissä kotiin ja paikkaan liittyvissä diskursseissa) muodostuvat?

5.2 Tutkimusaineisto ja tutkimuksen konteksti

Tämän tutkimuksen tutkimusaineistona on Tampereen yliopiston *Purettavasta asuinyhteisöstä uusiin koteihin (PURA) (2021–2022)* -tutkimushankkeessa kerätty haastatteluaineisto. Aineisto on kerätty erään purettavan asuinyhteisön tyhjennysprosessin aikana sekä hiukan sen jälkeen yhteisön asukkailta. Kutsun aluetta tutkimuksessani Pura-alueeksi. Aineisto koostuu 22 asukashaastattelusta, joista seitsemän on jo kertaalleen haastateltujen ihmisten jatko haastatteluja. Yhtä kuuden hengen ryhmähaastattelua lukuun ottamatta haastattelut on toteutettu yksilöhaastatteluina. Haastatteluihin osallistui yhteensä 20 ihmistä. Pura-alueen asukkaat tavoitettiin osallistumaan tutkimukseen alueella toimivan kuntataustaisen vuokranantajan työntekijän kautta sekä Pura-alueella toimivan tupatoiminnan kautta. Haastateltavat ihmiset olivat asuneet Pura-alueella muutamista vuosista kymmeneen vuosiin, ja aineistossa painottuvat alueella pitkään asuneiden ihmisten kokemukset.

Aineistoa tarkasteltaessa on siis kiinnitettävä huomiota siihen, ettei haastateltu joukko edusta kaikkia alueella asuneita ja sieltä poismuuttamaan joutuneita ihmisiä. (Mäki ym. 2022.)

Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina teemahaastatteluina. Haastattelut toteuttivat Tampereen yliopiston tutkijat Jenni Mäki ja Mikko Ilmoniemi 2.6.2021 – 7.4.2022 välisenä aikana. Ensimmäiset haastattelut toteutettiin pian alueen tyhjentämisen jälkeen ja jatkohaastattelut joitain kuukausia ensimmäisten haastattelujen jälkeen. Kaikkia ensimmäisen haastattelukierroksen osallistujia ei tavoitettu jatkohaastattelua varten. Ensimmäisen haastattelukierroksen haastattelurunko oli jaettu viiteen teemaan, jotka viimeistä teemaa lukuun ottamatta toistuivat samankaltaisina myös toisen haastattelukierroksen haastattelurungossa. Haastattelurungot ovat liitteenä tutkielman lopussa.

Haastattelurungon teemat olivat:

1. Asuinyhteisön tyhjentämisen prosessin historia ja käytännöt
2. Asuinyhteisön asukkaiden asumispolut
3. Paikallisuus ja yhteisö asuinyhteisössä
4. Osallisuus ja palvelutarpeet asuinyhteisön tyhjentämisen muutosprosessissa
5. Tulevaisuuden näkymät asuinyhteisön muutosprosessissa

Tampereen yliopiston MARGI-tutkimusryhmän PURA-tutkimushankkeen tavoitteena oli tutkia erään noin 200 edullisesta vuokra-asunnosta koostuvan asuinyhteisön purkamista ja alueen asukkaiden eteenpäin asuttamista ja tuottaa tietoa siitä, kuinka vastaavien asuinyhteisöjen purkamisia on mahdollista toteuttaa niin, ettei purkamisesta ja uudelleen asuttamisesta aiheudu asuinyhteisön asukkaille merkittäviä sosiaalisia haittoja. Tavoitteena oli tuottaa tietoa alueelta pois muuttavien asukkaiden asumispoluista, asumiseen liittyvistä toiveista ja tuen tarpeista sekä siitä, huomioitiinko näitä prosessissa. Tavoitteena oli myös jäsentää tutkimuksessa saatavaa tietoa niin, että sitä on mahdollista hyödyntää tulevaisuudessa vastaavanlaisissa asuinalueiden purkamisissa. (MARGI-tutkimusryhmä 2022.) Jo päättyneen PURA-hankkeen tavoitteet näkyvät osaltaan myös tämän tutkielman tavoitteissa, sillä pyrin tutkielmallani tekemään näkyväksi puretun asuinyhteisön paikastaan siirrettyjen jäsenten kotiin, paikkaan ja kuulumiseen liittämisiä merkityksiä. Paikastaan siirretyksi joutuneilta ihmisiltä saatava tieto on arvokasta ja hyödyllistä, sillä sen avulla vastaavanlaisissa tilanteissa olevia ihmisiä voidaan tukea uuteen kotipaikkaan kiinnittymisessä ja kodin tunnun muodostamisessa ja näin edistää heidän asumisensa pysyvyyttä.

Pura-alueelle kohdistuvan täydennysrakentamisen alta tyhjennettiin alueen kuntataustaisen vuokrataloyhtiön asunnot. Alueen asunnot olivat hintatasoltaan edullisia, ja kohdekaupungin arvion mukaan asunnon tulisi menettämään noin kuusikymmentä haavoittuvassa asemassa olevaa ihmistä, joiden voi olla haastavaa löytää uutta asuntoa. Asukkaiden uudelleen asuttamisen arveltiin olevan kaupungille merkittävä haaste. Asuinalueen asumisen kulttuuri oli ollut yhteisöllinen ja häiriötä sietävä. Paikallisuus korostui Pura-alueella ja asuinyhteisössä ja alueella oli oma historiansa ja paikalliskulttuurinsa, joka näkyi alueen asukkaiden välisissä suhteissa ja yhteisön toiminnassa. Yhteisö voi samaan aikaan sekä tarjota tukea että tuottaa turvattomuutta. Siinä missä osa asukkaista mielsi alueen kodiksi, osalle alue merkitsi paikkaa, josta pyrittiin pois. (Mäki ym. 2022.)

5.3 Diskurssianalyysi analyysimetodina

Tämän tutkielman teoreettisena viitekehyksenä toimii sosiaalinen konstruktionismi, ja aineiston analyysissä hyödynnän diskurssianalyysin periaatteita. Sosiaalisen konstruktionismin ajatuksena on, että kieli ei vain kuvaa maailmaa, jossa elämme, vaan merkityksellistää ja rakentaa sosiaalista todellisuutta, jossa elämme. Diskurssianalyysin avulla puolestaan voidaan tarkastella ja tuoda näkyväksi niitä sosiaalisia käytäntöjä, joissa sosiaalista todellisuutta määritellään ja rakennetaan. (Jokinen ym. 2016.) Sosiaalisen konstruktionismin ajatusta mukailen tarkastelen tässä tutkimuksessa kotiin ja paikkaan liittyviä merkityksiä kielen kautta määrittävinä ja rakentuvina. Tässä luvussa esittelen sosiaalisen konstruktionismin perusajatuksen ja diskurssianalyysin käytön tutkimusmetodina.

Sosiaalisessa konstruktionismissa tarkastelun kohteena on sosiaalinen toiminta ja kielenkäyttö. Sosiaalisen konstruktionismin keskeinen ajatus on, että todellisuus rakentuu kielen kautta sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Berger & Luckmann 1994.) Tieto ja jaetut ymmärrykset tuotetaan eli konstruoidaan erilaisissa sosiaalisissa prosesseissa (Burr 2015, 2–5). Moni itsestään selväksi ja vakiintuneeksi mielletty asia voidaan siis nähdä yhteiskunnallisena ja kulttuurisena tuotoksena, joka on muodostunut tietynlaiseksi ihmisten sille antamien ja toisten ihmisten kanssa jaettujen merkitysten myötä (Burr 2015, 51). Sosiaalisen konstruktionismin keskeinen periaate on kriittinen suhtautuminen itsestään selvänä pidettyjä käsityksiä ja näkemyksiä kohtaan. Sosiaalisen konstruktionismin ajattelua mukailen tavoitteena ei ole objektiivisten faktojen selvittäminen, vaan tulkintojen ja näkökulmien tarkastelu. Eletty historia ja ympäröivä kulttuuri vaikuttavat siihen, kuinka ymmärrämme maailmaa. Burr (2015, 2–3) esittää, etteivät kategoriat, joiden kautta maailma tavallisesti ymmärretään,

välttämättä ole objektiivisesti totta, vaan rakentuneet kulttuurisidonnaisten oletusten ja merkitysten pohjalta. (Burr 2015, 2–5.)

Kieli ja kielenkäyttö ovat sosiaalisessa konstruktionismissa keskeisessä asemassa. Kieli tarjoaa ihmisille keinon jäsentää ja rakentaa elämää ja maailmaa: elettyä, koettua, tunnettua ja haluttua. Kieli on kaiken ajattelun perusta, ja kielen avulla ihmiset jäsentävät ajatuksiaan ja kokemuksiaan elämästä, itsestään ja muista ihmisistä (Burr 2015, 53–54; 71–72; Jokinen ym. 2016, 26). Burrin (2015, 54) mukaan se, mitä ihmisyydellä tarkoitetaan ja miten oma persoonallisuus ja itseys koetaan, on lopulta vain sosiaalinen konstruktio. Se, kuinka kielen avulla rakennetaan maailmaa ja käsitystä itsestä ja muista, muuttaa sekä yksilöitä että yhteiskuntaa (Burr 2015, 72).

Elämästään ja kokemuksistaan puhuessaan ja niitä jäsentäessään ihmiset käyttävät kulttuurisesti vakiintuneita puhetapoja ja ilmaisuja, jolloin kulttuurin diskurssit pääsevät ääneen yksittäisten ihmisten kerronnassa (Kulmala 2006, 20). Konstruktionistisessa tutkimuksessa mielenkiinto kohdistuu ihmisten toimintaan ja kieleen niin puhuttuna kuin kirjoitettunakin. Tarkastelun kohteena ovat arkielämän käytännöt ja niihin vaikuttavat ja niissä läsnä olevat kulttuuriset ja yhteiskunnalliset oletukset, sanasto ja toimintatavat. (Jokinen ym. 2022, 47.) Sosiaalinen konstruktionismi on luonteva valinta tutkielmani viitekehyyksiksi, sillä puhuessaan kodistaan, asuinpaikastaan ja kuulumisesta haastateltavat tuottavat puheessaan kodin ja paikan merkityksiä ja rakentavat ja uusintavat niitä koskevaa sosiaalista todellisuutta. En siis pyri tässä tutkielmassa kuvaamaan tyhjentyvästi kotia, paikkaa ja kuulumista koskevaa objektiivista totuutta, vaan tavoitteenani on paikantaa haastattelupuheesta näitä koskevia puhetapoja eli diskursseja ja niiden yhteyttä laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin.

Diskurssilla tarkoitetaan kulttuurisesti tunnistettuja ja jaettuja merkityksellistämisen tapoja, jotka ovat sidoksissa tiettyyn aikaan ja paikkaan sekä puhuja- ja kulttuuriyhteisöön (Jokinen ym. 2022, 27). Diskurssintutkimuksessa diskurssit voidaan mieltää esimerkiksi päivittäisessä kanssakäymisessä hyödynnettäviksi tilannesidonnaisiksi puhetavoiksi tai laajemmin yhteiskunnan käytännöissä vakiintuneiksi merkityksenannon tavoiksi (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 34–35). Diskurssianalyysi on sosiaalisen konstruktionismin ajatukseen nojaava tutkimuksellinen lähtökohta, jonka avulla voidaan tarkastella kielenkäyttöä ja sosiaalisen todellisuuden rakentumista erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä (Jokinen ym. 2016). Diskurssianalyysissä kiinnostus ei kohdistu esimerkiksi kielen rakenteisiin tai piirteisiin, vaan tarkastelun kohteena on se, miten ja mitä kielellä tehdään (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 14). Diskurssianalyysi mielletään vakiintuneen, tarkkarajaisen tutkimusmetodin

sijaan teoreettiseksi viitekehyyksi, jota voidaan soveltaa erilaisissa tutkimusasetelmissä. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa vakiintuneita teoreettisia oletuksia ovat muun muassa oletus kielenkäytön sosiaalista todellisuutta rakentavasta ja seurauksia tuottavasta luonteesta sekä oletus merkityksellisen toiminnan kontekstisidonnaisuudesta. (Jokinen ym. 2016, 25–26.)

Kielen keskeisen roolin huomioimisen lisäksi diskurssianalyysissä kiinnitetään huomiota kielenkäytön kontekstuaalisuuteen eli tilannesidonnaisuuteen. Kielenkäyttöä analysoidaan tietyssä aikana tietyssä paikassa tapahtuvana toimintana, ja tulkinta pyritään suhteuttamaan kulloiseenkin kontekstiin. (Jokinen ym. 2016, 36–37.) Kielenkäytön ja kontekstin suhde voidaan nähdä vastavuoroisena: kieli kuvastaa aikaa, paikkaa ja vallitsevia normeja, mutta samanaikaisesti kielellä vaikutetaan ja muokataan näitä rakenteita ja sosiaalista todellisuutta (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 20–21). Diskurssianalyttinen tutkimus on luonteeltaan laadullista tutkimusta, ja sen avulla pyritään kuvailemaan, selittämään ja ymmärtämään erilaisia ilmiöitä ja niiden seurauksia sekä yksilöiden ja yhteisöjen toimintaa ja kokemuksia. Tarkastelun kohteena on ihmisten kokemus- ja merkitysmaailma ja tavoitteena on ymmärtää niitä merkityksiä, joita ihmiset vuorovaikutustilanteissa rakentavat. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 210–211.) Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa tutkija lukee tai kuuntelee aineistonsa ääntä ja on aineiston kanssa vuorovaikutuksessa. Diskurssianalyysissä tutkija tuo näkyväksi tutkimuksen kohteena olevaa sosiaalista todellisuutta ja samalla rakentaa sitä itse niiden tulkintaresurssien avulla, jotka hänellä on käytössään. (Juhila 2016.)

Koska diskurssianalyysissä kiinnostus kohdistuu sekä siihen, mitä kielellä tehdään, että siihen, miten näitä asioita tehdään, on diskurssianalyysin avulla mahdollista vastata sekä mitä- että mitenkysymyksiin. Mitä-kysymyksiin vastattaessa analyysissä painottuu diskurssien sisällöllinen analyysi, jolloin aineistosta tarkastellaan erilaisia merkityssysteemejä, eritellään identiteettejä ja tehdään tulkintoja kielenkäytön funktioista ja seurauksista. Miten-kysymyksiin vastauksia etsitään muotoon painottuvasta analyysistä, jolloin tarkastellaan aineistossa esiintyviä tapoja ja keinoja tuottaa esimerkiksi merkityksiä tai identiteettejä. (Jokinen ym. 2016, 214–215.)

5.4 Aineiston analyysiprosessi

Olen toteuttanut aineistoni analyysin diskurssianalyysin menetelmää soveltaen. Diskurssianalyysissä tehtävät tulkinnat perustuvat aineiston ja tutkijan väliseen vuoropuheluun, ja aineistossa esiintyvät diskurssit ovat tutkijan tekemän tulkinnan tuloksia (Jokinen ym. 2016, 35). Diskurssianalyttisen tutkimuksen kenttä koostuu erilaisista tutkimuksellisista orientaatioista ja metodeista, joita Jokinen

ja Juhila (2016) jäsentävät neljän ulottuvuusparin kautta: tilanteisuuden ja kulttuurisen jatkumon välinen suhde, merkitysten ja merkitysten rakentamisen tapojen välinen suhde, retorisen ja responsiivisen analyysin välinen suhde sekä kriittisen ja analyttisen diskurssianalyysin välinen suhde. Omassa analyysissäni painottuu merkitysten ja merkitysten rakentamisen tapojen välinen suhde. Toisaalta myös tilanteisuuden tarkastelu on keskeinen osa analyysiani, koska tutkimusaineisto on kerätty eräänlaisessa ajallisessa ja tilanteisessa taitekohdassa haastateltavien jouduttua paikastaan siirretyksi asuinalueen purkamiseen tähtäävän tyhjentämisen vuoksi. Gentrifikaatio ja sen seurauksena tapahtunut paikastaan siirtäminen muodostavat siis tutkielman yhteiskunnallisen ja tilanteisen kontekstin.

Kontekstin huomioiminen on diskurssianalyysin keskeinen lähtökohta. Diskurssien tuottaminen ja muotoutuminen tapahtuu sosiaalisissa käytännöissä, ja merkitykset rakentuvat tilannesidonnaisesti tietynä aikana tietyssä paikassa. Analyysia tehtäessä tulkinta pyritään suhteuttamaan kontekstiin eli huomioimaan ajan ja paikan ulottuvuus. (Jokinen ym. 2016, 36–37.) Olen analyysini kaikissa vaiheissa huomionut, että paikastaan siirretyksi joutuminen voi vaikuttaa haastateltavien tapoihin puhua ja merkityksellistää paikkaa ja kotia sekä paikkaan kuulumista ja kodin tuntua ja olenkin tarkastellut aineistoa paikastaan siirrettyjen ihmisten tuottamana. Kulttuurisen kontekstin tasolla tehtävässä analyysissä voidaan Jokisen ja kumppaneiden (2016, 40–41) mukaan tarkastella sitä, kuinka puhuja suhteuttaa sanomisensa mahdollisiin kulttuurisiin konventioihin edustaviin vastaargumentteihin. Puhuja saattaa huomioida mahdollisen näkemyksiään koskevan kritiikin jo ikään kuin etukäteen ja argumentoida puheenvuorollaan esimerkiksi edustamaansa ryhmää koskevia stereotyyppisiä oletuksia vastaan. Aineistoa analysoitaessa kulttuurisen kontekstin huomioiminen edellyttää tutkijalta kykyä peilata ja tulkita aineistoa suhteessa kulttuurisiin tapoihin, stereotyyppisiin tai yhteiskunnalliseen ilmapiiriin. (Jokinen ym. 2016, 40–41.) Omassa analyysissäni olen pyrkinyt huomioimaan kotiin ja asumiseen liittyvien kulttuuristen odotusten ja normien vaikutuksen haastateltavien kotia koskevaan puheeseen ja mahdollisiin aineistossa esiintyviin vastaargumentteihin.

Omassa analyysiprosessissani on samankaltaisia piirteitä kuin Pynnösen (2013) kuvauksessa diskurssianalyysistä kolmivaiheisena, syventyvänä prosessina. Analyysin alussa suhtauduin tutkimusaineistoon analyttisellä, havainnoivalla otteella. Ymmärtääkseni *miten* haastatellut ihmiset puhuvat paikasta, kodista ja kuulumisesta, koin välttämättömäksi pyrkiä ensin hahmottamaan, *mitä* he haastatteluissa puhuvat. Aloitin analyysini lukemalla haastatteluja läpi useaan kertaan muodostaakseni tekstin tasolla mielikuvan aineiston sisällöstä. Pyrin havaitsemaan aineistosta

paikkaa, kotia ja kuulumista koskevaa puhetta ja pidin mielessäni tutkimuksen tilanteisen kontekstin eli paikastaan siirtämisen ja sen haavoittavuuden. Kiinnitin huomiota aineistossa esiintyviin samankaltaisuuksiin, eroihin, ristiriitoihin, säännönmukaisuuteen ja toistuvuuteen. (Ks. Pynnönen 2013, 25–27; 32.) Analyysin alussa tutkijan huomio keskittyy sanoihin, ilmauksiin ja metaforiin. Tavoitteena on hahmottaa, mitä tarkastelevasta ilmiöstä sanotaan ja miten siitä puhutaan, jotta ilmiöön liittyviä diskursseja voidaan tunnistaa ja kuvailla. (Pynnönen 2013, 32–33.) Lukiessani pyrin pitämään tutkimuskysymykseni mielessäni ja tein lukemisen aikana lyhyitä muistiinpanoja sekä kokosin listaa aineistossa usein toistuvista käsitteistä ja ilmauksista, joista muodostin analyysiprosessin aikana useita erilaisia käsiteryhmiä. Analyysin alussa etenin teemoittelemalla käsitteitä ja ilmauksia ja merkitsemällä tutkimuskysymysteni kannalta olennaisia kohtia aineistoon Atlas.ti -ohjelmaa käyttäen.

Lopulta useiden perusteellisten teemoittelu- ja koodauskertojen tuloksena oli kolme teemaa (paikka, koti ja kuuluminen) alakäsitteineen. Koti-teemaan kuuluvia lopullisia käsitteitä eli koodeja olivat *kotiutuminen*, *kodin merkitys*, *kodin materialistiset piirteet*, *kodin laajeneminen asunnon ulkopuolelle*, *yksityisyys*, *turvallisuus*, *rauha* sekä *toive loppuelämän kodista*. Paikka-teeman kuuluvia koodeja olivat *paikkatunne*, *paikan erityislaatuisuus*, *ympäröivästä kaupungista irrallinen paikka* ja kuulumisen teeman koodeja puolestaan *kuuluminen*, *kuulumattomuus*, *ajallinen kuuluminen*, *toiminnallinen kuuluminen* sekä *sosiaalinen kuuluminen*. Alustavan analyysin tuloksena syntyi siis tutkimusaineiston keskeisten teemojen ja ominaisuuksien luokittelu, joka mahdollisti diskurssien alustavan hahmottamisen tutkimusaineistosta (ks. Pynnönen 2013, 32–33). Diskurssit esiintyvät aineistossa pieninä osasina, joita tunnistamalla ja kokoamalla tutkija muodostaa aineistosta yhtenäisiä kokonaisuuksia eli diskursseja (Suoninen 2016, 53). Aineistosta koodaamani kohdat olivat siis ikään kuin diskurssien rakennusosasia, joiden avulla ryhdyin hahmottelemaan diskursseja.

Pynnösen (2013, 26–27) mukaan diskurssianalyysin alkuvaiheessa välineenä voidaan käyttää sisällönanalyysiä, ja myös omassa analyysissäni alussa tekemäni aineiston huolellinen teemoittelu ja koodaaminen muistuttaa monella tapaa sisällönanalyysiä. Ennen varsinaista diskurssien tarkasteluun syventymistä tekemäni analyysi on piirteiltään samankaltainen kuin Tuomen ja Sarajärven (2018) kuvaama teoriaohjaava sisällönanalyysi, joka paikantuu menetelmänä aineistolähtöisen ja teorialähtöisen sisällönanalyysin välimaastoon. Aineistolähtöisessä analyysissä perusajatus on, ettei aikaisemmalla teorialla ja tiedolla ole merkitystä analyysin toteuttamisen tai tulosten kannalta (Tuomi & Sarajärvi 2018). Omassa tutkimusprosessissäni teoriatiedolla on kuitenkin ollut keskeinen rooli jo tutkimuksen lähtökohtien ja asetelman suunnittelussa, eikä analyysini ole sen vuoksi voinut olla

autenttisen aineistolähtöistä. Tiukan teorialähtöiseksi en analyysiani kuitenkaan miellä, sillä teorialähtöisessä analyysissä tutkittava ilmiö ja analyysin vaiheet määritellään etukäteen jo jonkin aiemman tiedon perusteella luodun teorian tai mallin mukaan. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä analyysi ei perustu suoraan teoriaan, vaan teoria toimii analyysin apuna etenkin analyysin loppuvaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Omassa analyysiprosessissani olen ammentanut teoriasta askelmerkkejä analyysin etenemiseksi, mutta pyrkinyt kuitenkin antautumaan aineiston johdattelemaksi. Olen pyrkinyt analyysissani avoimeen ja ennakkoluulottomaan tulkintaan, mutta huomasin jo analyysin alkuvaiheessa aineistoon tutustuessani kiinnostäväni huomiota erityisesti koti- ja paikkateoriasta tuttuihin piirteisiin aineistossa. Valmiin tutkimusaineiston käyttöni saaminen edellytti toteuttamiskelpoisen tutkimussuunnitelman laatimista, ja tutkimussuunnitelman tekeminen puolestaan edellytti teorian haltuunottoa. Näin ollen teorian ja aiemman tiedon vaikutus aineiston analyysissä oli itselleni väistämätöntä.

Edellä kuvaamani tekstin tasolla tekemäni analyysin ja aineiston teemoittelun jälkeen siirryin Pynnösen (2013, 27–28) kuvailemaan tulkitsevaan analyysivaiheeseen, jossa huomio kiinnittyy siihen, miten ja millaisena tutkittava ilmiö aineistossa kuvataan ja mitä merkityksiä ilmiölle annetaan (ks. myös Siltaoja & Vehkaperä 2011). Pyrin hahmottamaan aineistosta erilaisia tapoja kuvailla paikkaa ja kotia sekä niihin liitettäviä merkityksiä ja tunnistin aineistosta sekä haastateltavien kesken jaettuuta että ristiriitaisina näyttäytyviä paikan ja kodin kuvauksia. Tässä analyysin vaiheessa kiinnitin erityisesti huomiota aineistoni yhteiskunnalliseen kontekstiin ja pyrin peilaamaan tekemiäni tulkintoja aiempaan tietooni gentrifikaatiosta ja paikastaan siirtämisestä sekä niiden vaikutuksesta paikkaan kuulumisen ja kodin tunnun muodostumiselle. Asettuessaan tulkitsevaan rooliin tutkija tukeutuu analyysissään aineistoonsa ja pyrkii löytämään analyysin vihjeitä aineistosta. Samaan aikaan tutkija on kuitenkin vuorovaikutuksessa aineistonsa kanssa, ja tutkijan oma ääni tulee näkyväksi esimerkiksi kysymyksenasettelussa sekä tulkintojen tekemisen tavoissa. Tutkimuksellisten tulkintaresurssien lisäksi tutkijan henkilökohtaisesta elämästään kumpuavat tulkintaresurssit vaikuttavat tulkintojen tekemiseen, ja tutkijan voidaankin ajatella puhuttavan aineistoaan tietyllä tavalla sen sijaan, että aineisto puhuisi tutkijalle. (Juhila 2016, 423–424.) Tiedostan oman etuoikeutetun asemani mahdollisesti vaikuttaneen tekemiini tulkintoihin. Koska omat kotia ja asumista koskevat muistoni ja kokemukseni ovat myönteisiä ja turvallisia, en yrityksistäni huolimatta voi täysin tavoittaa esimerkiksi kodittomuutta tai asunnottomuutta kokeneen ihmisen kokemus- ja elämismaailmaa. Omat tulkintaresurssini ja kykyni puhuttaa aineistoa ovat siis rajalliset, vaikka ennen varsinaista analyysia perehdyinkin kattavasti aihepiiriin kirjallisuuden avulla (ks. Juhila 2016, 423–424).

Diskurssintutkimukseen liittyvällä hermeneuttisen kehän käsitteellä voidaan kuvata laadullisen tutkimuksen tiedonmuodostuksen prosessia. Tiedolla ei ole selkeää alku- tai loppupistettä, ja tutkimusaineiston analyysin edetessä myös tutkimuskysymykset voivat tarkentua tai muuttua tutkijan ymmärryksen lisääntyessä. Aineistossa esiintyvät ennakoimattomat piirteet voivat ohjata analyysia ja koko tutkimusta alkuperäisestä suunnitelmasta poikkeavaan suuntaan, ja tutkijan joustava suhtautuminen ennalta asetettuihin tutkimuskysymyksiin voi johtaa uudenlaisen ymmärryksen syntyyn. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 213–217.) Olin varautunut muokkaamaan tutkimuskysymyksiäni tarvittaessa, mutta tutkimuskysymysten väljän rajauksen vuoksi sille ei ollut tarvetta ja tutkimuskysymyksiin palaaminen oli hyödyllistä kaikissa analyysin vaiheissa. Tutkimusprosessia voidaan tarkastella matkana, jonka aikana tutkija liikkuu hermeneuttisella kehällä niin kauan, kunnes riittävän ymmärryksen synnyttyä hän astuu sivuun kehältä ja pukee ymmärryksensä ja tulkintansa sanoiksi muiden luettavaksi. Kirjoittaminen on diskurssintutkimuksessa keskeistä, sillä kirjoittaessa tutkija kielellistää ajatuksiaan ja on pakotettu työstämään myös keskeneräisiä ajatuskulkuja. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 213–217.)

Tukeuduin ajatukseen hermeneuttisesta kehästä erityisesti niissä hetkissä, kun analyysiprosessi tuntui haastavalta ja edistyminen epävarmalta. Oma liikkumiseni hermeneuttisella kehällä onkin ajoittain ollut sulavan etenemisen sijaan sykähdyksissä tapahtuvaa kompurointia, sivuaskelia ja haparointia. Epävarmuuden hetkillä aineiston lukeminen uudelleen on ohjannut analyysia oikeaan suuntaan niin, että lopulta koin tarpeelliseksi astua ulos hermeneuttiselta kehältä ja kirjoittaa analyysini tulokset eli aineistosta hahmottamani diskurssit jäsentyneeseen muotoon (ks. Pietikäinen ja Mäntynen 2019, 217). Tutkimusaineisto oli analyysiprosessin aikana tullut itselleni niin tutuksi, että lopullisten diskussien hahmottaminen aineistosta sujui vaivattomasti tekemieni koodausten pohjalta. Analyysin tulosten kirjoittaminen eli aineistosta havaitsemieni diskurssien kuvaileminen oli itselleni analyysiprosessin mielekkäin vaihe. Esittelen analyysini tuloksena hahmottamiani paikan ja paikkaan kuulumisen diskursseja tutkielman luvussa 6 ja kodin ja kodin tunnun rakentumisen diskursseja tutkielman luvussa 7.

Aineistosta poimimieni aineisto-otteiden avulla pyrin selittämään ja perustelevaan analyysissa tekemiäni tulkintoja ja diskurssien rakentumista. Olen lihavoanut otteista analyysin kannalta keskeisiä kohtia. Olen selkiyttänyt joidenkin otteiden sanamuotoja luettavuuden helpottamiseksi sekä muokannut joitain murteellisia ilmauksia yleiskieltä vastaaviksi haastateltavien anonymiteetin turvaamiseksi. Aineisto-otteiden tiivistämiseksi ja luettavuutta helpottaakseni olen poistanut joistain otteista täytesanoja tai tutkimuskysymysten kanssa epäolennaisia kohtia. Kohdat, joista sanoja on

poistettu, olen merkinnyt [...] -merkinnällä. Maantieteelliseen sijaintiin viittaavat ilmaukset, kuten kaupunginosat tai kadunnimet sekä paikallisten järjestötoimijoiden nimet olen korvannut keksimilläni nimillä. Olen tehnyt vain välttämättömäksi katsomiani muokkauksia ja pyrkinyt huolellisuuteen siinä, etteivät mahdolliset muokkaukset vaikuta otteiden sisältöön tai merkitykseen. Haastateltavien henkilöllisyydet eivät ole tiedossani, ja luottavuutta helpottaakseni olen nimennyt haastateltavat sattumanvaraisesti keksimilläni nimillä.

5.5 Tutkimuksen eettisyys ja tutkijan positio

Tutkimusetiikka tässä tutkimuksessa

Tutkimus nimeää, määrittelee ja muodostaa tietoa käsiteltävästä ilmiöstä. Tutkimuksella otetaan kantaa ja käydään yhteiskunnallista vuoropuhelua. (Laitinen 2010.) Sosiaalityön tutkimukselle ominaista on pyrkimys tuoda näkyväksi tai edistää marginaalisten ryhmien asioita, tuoda haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten ääntä kuuluviin ja sitä kautta lisätä ja edistää ymmärrystä heikompiensaisten ihmisten tilanteita kohtaan. Sosiaalityön tutkimuksen tavoitteena on kiinnittää huomiota syrjiviin ja eriarvoisuutta aiheuttaviin ja ylläpitäviin yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Sosiaalityön tutkimuksen merkittävyys korostuu yhteiskunnallisen eriarvoistumisen myötä, ja tutkimuksen avulla voidaan osallistua yhteiskunnalliseen eriarvoisuutta koskevaan keskusteluun. (Enroos & Mäntysaari 2017, 13–14.)

Tutkimuksen eettisyyttä ohjaavia periaatteita ovat tutkittavien tietoinen suostumus osallistumiseen, tutkittavien yksityisyyden ja anonymiteetin suojeleminen, luottamuksellisuus ja kerättävän aineiston asianmukainen käyttö (Shaw & Holland, 2014a). Sosiaalityön tutkimuksessa mielenkiinto on usein sosiaalityön asiakkaita, jotka ovat lähes poikkeuksetta jostain syystä haavoittuvassa asemassa. Ihmisten elämäntilanteet, tuen tarpeet tai riippuvuus palveluista esimerkiksi mielenterveyden haasteiden, ongelmallisen päihteidenkäytön tai sairauksien vuoksi voivat vaikuttaa siihen, voivatko he aidosti vapaasti valita, osallistuvatko he tutkimukseen. (Shaw & Holland 2014a.)

Tämän tutkimuksen tutkimusaineiston keräämisen yhteydessä haastateltaville on kerrottu, että haastatteluihin osallistuminen on vapaaehtoista ja haastattelua koskevan suostumuksen peruminen on mahdollista koska tahansa eikä perumisesta aiheudu haastateltaville minkäänlaisia seurauksia. Osallistuessaan tutkimukseen haastateltavat ovat allekirjoittaneet haastatteluun liittyvän suostumuslomakkeen ja saaneet itselleen kopion tutkimuksen tutkimustiedotteesta.

Suostumuslomake ja tutkimustiedote ovat liitteenä myös tämän tutkielman lopussa. Haastateltaville on kerrottu, että suorat tunnistetiedot poistetaan aineistosta niin, ettei yksittäisiä haastateltavia tunnisteta tutkimuksen julkaisuista. Haastateltavien tunnistamisen välttämiseksi olen häivyttänyt analyysissä käyttämästäni aineisto-otteista vahvoja murreilmauksia ja muita persoonallisia puhetapoja ja nimennyt uudelleen haastattelupuheessa esiintyviä paikkojen ja katujen nimiä.

Olen noudattanut työskentelyni kaikissa vaiheissa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) hyvän tieteellisen käytännön periaatteita ja pyrkinyt työssäni läpinäkyvyyteen ja toistettavuuteen. Olen tähdännyt työssäni huolellisuuteen, tarkkuuteen ja rehellisyyteen ja soveltanut tutkielmassani tieteellisen tutkimuksen kriteerit täyttäviä, eettisesti kestäviä tutkimusmenetelmiä. Olen huomionut muiden tutkijoiden tekemän työn ja tieteelliset ansiot ja osoittanut kunnioitustani viittaamalla heidän julkaisuihinsa asianmukaisesti. Olen pyrkinyt noudattamaan työskentelyssäni Ian Shaw'n (2007, 659–660; 663) esittämiä hyvän tutkimuksen kriteerejä, joiden mukaan hyvä sosiaalityön tutkimus muun muassa pyrkii metodologiseen erinomaisuuteen, suosii monipuolisia ja syvällisiä tutkimusmenetelmiä, on yhteydessä sosiaalityön yleisiin tavoitteisiin, keskustelee aiemman sosiaalityön tutkimuksen kanssa ja suhtautuu ennakkoluulottomasti myös sellaisiin tutkimusalueisiin, joiden mielletään olevan etäällä sosiaalityöstä.

Koska tässä tutkielmassa käytössäni on ollut valmis tutkimusaineisto, minulla ei ole ollut mahdollisuutta vaikuttaa aineistonhankintaan liittyviin eettisiin seikkoihin tai käytännön asioihin, kuten haastattelukysymysten muotoiluun, haastatteluympäristöön tai haastattelutilanteiden vuorovaikutukseen. Minulla ei myöskään ole ollut mahdollisuutta esittää haastatteleville tarkentavia kysymyksiä tai kommentteja, ja on olemassa riski, että olen tahattomasti ymmärtänyt tai tulkinnut haastateltavien puhetta eri tavoin kuin haastateltavat itse ovat tarkoittaneet. Olen työskentelyssäni sitoutunut kunnioittamaan tutkittavien ihmisarvoa ja toteuttanut tutkimukseni niin, että tutkimuksesta ei aiheudu riskejä, haittaa tai vahinkoa tutkittavina oleville ihmisille ja yhteisölle (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019). Omaa työskentelyäni on ohjannut halu ymmärtää tutkittavien ihmisten henkilökohtaisia kotiin ja paikkaan liittyviä merkityksiä, mutta on mahdollista, että tekemäni tulkinnat ovat ristiriidassa sen kanssa, mitä haastateltavat ovat puheissaan halunneet tuoda ymmärrettäväksi. Esimerkiksi Hyvärinen (2017) kuitenkin muistuttaa, että tutkimusaineistoa analysoidessaan tutkijalla on vapaus tehdä työtään, eikä aineistosta tehtäviä tulkintoja tarvitse rajata sen perusteella, hyväksyvätkö tutkittavat nämä tulkinnat.

Oma positioni tutkijana ja marginaaliin matkustajana

Tämä tutkielma on osa sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamaa *Segregation ja asunnottomuuden vastainen asumissosiaalinen työ haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten asumis- ja palvelupoluilla (SEGRA) (2021–2023)* -tutkimushanketta. Olen työskennellyt hankkeessa tutkimusavustajan tehtävissä 1.2.–31.5.2023 välisenä aikana. Tutkimushankkeen tavoitteena on tehdä näkyväksi, vahvistaa ja mallintaa alueellisen eriarvoistumisen eli segregation vastaista haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten kanssa tehtävää asumissosiaalista työtä tarkastelemalla purettavista ja peruskorjattavista taloista pois muuttavien asukkaiden asumispolkuja ja asumisen tuen tarpeita (SEGRA 2022). Työskennellessäni tutkimushankkeessa olen sitoutunut hankkeen tavoitteisiin, ja tavoitteet sekä tutkimusryhmältä saatu tuki ja palaute ovat osaltaan ohjanneet tutkielmatyöskentelyäni ja vaikuttaneet esimerkiksi tutkielman teoreettisen viitekehyksen rajaamiseen. Tutkimushankkeessa työskentely ei kuitenkaan ole rajoittanut tai määritellyt tutkielmatyöskentelyäni, vaan minulla on ollut vapaus viedä tutkielmaani haluamaani suuntaan. Lopulliset tutkielman liittyvät valinnat ja rajaukset olenkin tehnyt itsenäisenä tutkijana tutkimuskysymysteni ohjaamana.

Arvot, näkemykset ja asenteet voivat huomaamatta ohjata tutkielmaan liittyviä valintoja ja ratkaisuja ja johtaa siihen, että tutkielmasta muodostuu yllätyksetön, aiempaa tietoa toistava ja pahimmillaan epäeettinen. Toisinaan tutkittaville ilmiöille, kokemuksille tai tapahtumille voi olla hankalaa miettiä sopivaa ilmaisua, ja erityisesti moraalisesti latautuneita, ristiriitaisia näkemyksiä herättäviä aiheita tutkittaessa sillä, miten ja millä käsitteillä aiheesta kirjoitetaan, on suuri painoarvo. (Laitinen 2010.) Sosiaalityön tutkimuksen tavoitteena on tehdä marginaalisten ihmisryhmien elämää ja todellisuutta näkyväksi, ja tutkimuksen teossa onkin kiinnitettävä huomiota siihen, miten tutkittavia ihmisiä ja ilmiöitä kuvataan (Granfelt 1998, 19).

Granfelt (2017) kuvaa marginaalisessa asemassa olevien ihmisten elämän tutkimista *marginaaliin matkustamiseksi*, ja muistuttaa tutkijaa välttämään ennakoasennetta tutkittavia ja tutkittavaa ilmiötä kohtaan. Tutkittavien kanssa tapahtuva vuorovaikutus ja tutkimusaineiston analyysi voivat avata marginaalin merkityksiä ja tehdä näkyväksi niiden monitasoisuuden. (Granfelt 2017.) Marginaalisuus on erilaisuutta suhteessa toisiin ja yleisesti hyväksytyihin normeihin. Marginaalisuus voi toteutua tietyllä elämän osa-alueella, eikä marginaalisuus määrittele koko ihmistä. Sosiaalityön asiakkaiden elämässä marginaalisuus liittyy esimerkiksi köyhyyteen, työn tai koulutuksen puutteeseen, sairauksiin, päihteiden ongelmalliseen käyttöön tai maahanmuuttajataustaan. (Juhila 2006.) Marginaali voi tarkoittaa sekä omasta tahdosta riippumatonta syrjään jäämistä että valinnan mahdollisuutta, mahdollisuutta toisenlaisiin ihmissuhteisiin ja toisin tekemiseen (Granfelt 2017).

Marginaalisuus voidaan nähdä myös tilallisena tai symbolisena paikkana, joissa syntyvät arkiset kokemukset luovat tietoa marginaalissa olevien ihmisten elämästä. Marginaaleissa syntyvän *toisen tiedon* välittäminen yhteiskunnallisista asioista päättävälle tahoille toteuttaa sosiaalityön ajatusta kumppanuudesta. Marginaalissa olevien ihmisten tuottaman tiedon tarkastelussa tarvitaan herkkyyttä. (Juhila 2006.) Tutkimuksen sensitiivisyyden kannalta merkittävää on se, määritelläänkö tutkittavat jo ennakkolta marginalisoituneiksi. Luomanen ja Nikander (2017) kannustavat pohtimaan perusteellisesti tutkimuksen kohteena olevien ihmisten tai ihmisryhmän olemusta ja kyseenalaistamaan näiden lähtökohtaista marginaalisuutta. Marginaalisina pidetyt ryhmät ovat moninaisia ja moniäänisiä, ja tietyn ryhmän haavoittuvana pitäminen ja ryhmän erityisyyden korostaminen voi näyttäytyä holhoamisena ja heikentää ryhmän ja sen jäsenten itsemäärittelyn mahdollisuuksia. (Luomanen & Nikander 2017.)

Muun muassa näiden Granfeltin (1998, 19; 2017), Juhilan (2006) sekä Luomasen ja Nikanderin (2017) esittämien huomioiden vuoksi koen tärkeäksi korostaa, että näen tässä tutkimuksessa haastatteluihin osallistuneet ihmiset ensisijaisesti paikasta siirtämisen haavoittamina ja marginaaliseen elämäntilanteeseen pakottamina. En siis halua nimetä tutkimukseni kohteena olevia ihmisiä marginaaliseksi ihmisryhmäksi, vaan korostaa heidän marginaalisen asemansa tilannesidonnaisuutta paikastaan siirretyksi joutumisen prosessissa. Tahdosta riippumaton paikastaan siirtäminen on omiaan haavoittamaan ketä tahansa, ja erityisesti ihmiset, joilla on syystä tai toisesta elämän eri osa-alueilla haavoittavia tekijöitä, voivat paikastaan siirretyksi joutuessaan olla moninkertaisesti haavoittuvassa asemassa.

Aineistonhallinta ja tietosuojaja

Ennen tutkimusaineiston keruuta PURA-hankkeelle on tehty eettinen ennakoarviointi ja Tampereen alueen ihmistieteiden eettinen toimikunta on antanut tutkimushankkeelle puoltavan lausunnon 3.5.2021. Koska PURA-tutkimushanke kohdistuu haavoittavissa elämäntilanteissa olevien ihmisten elämään, osana hanketta on toteutettu riskien vaikutusten arviointi, jossa on arvioitu muun muassa tutkittavien yksityisyyden suojan turvaamiseen liittyviä riskitekijöitä. Osana tutkimushanketta on toteutettu tietosuoja koskeva vaikutustenarviointi (DPIA), jossa kuvataan tutkittavien henkilötietojen käsittelyä, tutkimusaineiston keräämistä, käsittelemistä ja säilyttämistä sekä perustellaan henkilötietojen ja aineiston keräämisen tarpeellisuutta ja oikeasuhteisuutta.

Haastatteluaineisto on tallennettu sähköiseen muotoon Tampereen yliopiston hallinnoimaan sähköiseen vahvaa tunnistautumista edellyttävään tallennustilaan, jonka käyttöoikeus on myönnetty PURA-tutkimushankkeen tutkimusryhmän jäsenille. Aineiston luovutuksesta vastaa tutkimushankkeen johtaja Kirsi Juhila. Haastattelujen litteroinnin on suorittanut PURA-tutkimushankkeen yhteistyökumppani Tutkimustie Oy. Aineisto on arkistoitu ilman suoria tunnistetietoja, kuten nimiä tai sosiaaliturvatunnuksia. Aineisto on tutkimusryhmän ja väitöskirjatutkijoiden käytössä 10 vuotta tutkimuksen päättymisen jälkeen eli 31.12.2032 saakka, jonka jälkeen aineisto hävitetään.

Olen huomionnut tietosuojan liittyvät ohjeet ja säännöt käsitellessäni aineistoa enkä ole tallentanut aineistoa henkilökohtaisille laitteilleni tai tallennustilaan missään tutkielman työskentelyn vaiheessa. Olen sitoutunut noudattamaan tietosuojalakia ja EU:n tietosuoja-asetusta (GDPR) koko tutkielmatyöskentelyn ajan. Olen perehtynyt PURA-hankkeen kirjalliseen tutkimustiedotteeseen ja tietosuojailmoitukseen ja sitoutunut noudattamaan hankesuunnitelmaan kirjattuja toimintaohjeita. Haastatteluaineiston haastattelunauhat ja litteroidut haastattelut on toimitettu minulle tallennettuna kaksivaiheista tunnistautumista vaativalle yliopiston sähköiselle Drive-tallennustilalle. Aineiston koodaamisessa ja analyysissä olen käyttänyt Atlas.ti -ohjelmaa, joka on yleisesti käytössä tutkimustyössä Tampereen yliopistossa. Ohjelmaan kirjaudutaan henkilökohtaisella tunnuksella ja salasanalla, jonka lisäksi olen suojannut aineiston ohjelman sisällä erillisellä salasanalla. Koodauksen yhteydessä olen varmuuskopioinut aineiston säännöllisesti yliopiston sähköiseen kaksivaiheista tunnistautumista vaativaan Drive-tallennustilaan.

6 ERITYISLAATUINEN PAIKKA JA MONIULOTTEINEN PAIKKAAN KUULUMINEN

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni tulokset paikkaan ja paikkaan kuulumisen osalta. Tunnistin aineistosta useita sekä paikkaan että kotiin liittyviä, toisiinsa vaikuttavia ja osittain päällekkäisiä diskursseja, joista muodostui lopulta eräänlainen juonellinen synteesi. Kotia ja kodin tuntua kuvaavat tulokset esittelen tutkielman luvussa 7. Tämän luvun alaluvussa 6.1 esittelen aineistosta tunnistamani kahdesta aladiskurssista koostuvan *paikan erityislaatuisuuden diskurssin*. Paikan erityislaatuisuuden diskurssin perusteella asuinalue muuttuu fyysisestä tilasta merkitykselliseksi paikaksi paikkaan liittyvien piirteiden sekä ainutlaatuisen paikallisyhteisön ansiosta. Paikkaan kuulumisen tapoja esittelen alaluvussa 6.2 *paikkaan kuulumisen diskursseissa*. Analyysini perusteella *paikkaan kuuluminen* rakentuu kolmella osin päällekkäisellä tai samanaikaisella tavalla, joista muodostuu kolme paikkaan kuulumisen aladiskurssia: *ajallinen, sosiaalinen ja toiminnallinen* kuuluminen. Oheinen taulukko havainnollistaa aineistosta tunnistamani paikan diskurssit aladiskursseineen.

Taulukko 1. Paikan diskurssit.

PAIKAN DISKURSSIT	
Saari keskellä kaupunkia - Paikan erityislaatuisuuden diskurssi	Paikkaan kuulumisen diskurssit
Lähiympäristön merkitys paikan erityislaatuudelle: Ainutlaatuinen yhdistelmä luonnon rauhaa ja kaupunkikeskustan läheisyyden tarjoamia palveluita ja mahdollisuuksia vahvistavat paikan erityislaatuutta	Ajallinen paikkaan kuuluminen: Paikassa eletty elämä ja ajallinen side paikkaan mahdollistavat paikkaan kuulumisen
Paikallisyhteisön ilmapiirin merkitys paikan erityislaatuudelle: Ainutlaatuinen paikallisyhteisö ja yhteisön hyväksyvä ilmapiiri vahvistavat paikan erityislaatuutta	Sosiaalinen paikkaan kuuluminen: Paikallisyhteisön sosiaaliset suhteet ja paikassa tapahtuva sosiaalinen vuorovaikutus mahdollistavat paikkaan kuulumisen
	Toiminnallinen paikkaan kuuluminen: Paikassa oleminen ja tilallinen toimiminen mahdollistavat paikkaan kuulumisen

6.1 Saari keskellä kaupunkia – paikan erityislaatuisuuden diskurssi

Paikan erityislaatuisuuden diskurssissa näkyvät haastateltavien jaetut tavat merkityksellistää asuinpaikkaansa ja sen ainutlaatuutta. Aineisto osoittaa, ettei asuinalue lähiympäristöineen ole asukkailleen pelkkä fyysinen tila, vaan erityinen ja merkityksellinen paikka, johon liittyy myönteisiä

tunteita, muistoja ja mielikuvia. Tässä paikkaa kuvaavassa diskurssissa asuinpaikka, josta asukkaat joutuivat pois siirretyksi, merkityksellistyy haastateltavien puheessa muista paikoista eroavaksi, erityiseksi paikaksi muun muassa lähiluonnon, palveluiden ja paikallisyhteisön hyväksyvän ilmapiirin vuoksi. Useiden haastateltavien puheet joko Pura-alueesta tai nykyisestä uudesta asuinpaikasta ilmentävät myönteistä paikkatunnetta ja erityistä, henkilökohtaista suhdetta paikkaan. Nämä paikan merkitystä ja ainutlaatuisuutta kuvaavat puhettavat olen nimennyt paikan erityislaatuisuuden diskurssiksi. Ensimmäisessä aladiskurssissa paikan erityislaatuisuus rakentuu haastateltavien puheessa asuinalueen lähiluonnon tarjoamien mahdollisuuksien sekä alueen maantieteellisen sijainnin ja kaupunkikeskuksen läheisyyden mahdollistaman palveluiden saavutettavuuden yhdistelmästä. Toisessa aladiskurssissa haastateltavat kuvaavat asuinpaikan paikallisyhteisön ainutlaatuisen, hyväksyvän ilmapiirin merkitystä paikan erityislaatuisuudelle.

6.1.1 Lähiympäristön merkitys paikan erityislaatuisuudelle

Lähellä erään suuren kaupungin keskusta-alueetta sijainneella, vehreän puistomaisella ja muusta ympäröivästä asuinalueesta erottuvalla, puurakenteisista pienkerrostaloista koostuvalla Pura-alueella yhdistyi ainutlaatuisella tavalla kaupunkiympäristössä harvinainen samanaikainen luonnon rauha ja monipuolisten palveluiden saavutettavuus. Paikan erityislaatuisuuden diskurssi rakentuu haastateltavien puheessa heidän korostaessaan paikan erityisyyttä ja poikkeavuutta suhteessa muihin paikkoihin, ja useat haastateltavat arvelevat, ettei vastaavanlaista asuinpaikkaa löydy mistään muualta. Paikan ainutlaatuisuutta ja erityisyyttä havainnollistavat esimerkiksi seuraavat aineisto-otteet, joissa Eerik ja Henrik puhuvat entisestä asuinpaikastaan, Pura-alueesta:

Haastattelija: Minkälainen asuinpaikka se [Pura-] alue sun mielestä oli?

Eerik: **Se oli mielestäni yks kaupungin parhaista.**

Haastattelija: Miks?

Eerik: **Siinä periaatteessa kaikki oli lähellä.** Siitä ei ollut, meillähän oli se Pikkulan terveysasema, tai Pienolan, mikäköhän, kävelymatkan päässä, ja sairaala vieressä. Ja sitten kun Jättimarketilla on niitä kauppoja vaikka kuinka paljon, sekin ihan siinä vieressä. Siinä oli ne palvelut ja, kumminkin periaatteessa luonnon keskellä sai olla. **Että kyllä se paikkana oli hyvä.**

Aineisto-ote 1

Haastattelija: Miten sä, jos aatellaan sitä Pura-alueetta semmosena fyysisenä alueena [...] Niin mikä siinä, niissä fyysisissä puitteissa oli sun mielestä toimivaa, ja mikä niissä ei ollut toimivaa?

Henrik: **En mä tiää siellä oli kaikki niin toimivaa, luonto oli ympärillä siinä. Siellä oli ihana asua, en mä osaa siihen muuta sanoa.**

Haastattelija: Niin et siellä pysty hyvin liikkumaan ja..

Henrik: Niin.

Haastattelija: Ja etäisyydet oli sopivat ja..

Henrik: Joo. Kaikin puolin hyvä.

Aineisto-ote 2

Eerikin kuvaus Pura-alueesta *yhtenä kaupungin parhaista* ilmentää paikkatunnetta, vahvaa positiivista tunnetta aluetta ja sen ainutlaatuisuutta kohtaan. Eerikin puheessa merkityksen saavat alueen keskeinen sijainti suhteessa asiointi- ja terveydenhuollon palveluihin sekä aluetta ympäröivä lähiluonto. Eerikin toteamus siitä, että *periaatteessa kaikki oli lähellä, kävelymatkan päässä* kuvastaa kohtuullisten välimatkojen ja palveluiden saavutettavuuden olevan asuinpaikkaan liitettäviä tärkeitä, jokapäiväiseen elämään liittyviä ominaisuuksia. Pura-aluetta ympäröivä lähiluonto, jonka *keskellä sai olla*, tarjosi ainutlaatuisen mahdollisuuden kiireettömän oleskeluun, toisin kuin stereotyyppisesti kiireiseksi ja nopeatempoiseksi mielletyltä elämältä kaupunkialueella voisi olettaa. Myös Henrikin puheessa Pura-alueen erityislaatuisuus merkityksellistyy ympäröivään luontoon ja alueen otolliseen sijaintiin, ja toteamus *ihanasta asumisesta* kuvastaa vahvaa myönteistä tunnetta paikkaa ja siellä asumista kohtaan. Otteen perusteella Pura-alue on vastannut Henrikin toiveita ja tarpeita ollen hänelle asuinpaikkana ja fyysisenä ympäristönä kaikin puolin *toimiva*.

Asuinalueen puistomainen luonto mahdollisti alueen asukkaille tietynlaisen suojan ja rauhan, joka erotti alueen muusta naapurustosta, kuten seuraava ote osoittaa:

Elena: **Mun mielestä se [Pura-alue] oli ihana paikka.**

Haastattelija: Mikä siitä teki ihanan?

E: Se oli mun mielestä [...] **Vähän niin kuin luonnon helmassa, ja siitä ei kumminkaan ollut pitkä matka mihinkään, asioita hoitelee niin kun kaupunkiin.** Mäkin pyörällä menin kaupunkiin, hoitelee niitä pakollisia asioita. Kaupat oli lähellä. Apteekit lähellä. **Mutta se oli kumminkin semmonen oma, miljöönä siinä että se oli vähän niin kuin sivussa kumminkin.**

H: Keskellä mutta jotenki oma yksikkönsä oma alueensa.

E: Joo [...] Mihinkään ei ollut pitkä matka et se oli sillä lailla **luonnon helmassa.**

Aineisto-ote 3

Myös Elena kuvaa Pura-aluetta *ihanaksi paikaksi*, ja perustelee myönteistä paikkatunnettaan alueen erityislaatuisuudella suhteessa lähipalveluiden saavutettavuuteen ja ympäröivään luontoon. Elenan kuvaus paikasta *omana miljöönään*, joka on *vähän niin kuin sivussa kumminkin* kertoo paikan ainutlaatuisuudesta ja eroavaisuudesta suhteessa muuhun ympäröivään asuinalueeseen ja läheiseen kaupunkikeskustastaan. Tulkitsen Elenan ilmauksen *luonnon helmasta* viittaavan lähiluonnon tuomaan mahdolliseen turvallisuuden, rauhan tai väljyyden tunteeseen vastakohtana kaupunkielämän mahdolliselle ahtaudelle ja kiireen tunnulle. Elenan puheessa Pura-alueen *sivussa oleminen* ja erottuminen ympäröivästä naapurustosta näyttäytyy myönteisenä asiana, ja osa haastateltavista kuvailee Pura-alueen olleen kuin oma pienoiskaupunkinsa keskellä suurta kaupunkia, josta tarvittaessa *lähdettiin [kohdekaupunkiin]*. Lähialueen asiointi- ja terveystalvet olivat Pura-alueelta käsin vaivattomasti saavutettavissa sekä jalan että julkisen liikenteen avulla, mikä kuvataan useiden

haastateltavien puheissa tärkeänä paikan erityislaatuisuutta vahvistavana tekijänä sen mahdollistaessa arjen ja päivittäisasioinnin sujuvuuden.

Tieto Pura-alueen tyhjentämisestä ja sen seurauksena tapahtuvasta tahdonvastaisesta paikastaan siirtämisestä aiheutti alueen asukkaille aineiston perusteella voimakkaita tunteita, kuten surua, huolta ja sääliä purettavaa aluetta kohtaan. Tulkitsen näiden tunnereaktioiden kertovan paikkaa kohtaan koetusta vahvasta siteestä ja paikkatunteesta, joka näkyy esimerkiksi Viktorin puheessa oheisessa aineisto-otteessa:

Haastattelija: Joo täällä seuraava kysymys oli, et millaisia ajatuksia, [Pura-]alueen tyhjentäminen asukkaista sussa herätti? Sulle tuli..

Viktor: **Mulle tuli sääli sitä aluetta koska sehän on kuin paratiisi, se ympäristö. Ja mä tykkään kovasti koska siellä on metsää ja siellä, pyörätiet, kävelytiet, ne on siellä, et sä oot metsässä tavallaan, vaikka melkeen keskellä kaupunkia.** Se ympäristö ja kun mä tykkään luontokuvata, lintuja, oravia, kaikkia liikkuvaa, mä kuvailen, se oli se huoli mulla kun mä mietin öisin, mä yleensä mietin aina öisin, että minkähänlainen se seuraava paikka ja ei missään nimessä kerrostaloon.

Aineisto-ote 4

Viktorille Pura-alue on ollut ympäröivän luonnon ansiosta *kuin paratiisi*, jotain muusta maailmasta ja muista paikoista poikkeavaa ja ainutlaatuista. Viktorin puhe Pura-aluetta kohtaan tuntemastaan säälistä ilmentää hänen myönteistä paikkatunnettaan ja kertoo vahvasta henkilökohtaisesta siteestä paikkaan. Paikka saakin lähes inhimillisiä piirteitä Viktorin säälin myötä, ja reaktion voimakkuus kuvastaa osaltaan paikan ainutlaatuisuutta. Vaikka Pura-alue sijaitsi lähellä suuren kaupungin keskustaa, aluetta ympäröivän luonnon ansiosta paikassa yhdistyi poikkeuksellisella tavalla sekä luonto- että kaupunkielämän hyvät puolet, joka näkyy Viktorin toteamuksessa *et sä oot metsässä tavallaan, vaikka melkeen keskellä kaupunkia*. Viktorin kuvaus mahdolliseen kerrostaloon muuttamisen aiheuttamasta huolesta on kiinnostava siinä mielessä, että Pura-alueenkin asuinrakennukset olivat pieniä kerrostaloja. Tulkitsen, etteivät Pura-alueella asuneet haastateltavat mieltäneet aluetta rakennusten muodosta huolimatta kerrostaloalueeksi, ja Viktorin yöllinen huoli kuvastaa sitä, ettei hän välttämättä tullut edes ajatelleeksi, että vastaavanlaisia paikkoja voisi ylipäättään olla muualla. Luontokuvausta harrastavalle Viktorille lähiluonto ja eläimet ovat olleet tärkeitä paikan erityislaatuisuutta vahvistavia tekijöitä.

Myös Danielille ympäröivä luonto eläimeen näyttäytyy merkittävänä paikan erityislaatuisuutta ilmentävänä tekijänä:

Haastattelija: Mitä sä tykkäsit siellä asua?

Daniel: **Luonnon keskellä saat asua**, että, paras on että minä, käpytikka kerran oli siinä kun siihen oli grillikatos tehty, mikä oli purettu nyt, että siinä, minä istuin siinä ja tulee kolmen metrin päähän käpytikka.

H: Eiks ne oo aika harvinaisia?

D: On. Ja sitten kerran minä näin siilin, ketun, se, kun siellä näki aina paljon. Ja sitten närhet käy siinä, ne on kauniita lintuja kans.

[...]

D: [...] Siellä oli harakoita ja lokkeja. Nyt loppuvaiheella kun ne [ihmiset] on muuttanut pois niin nekin [linnut] lähti.

Aineisto-ote 5

Harvinaisena pidetyn käpytikan sekä muiden eläinten kohtaamiset asuinalueella ovat olleet Danielille mieleenpainuvia kokemuksia, joita *luonnon keskellä asuminen* on Danielille mahdollistanut. Paikallisten eläinten, kuten närhien ja kettujen elintavat olivat tulleet Danielille tutuiksi. Daniel kertoo joidenkin alueen asukkaiden ruokkineen eläimiä, ja asukkaiden poismuuton jälkeen Daniel arvelee myös tuttujen lintujen muuttaneen pois. Otteen perusteella tulkitsemme paikallisten asukkaiden olleen vuorovaikutuksessa lähiluonnon ja eläinten kanssa, ja Danielin jakama vaikuttava kokemus käpytikan kanssa, jota hän kuvaa *parhaaksi*, ilmentää paikan mahdollistaman luontoyhteyden merkitystä osana paikan erityislaatuisuutta. Koettu yhteys alueen eläimiin ja luontoon tulee näkyväksi myös esimerkiksi Patrikin puheessa, kun hän alueen tyhjentämistä koskevan tiedon saamista ja siitä seuranneita ajatuksia muistelllessaan puhuu *tuttavista pihaoravista ja harakoista* sekä *puistokuvioista* ja *lenkkikuvioista*, joilla hän viitanee lähiympäristön puistomaisuuteen ja alueella olleisiin kävelypolkuihin. Tulkitsemme Patrikin tavan puhutella lähialueen eläimiä tuttavinaan kuvastavan hänen kokemaansa vuorovaikutuksellista suhdetta eläimiin.

Joillekin haastateltavista myös uusi asuinpaikka paikastaan on muodostunut tärkeäksi ja merkitykselliseksi uuden paikan erityislaatuisuuden myötä. Viktor muistelee muuttoa nykyiseen asuinpaikkaansa ja oheisessa aineisto-otteessa hän kertoo, kuinka uuden lähiympäristön rauhallisuus ja hiljaisuus saavat paikan tuntumaan ainutlaatuiselta ja jopa epätodelliselta:

Viktor: Mä en, mä pidin kauan aikaa itteäni siinä, ei meinannut uskoa. Vaikka mä tiesin et täähän on totta. **Mutta se oli niin valtava se vaikutus siinä, että kun sä kävelet ulos ja näät metsää ympärillä [...] Eikä kuulu autojen ääntä. Oikeestaan ei kuule yhtään mitään.** Sitten kävelet uimarantaan, joka on tossa parinsadan metrin päässä, ja istut siellä laiturilla kesällä. **Jos joku kysyy että miten sä kuvaat, niin en oo vielä paratiisissa käynyt, mutta mä luulen että tämä on [naurahtaa] se paratiisi mitä yleensä tarkotetaan.**

Haastattelija: Sä oot nyt lähimpänä sitä.

V: Niin, kun ei tiedä, että kun sehän puhutaan paratiisista, paratiisisaaret ja paratiisirannat, tämmöset etelässä Karibiassa. **Mutta oli se suurin vaikutus se luonto.** Elikkä tää luonto oli paljon kutsuvampi. **Olihan sielläkin [Pura-alueella] luonto mutta se oli melun ympäröimä.** Liikenteen melun.

[...]

V: Niin. Siinä.. Kun kuuntelee hiljaisuutta joka aamu tuossa portailta niin.. [naurahtaa] Ei sitä osaa sanoo. Sitten kuuluu että kahvi on valmista [...] Mitä ihminen voi muuta toivoo.

Aineisto-ote 6

Viktor kuvailee nykyistä asuinpaikkaansa paratiisiksi, muusta maailmasta poikkeavaksi ainutlaatuiseksi paikaksi, jota se on erityisesti ympäröivän luonnon ja hiljaisuuden vuoksi. Todetessaan *Olihan sielläkin [Pura-alueella] luonto mutta se oli melun ympäröimä* Viktor viittaa Pura-alueeseen, jonka lähiluonto oli Viktorille myös merkityksellinen, mutta alueelle kantautuvan liikenteen melun vuoksi luonto ei ollut yhtä kutsuva kuin uudessa asuinpaikassa. Ympäröivällä metsällä ja luonnon hiljaisuudella on Viktorin puheessa *valtava vaikutus* eikä hän tiedä *mitä ihminen voi muuta toivoo*, jonka perusteella tulkitsen juuri paikan ainutlaatuisen rauhallisuuden ja hiljaisuuden tekevän paikasta merkityksellisen ja erityislaatuisen. Edellä kuvattu ote sekä aiemmin kuvattu aineisto-ote 4 osoittavat, että myönteinen paikkatunne ja paikan erityislaatuisuus voivat rakentua paikan fyysisten ominaisuuksien lisäksi yksilön ja paikan vuorovaikutuksessa, jolloin paikka muodostuu tärkeäksi ja ainutlaatuiseksi henkilökohtaisten kokemusten myötä. Tulkitsen aineisto-otteiden 4 ja 6 perusteella, että jonkin paikan erityisenä ja ainutlaatuisena pitäminen ei estä ihmistä mieltämästä myös muita paikkoja vastaavalla tavalla tärkeiksi ja erityislaatuisiksi joko paikkojen samankaltaisuuden tai eroavien ominaisuuksien vuoksi.

6.1.2 Paikallisyhteisön ilmapiirin merkitys paikan erityislaatuisuudelle

Paikan erityislaatuisuuden diskurssi rakentuu haastateltavien puheessa edellä kuvatun lisäksi poikkeuksellisenä pidetyn paikallisyhteisön ja yhteisön erilaisuutta hyväksyvän ja häiriöitäkin sietävän ilmapiirin kautta. Paikan erityislaatuisuus muodostuu tässä aladiskurssissa yhteisön ja paikan vuorovaikutuksen myötä. Yhteisön ainutlaatuisiksi mielletty, yhteisvastuullinen ja vastavuoroinen lähimmäisestä huolehtiminen vahvistavat paikan erityislaatuisuutta ja paikan merkitystä asujilleen.

Pura-alueelta samaan kaupunginosaan muuttaneet Stella, Karl, Hans ja Kristian muistelevat Pura-alueella ja sen erityisyyttä seuraavassa ryhmähaastattelun aineisto-otteessa. Otteessa näkyy, kuinka näkemys paikan ainutlaatuisuudesta rakentuu vuorovaikutuksessa puhujien jaetun ymmärryksen kautta:

Haastattelija: Minkälainen paikka Pura-alue oli?

Stella: Se oli hyvä paikka.

Karl: Mahtava.

Stella: Se oli hyvä paikka ei mitään..

Stella: ..riitaa kenenkään kanssa. Meillä oli semmonen vakiyhteisö, me aina kokoonnuttiin siihen pusikkoon istumaan ja siihen..

Hans: **Ei tommosia [Pura-alueen kaltaisia] paikkoja oo siis ihan oikeesti varmaan olemassa hirveesti.**

Kristian: Ei.

Hans: **Mä oon siitä iloinen että sai kokea tuon ja olla siinä.**

Stella: Nii. Se oli ihan hyvä paikka.

Aineisto-ote 7

Ote tekee näkyväksi Pura-alueeseen liittyvän myönteisen paikkatunteen, jonka haastatellut keskustelussaan jakavat. Hansin puheessa paikan erityisyyttä ja ainutlaatuisuutta kuvastaa hänen arvionsa siitä, että *ei tommosia [Pura-alueen kaltaisia] paikkoja oo siis ihan oikeesti varmaan olemassa hirveesti*, johon myös Kristian yhtyy. Eletty aika ja kokemukset asuinalueella näyttäytyvät Hansille merkityksellisinä ja erityisinä hänen todetessaan olevansa *iloinen, että sai kokea tuon ja olla siinä*. Siinä olemisella tulkitse Hansin viittaavan konkreettisen asuinpaikan lisäksi myös paikallisyhteisöön kuulumiseen, ikään kuin vahvistuksena hänen puheenvuoroaan edeltäneen Stellan kommenttiin paikallisyhteisöstä. Stellan puheessa Pura-alueen erityislaatuisuus konkretisoituu sosiaalisina suhteina ja vakiintuneena yhteisönä, jonka kanssa saattoi kokoontua *pusikkoon istumaan* eli viettämään aikaa piha-alueelle ja jossa ei ollut *mitään riitaa kenenkään kanssa*. Viittaus *riitoihin* naapureiden kanssa kertoo Stellan mahdollisesti joskus eläneen myös toisenlaisissa, ehkä ristiriitaisissakin asuinyhteisöissä, joihin verrattuna Pura-alue oli ilmapiiriltään poikkeuksellinen. Otteen perusteella ristiriidaton ja sopuisa yhdessäolo asuinalueen asukkaiden kesken näyttäytyy siis ainutlaatuisena ja arvokkaana, paikan erityislaatuista vahvistavana tekijänä.

Pura-alueen paikallisyhteisön hyväksyvä ilmapiiri sekä yhteisön jäsenten keskinäinen välittäminen ja huolehtiminen ilmentävät paikan erityislaatuista monen haastateltavan puheessa. Esimerkiksi Silvia kuvaa yhteisön ainutlaatuisuutta ja kertoo yhteisöltä saamastaan tuesta ja myötätunnosta surun hetkellä oheisessa aineisto-otteessa:

Silvia: [...] Seuraavana päivänä sai mennä vaan sinne itkee ja kertoo että tää [ystävä] kuoli. Sitten kaikki tiesi et kuka kuoli ja minkälainen ja kauhee ikävä ja, aina oli jotain muistojuhlaa sitten jos, semmosta-joko virallisempaa jossain isommin järjestettyä tai vähintäänkin pihassa, oli valokuva ja sitten pihassa, pidettiin ihan omien ukkojen akkojen kesken semmonen muistojuttu. Ja sitten, toiset otti mä join kahvia mutta sitten huikkaa, siinä kaverin muistolle. **Ei semmosta tehdä tuolla kerrostalojen piholla.** [...]

Silvia: Ja sitten eikä ollu semmosta- joku sammuu sinne pihaan, ei ensimmäiseks soitettu poliisia. Yhden kerran esimerkiks yks, sitten toisen talon asukas sammuu meidän pihaan, sitten rupes satamaan vettä no mä roudasin sen vaan sinne meidän rappuun ja hain tyynyt ja peiton, se nukku siinä. Ja sitten oli lähteny aamuyöstä köpötteleen kotiin, jättäny tyynyn ja pei..

Haastattelija: ..Peiton siihen.

Silvia: Nii oli vielä viikannu peiton siihen tyynyn päälle, siihen rappuun mutta **ei hän tommosta katota missään, siis läpi käsien tommosta asiaa. Siis tää joustavuus mikä on että heti ei, jos sä vähänkin eroat siitä pölynpyyhkijöiden normista, heti tuodaan sitä virkavaltaa ja heti asenne on semmonen ja semmonen ja semmonen.**

Aineisto-ote 8

Silvian puheessa paikan erityislaatuisuus konkretisoituu surussa myötäelävän ja tukea tarjoavan, normatiivisesta käyttäytymisestä poikkeavaa käytöstä sallivan paikallisyhteisön kautta. Tulkitse Silvian toteamuksen *Ei semmosta tehdä tuolla kerrostalojen piholla* kertovan, että yhteisön ilmapiiri ja sosiaaliset käytännöt olivat Silvialle ainutlaatuisia, eikä vastaavanlaista yhteisöä välttämättä löydy

muista paikoista. Näen Silvian viittauksen *kerrostalojen pihoihin* liittyvän stereotyyppiseen ajatukseen suomalaisesta kerrostaloasumisesta, jossa naapurit eivät välttämättä tunne toisiaan tai vietä aikaa yhdessä. Yhteisön ainutlaatuinen sosiaalinen ilmapiiri ja keskinäinen välittäminen näkyy esimerkiksi Silvian kuvaillessa sitä, kuinka päihteidenkäyttöön suhtauduttiin sallivasti ja päihtyneistä naapureista huolehdittiin. Silvian puheessa hyväksyvä ja huolehtiva ilmapiiri näyttäytyy poikkeuksellisenä, ja hän arvelee, että jossain muualla *pölynpyyhkijöiden normista eroamiseen* eli sosiaalisesti hyväksyttävänä pidetystä kerrostaloelämästä poikkeamiseen suhtaudutaan tuomitsevasti ja asenteellisesti. Tulkitsen Silvian puheessa toistuvan *tuolla-* ilmauksen kuvastavan hänen näkemäänsä eroa Pura-alueen ja muiden paikkojen välillä: kaikkea sitä ainutlaatuista, mitä *täällä*, eli Pura-alueella oli, ei todennäköisesti ole jossain *tuolla*, eli muissa paikoissa Pura-alueen ulkopuolella.

Silvian tapaan myös Oskarin puheessa asuinyhteisön kannatteleva huolenpito näyttäytyy merkittävänä paikan ainutlaatuisuuden ilmentäjänä. Seuraavassa aineisto-otteessa Oskar muistelee naapureiden huolestuneen, kun Oskaria ei ollut näkynyt pihapiirissä viikkoon hänen ollessaan pitkäksi venähtäneellä vierailulla Pura-alueen toisella laidalla:

Oskar: [...] Viikko vierähti ja sitten kun tulee kotipihalle niin siellä kysytään huolestuneena että missä vitussa sä oot ollut, että he on yrittäny soittaa sulle, että he jo ajatteli että pitäiskö tehdä katoamisilmoitus. Kato kun jäänyt puhelin lataamatta. Akku mennyt tyhjäksi. Että en mä ollut kun tuossa noin, sata metriä tuonne noin, yläkerrassa.

Haastattelija: Kuinka pitkään piti olla poissa ennen kuin-

Oskar: **No kyllä viikko oli, kyllä ne ihmiset alkoi vähän huolestua. Mutta sehän oli vähän sillä lailla että puolin toisin. Kyllä mekin tuossa ihmeteltiin tässä muutama vuosi sitten, kun siitä meidän talosta oli yks kaveri, sitä ei ollut näkynyt eikä kuulunut, vissiin kahteen, kolmeen viikkoon, että missähän se oikein on.**

[...]

Haastattelija: [...] Huolehditaan, että jos jotakuta ei kuule hetkeen niin ihmetellään ja koitetaan vähän ettiä?

Oskar: **Niin, että vähän on sitä yhteen hiileen puhaltamista.**

[...]

Oskar: [...] Pienet kämpät, pienet pihat, ja sitten, kaikkihan siellä [Pura-alueella] tuntee toisensa melkein. Onhan siitä nyt aina etua.

Aineisto-ote 9

Oskarin puhe asukkaiden *yhteen hiileen puhaltamista* kertoo sosiaalisesta yhteisvastuusta ja vastavuoroisesta huolehtimisesta, joka Pura-alueen asukasyhteisössä vallitsi. Tulkitsen Oskarin puheen oheisessa aineisto-otteessa kuvastavan myös Pura-alueen asukkaiden yhteisöllisyyden poikkeavuutta ja ainutlaatuisuutta suhteessa tavanomaiseen kerrostalonaapuruuteen, jossa asukkaat eivät tunne toisiaan ja toistensa elämäntilanteita, eikä naapurin katoamiseen välttämättä reagoida tai edes kiinnitetä samalla tavalla huomiota. Oskarin puheessa Pura-alueen asuntojen pieni koko ja tiiviisti rakennettu pihapiiri asuinrakennusten väliin jäävine piha-alueineen näyttäytyy myönteisenä, yhteisöllisyyttä mahdollistavana asiana. Oskarin mukaan siitä, että *kaikkihan siellä [Pura-alueella]*

tuntee toisensa melkein on ollut *aina etua*, jonka tulkitseen liittyvän hänen aiemmin kuvailemaansa vastavuoroiseen huolehtimiseen, joka on mahdollistunut juuri asukkaiden tiiviin vuorovaikutuksen ja naapureihin tutustumisen ansiosta.

Alvarin puheesta puolestaan näkyy, että Pura-alueen asukkaiden samankaltaiset elämäntilanteet loivat heidän välilleen yhteenkuuluvuuden tunnetta, ja osaltaan tämä jaettujen elämäntilanteiden myötä syntyvä keskinäinen ymmärrys vahvisti kokemusta paikan erityislaatuudesta. Haastattelijan tiedustellessa Alvarin kokemuksia uudesta asuinyhteisöstään Alvar pohtii eroja entisen ja nykyisen naapuruston ja naapurussuhteiden välillä seuraavassa aineisto-otteessa:

Haastattelija: Eroaako se [nykyinen asuinpaikka] siitä entisestä [Pura-alueen] naapurustosta?
Alvar: No joo. **Siellä [Pura-alueella] se on semmonen pikkukylä. Siellä nyt kaikki tunsi toisensa. Vähän liiankin hyvin.**
H: Osaatko sä sanoa, että miksi se oli niin erilainen sit siellä se?
A: Siis mikä erilainen?
H: Mikä tavallaan teki siitä sellaisen paikan, että ne ihmiset tunsi toisensa ja sitten tässä taas ei?
A: En mä tiedä. **Varmaan jotenkin liittyy, että samassa liemessä kaikki oli. Olihan se siis, sehän oli tosi erikoinen paikka. Ja semmosta vähän niin kun siitä elämänvirrasta jotenkin ulkoistunut.** [...] Mutta mä nyt en niin paljon niitten naapureiden kanssa ollut yhteyksissä. Mutta siellä nyt moikattiin aina, kun nähtiin.
H: Täällä ei?
A: Täällä ei [naurahtaa].
[...]
H: [...] **Mitä sä tarkoitat sillä, että kaikki oli siellä samassa liemessä?**
A: **Kyllä sen siellä enemmän tai vähemmän jotenkin..** [...] **Ettei oo ihan putkeen menny elämä.** [...]
[...]
A: [...] **Jotenkin, että kaikki on jotenkin ajautunut sinne alueelle. Erikoinen paikka.**
Aineisto-ote 10

Alvarin puheessa Pura-alue asukas yhteisöineen näyttäytyy poikkeuksellisena, *elämänvirrasta jotenkin ulkoistuneena* paikkana, jonne *samassa liemessä olevat* asukkaat ovat *jotenkin ajautuneet*. Viittaus samassa liemessä olemiseen kuvastaa alueen asukkaiden olleen mahdollisesti epäsuotuisissa, mutta kuitenkin jaetuissa elämäntilanteissa, joihin toiset asukkaat pystyivät samaistumaan. Puhe Pura-alueesta *elämänvirrasta ulkoistuneena* paikkana kuvastaa jonkinlaista muista paikoista eroavaa pysähtyneisyyden tunnelmaa ja muusta asuinalueesta tai kaupungista eriytymistä. Aiemmassa haastattelussa Alvar viittaa Pura-alueen yhteisön hyväksyvään ja erilaisia elämäntilanteita ymmärtävään ilmapiiriin toteamalla, että *jokaisella siellä oli semmonen yhteisymmärrys – ymmärretään toinen toistaan se että, jossakin on vaan mennyt pieleen vähän elämässä*. Paikan tiivis yhteisöllisyys ei kuitenkaan Alvarin puheessa saa yksiselitteisen positiivista kuvaa eikä Alvar kertomansa mukaan viettänyt naapureiden kanssa yhdessä aikaa samaan tapaan kuin esimerkiksi Silvia (aineisto-ote 8) tai Oskar (aineisto-ote 9), mutta nykyisestä naapurustosta poiketen naapurit Pura-alueella sentään tervehtivät toisiaan.

Toisaalta myöhemmin haastattelussa Alvar, joka on päässyt muuttamaan toivomaansa kaupunginosaan, kuvailee uutta asuinpaikkaansa ja alueen asukkaita seuraavasti:

Alvar: Eipä tässä [nykyisessä asuinpaikassa] tiedä edes, että kuka tässä loppujen lopuksi asuu. [...] Sitä mä oon vähän ihmetellytkin, että mikä se.. Kun tässä kuitenkin on varmaan toista sataa asuntoa [...] Ja ei paljon ketään näy missään.

[...]

Alvar: **Jotenkin tää [nykyinen asuinpaikka] on semmonen pikkukaupunki kaupungin sisällä. Täällä on hyvä tunnelma. Ihan sillain, että kivoja ihmisiä asuu tällä alueella.**

[...]

A: [...] **Jotenkin siellä on [naurahtaa], jotenkin tunnelmat ratkaisee, miten mulla, minkälainen fiilis mulla on.**

Aineisto-ote 11

Huolimatta siitä, ettei Alvar ole juuri tutustunut nykyisessä asuinpaikassaan lähialueen asukkaisiin ja harvoin edes näkee naapureitaan, hänellä on otteen perusteella naapuruston asukkaista positiivinen mielikuva. Alvar kertoo paikan *hyvän tunnelman* vaikuttavan hänen *fiilikseensä*, ja kaupungin keskusta-alueen läheisyydestä huolimatta hän näkee paikan olevan *pikkukaupunki kaupungin sisällä*. Tulkitsen Alvarin puheen paikan *tunnelmasta* ja *fiiliksestä* kuvastavan sitä, kuinka paikkatunne on tärkeä mielialaan vaikuttava sekä paikan erityislaatuisuutta ja merkitystä vahvistava tekijä. Viittaus asuinpaikkaan *pikkukaupunkina* puolestaan kuvastaa kokemusta paikan poikkeavuudesta suhteessa muuhun, aluetta ympäröivään kaupunkiin. Puhe heijastelee asuinpaikkaa koskevia toiveita ja odotuksia: kaupungin ydinkeskustassa asumista ei välttämättä pidetä mielekkäänä ja tavoittelemisen arvoisena, mutta kaupunkikeskustan tuntumassa asumisessa yhdistyvät kaupunkielämän ja lähiöasumisen hyvät puolet, kuten palveluiden saavutettavuus ja kaupunkimainen *tunnelma*, kuten Alvar kuvailee.

6.2 Paikkaan kuulumisen diskurssit

Nimesin aineistosta havaitsemani paikkaan kiinnittymistä ja kuulumista kuvaavat ja selittävät puhuvat paikkaan kuulumisen diskurssiksi. Erotin aineistosta kolme paikkaan kuulumisen aladiskurssia: *ajallinen*, *sosiaalinen* ja *toiminnallinen* paikkaan kuuluminen. Diskurssit ovat osittain päällekkäisiä, eikä niiden erottaminen toisistaan ollut kaikissa tilanteissa mielekäästä tai mahdollistakaan, sillä kuulumisen tavat ja niitä kuvaavat diskurssit ovat joiltain osin toisiinsa kietoutuneita ja toisiaan tukevia. Toisinaan esimerkiksi ajallinen kuuluminen voi mahdollistaa sosiaalisen kuulumisen ja sosiaalinen kuuluminen puolestaan saattaa edistää toiminnallista kuulumista.

6.2.1 Ajallinen paikkaan kuuluminen

Eletty elämä ja ajallinen suhde paikkaan näyttäytyvät monen haastateltavan puheessa tärkeinä paikkaan kuulumista edistävinä ja vahvistavina tekijöinä. Paikassa eletyt elämäkokemukset ja yksilöllisellä ja yhteisöllisellä tasolla muodostuva ajallinen suhde paikkaan ovat keskeisiä ajallista paikkaan kuulumista rakentavia tekijöitä. Moni haastateltava oli asunut Pura-alueella vuosia, ja pitkä asumishistoria ja paikassa eletyt kokemukset näyttäytyvät heidän puheessaan kuulumisen kannalta merkittävänä. Oheisissa otteissa Pura-alueella pitkään asunut Frans muistelee paikassa elettyä historiaa ja kertoo ikävästään vanhaan asuinpaikkaansa:

Frans: Sieltä on kuulemma, kolme taloa on jo purettu kai. Mun täytyy joku kerta tolle sote-taksin kuskille sanoa että ajetaan Pura-alueen kautta, mä nään missä mä asuin ennen 40 vuotta niin, kyllä mulla **semmonen ikävä on [Pura-alueelle], että kun 40 vuotta tuli asuttua [...]**
Aineisto-ote 12

Frans: [...] Siellä [Pura-alueella] oli paljon, sanotaan tossa 20-40 ikävuoden välissä oli kamalasti lapsia, mä laskin vähän että vähintään, kolme lasta oli yhtä rappua yhtä kohden että [...]

Haastattelija: Millon?

F: Kun ei muista oikein, ihan sitä nuoruutta siellä Pura-alueella. Meillä oli semmonen yhteen aikaan silloin kun mopot tuli. Meitä oli semmonen mopoengi.

H: Ai siellä [Pura-alueella]?

F: Pyörittiin pitkin [kaupunkia] ja ympäri maakuntaa ja. Kyllä se vähän semmonen ikävä oli, sitä Pura-aluetta että kun pistetään, ihmiset maailmalle mihin menee kukakin. [...]

Aineisto-ote 13

Fransille Pura-alue on ollut pitkäaikainen asuinpaikka elämän eri vaiheissa. Yhteensä yli 40 vuotta Pura-alueella asunut Frans kertoo asuneensa alueella lapsena ja nuorena perheensä kanssa yli kymmenen vuotta ja muuttaneensa takaisin alueelle aikuisena asuttuaan ensin jonkin aikaa toisaalla. Fransin paluumuuton aikaan hänen vanhempansa asuivat edelleen alueella samassa asunnossa, joka oli Fransin lapsuudenkoti. Aineisto-otteessa 12 Frans kertoo ikävöivänsä Pura-alueelle ja perustelee ikävänsä viittaamalla pitkään asumishistoriaansa alueella. Fransin puhe kuvastaa paikkaan kuulumisen muodostuvan paikassa eletyn elämän ja paikkaan muodostuneen ajallisen siteen myötä. Aineisto-otteessa 13 Fransin puheessa näkyy tietynlainen paikan ajallinen kerrostuneisuus hänen muistellessaan lapsuuttaan ja nuoruuttaan Pura-alueella. Tulkitsen aineisto-otteiden 12 ja 13 perusteella, että paikassa eletty elämä sen eri vaiheineen ja tapahtumineen eivät vain kiinnitä ihmistä paikkaan, vaan yhtä lailla paikassa elävät ja paikkaan kuuluvat ihmiset muovaavat paikkaa ja jättävät siihen jälkensä.

Ajallinen paikkaan kuuluminen ja paikan ajallinen kerrostuneisuus näkyvät myös Eerikin puheessa oheisessa aineisto-otteessa:

Haastattelija: Mistä sä muutit sinne [Pura-alueelle]?

Eerik: **Perheeni kotitalosta, ihan siitä puolen kilometrin päästä [...]**

[...]

H: Ooksä asunu aina siellä [Pura-alueella]? [...]

E: Mitä mä nyt välillä oon ollut pois [...]. Kyllä mä melkein siellä.. Avovaimon kanssa kun näissä asuttiin, sillohan me jo muutettiin. Mutta toi oli kyllä hyvä paikka sinänsä. [...]

[...]

H: Oliks se semmonen et sä itse valitsit sen asuinpaikan silloin?

E: Joo, kun mä menin [vuokrataloyhtiölle] [...]. Mä sanoin että **mulla ei oo mitään muuta kuin Pura**. Sitä ollaan kysytty, minkä takia Pura, mä sitten selitin sille, **että kun mä oon syntyisin siitä vierestä** [...]

[...]

E [...]. Mutta ku mä [isännöitsijälle] sanoin että mulla ei oo kiire, että tästä kerkee.

H: Mutta sul ei ollu virallista asuntoo?

E: Ei, mulla silloin ei ollu virallista ku myytiin se [perheen kotitalo]. Mä odotin tota vaan.

Aineisto-ote 14

Fransin tapaan myös Eerik on asunut Pura-alueella tai sen läheisyydessä valtaosan elämästään. Vuokrataloyhtiön edustajan kummastellessa Eerikin halua muuttaa Pura-alueelle, jota monen haastateltavan puheen perusteella pidettiin huonomaineisena ja ei-toivottuna asuinpaikkana jopa alueella toimivan vuokrataloyhtiön työntekijöiden keskuudessa, Eerik on perustellut toivettaan paikkaan liittyvän ajallisen siteen ja eletyn elämän kautta. Haastattelusta ei selviä, viittaako Eerikin toteamus *mulla ei oo mitään muuta kuin Pura* siihen, ettei hän ole halunnut asuntoa mistään muualta vai siihen, ettei hän ole saanut asuntoa muualta. Eerik kuitenkin kertoo olleensa muutaman vuoden asunoton odottaessaan asuntoa Pura-alueelta ja majoittuneensa tuona aikana muun muassa tuttavansa mökillä. Eerikille ajallinen kuuluminen Pura-alueelle oli niin vahvaa, että hän oli valmis odottamaan vapautuvaa asuntoa alueelta pitkäänkin ja odotellessaan asumaan epävirallisesti tuttavansa mökillä. Sen lisäksi, että aineisto-otteet 12, 13 ja 14 ilmentävät ajallisen paikkasuhteen merkitystä paikkaan kuulumiselle, otteet myös kuvastavat ajallisen paikkaan kuulumisen vahvistavan kokemusta paikan erityislaatuudesta.

Ajallinen paikkaan kuuluminen ja paikkasuhte näkyvät myös yli kaksikymmentä vuotta Pura-alueella asuneen Elenan puheessa. Seuraavassa aineisto-otteessa Elena kuvailee Pura-alueen tyhjentämistä koskevan tiedon saamista ja sen aiheuttamaa tunnereaktiota:

Elena: Kyllähän se [tieto Pura-alueen tyhjentämisestä] sillä lailla alkuun oli mulle. Kova paikka että kyllä mä siinä muutaman päivän, vuodatin kyyneleitä. Kävelin siellä pitkin Pura-aluetta, että kun olin sentään yli kaksikymmentä vuotta asunut. Ja aatellut silloin kun menin sinne että täältä mä en sit lähde kun jalat edellä [...]

[...]

Elena: [...] **Ne jotka suri sitä, lähtöä sieltä suurin osa oli [...] asunut siellä jo vähän pidempään. Nämä sitten jotka vuoden kaks oli asunut, ei ne ollut vielä oppinut edes kaikkia tuntemaan siellä eikä sillä tavalla kotiutumaan.**

Aineisto-ote 15

Oheisessa otteessa ajallinen kuuluminen paikkaan tulee näkyväksi siinä, kuinka Elena oikeuttaa Pura-alueen tyhjentämistä ja paikastaan siirretyksi joutumista koskevan tiedon aiheuttamaa surun tunnetta viittaamalla pitkään asumishistoriaansa alueella. Elena toteaa alueelta pois muuttamisen herättäneen surua myös muissa alueen pitkäaikaisissa asukkaissa, joka kuvastaa paikallisyhteisön jakamaa kollektiivista paikkatunnetta ja paikkaan kuulumista. Alueelle myöhemmin muuttaneet, vähemmän aikaa siellä asuneet asukkaat puolestaan eivät Elenan arvion mukaan olleet vielä edes *sillä tavalla kotiutuneet*, jonka perusteella tulkitsen Elenan yhdistävän kotiutumisen eli paikkaan kuulumisen asumisen ajallisuuteen ja nimenomaan pitkään asumisaikaan. Oheisen otteen perusteella asumisen myötä muodostuva ajallinen suhde paikkaan on suoraan yhteydessä paikkaan kuulumiseen, mutta aineisto osoittaa myös, ettei pitkäkään asumishistoria välttämättä takaa paikkaan kuulumisen muodostumista. Kaikki haastateltavat eivät myöskään olleet välttämättä tiedostaneet paikassa eletyn elämän myötä muodostuvaa ajallista suhdetta ja kuulumista paikkaan. Esimerkiksi Hansille Pura-alueen tyhjentämisen ja paikastaan siirretyksi joutumisen aiheuttama tunnereaktio tuli yllätyksenä huolimatta siitä, että hän oli asunut alueella yli kymmenen vuotta, kuten seuraava ote osoittaa:

Hans: [...] Jossain vaiheessa kun kotoa lähdin asunu korkeintaan sen pari kolme vuotta jossakin [...] mulla ei oo mitään muuta kun reppu selässä ja painunut menemään vaan seuraavaan, tossa [Pura-alueella] kumminkin tommosen pitkän pätjän melkein sen ykstoista puol [vuotta asuin] [...] **Sitten siinä vaiheessa kun rupes tekemään [muuttoa pois Pura-alueelta] se oli yllättävää sitten tulikin vähän semmonen että, nyt lähtee kotoa siitä tuli koti kato silleen.** Kyllähän siihen [ajatukseen muutosta] tottui sitten mutta alussa tuli semmonen yllättävä reaktio perhana että joo.
Aineisto-ote 16

Hans kertoo Pura-alueesta tulleen hänelle pitkän asumisajan myötä koti ja hän kuvailee alueelta pois muuttamista *kotoa lähtemisenä*. Hansin puheessa kotipaikaksi muodostuneelta Pura-alueelta lähteminen saa erilaisen merkityksen kuin hänen aiemmat muuttonsa, joissa hän *reppu selässä painui menemään vaan seuraavaan* eikä jäänyt kaipaamaan aiempia paikkoja. Pura-alueelta pois muuttaminen on eronnut muista muutoista mahdollisesti sen vuoksi, ettei Hans ollut asunut aiemmissa asuinpaikoissaan yhtäjaksoisesti muutamaa vuotta kauempaa, eivätkä paikat sen vuoksi olleet välttämättä tuntuneet kodilta. Tulkitsen Hansin puheen yllättävästä tunnereaktiosta muuton hetkellä kuvastavan hänen kokeneen Pura-alueella erityistä paikkaan kuulumista juuri ajallisena kuulumisena, jonka pitkä alueella asuminen mahdollisti. Vastaavanlaista paikkaan kuulumista ei ollut muodostunut paikoissa, joissa hän oli asunut lyhyempiä ajanjaksoja. Myös yli kymmenen vuotta Pura-alueella asuneen Oskarin puheessa alueelta pois muuton aiheuttama tunnereaktio kuvaa ajallista kuulumista oheisessa otteessa:

Oskar: Kauanhan mä tuossa asuin. [...] **Oon vähän semmosta liikkuvaa sorttia niin en mä nyt uskonut että tuommonen nyt jostakin Pura-alueelta että siitä nyt jotain haikeita mieliä jää mutta niin vaan jäi.**

Haastattelija: Jäikö?

O: Joo ja sit, kato oonhan mä tuolla ollut että eihän mulla oo ollut kun reppu ja välillä-, se on ollut helppo vaihtaa, ei oo aina tiennyt että missä on seuraava paikka. [...] Mulla oli [ulkomailla asuessa] muutamia kausia semmosia ettei mulla mitään asuntoja ollut. Mutta siellä se tuntui jotenkin, se vaan tuntui että se oli vähän semmosta että se kuulu siihen [naurahtaa] meininkiin **ettei sitä ajatellut, silloin kun sitä asuntoa ei ollut mutta sitten kun asunto oli niin totta kai se kannattais pitää.**

Aineisto-ote 17

Liikkuvaksi sortiksi itseään kuvailevan, asunnottomuuttakin kokeneen Oskarin puheessa Pura-alueen tyhjentämisestä ja paikastaan siirretyksi joutumisesta seurannut odottamaton *haikea mieli* kertoo pitkän yhtäjaksoisen Pura-alueella asumisen mahdollistaneen ajallisen kuulumisen paikkaan, johon havahdutaan ehkä vasta paikasta lähtiessä. Aineisto-otteessa näkyy myös rikkonaisen asumispolun ja asunnottomuuskokemusten vaikutus paikkaan kiinnittymiseen ja kuulumiseen, ja tulkitsen Oskarin puheen kertovan tietynlaisesta juurettomuudesta ja kuulumattomuudesta, jota hän vailla vakinaista asuntoa ollessaan oli kokenut. Oskar kertoo havahtuneensa vakituisen asunnon, paikkatunteen ja paikkaan kuulumisen merkitykseen vasta Pura-alueella asuessaan ja erityisesti joutuessaan paikastaan siirretyksi. Tulkitsen otteen osoittavan, että asunnottomuutta kokeneilla tai muista syistä rikkonaisen asumispolun eläneillä ihmisillä on asumishistoriastaan riippumatta mahdollisuuksia kiinnittyä ja kuulua asuinpaikkaansa, mutta asumiseen liittyvistä aiemmista epävarmuudesta tai ennustamattomuudesta johtuen he eivät välttämättä itse pidä paikkaan kiinnittymistä mahdollisena tai edes tavoittelemisen arvoisena.

6.2.2 Sosiaalinen paikkaan kuuluminen

Aineisto osoittaa, että paikallisyhteisöllä ja sosiaalisilla suhteilla voi olla merkittävä vaikutus asuinpaikkaan kuulumisessa. Pura-alueen asukkaiden kokema yhteisöllisyys oli haastatelluille merkittävää paitsi paikan erityislaatuisuutta selittävänä tekijänä, myös paikkaan kuulumista vahvistavana tekijänä. Olen nimennyt sosiaalisiin suhteisiin ja vuorovaikutukseen perustuvat kuulumista kuvaavat puhetavat sosiaalisiksi paikkaan kuulumisen diskurssiksi.

Oheisessa aineisto-otteessa Henrik sanoittaa tutusta asuinpaikasta lähtemisen herättämiä tunteita ja kuvailee kuuluneensa Pura-alueelle nimenomaan paikallisyhteisöön kuulumisen myötä:

Henrik: Surkeetahan se on kun se.. Sehän on tosi surkeeta kun tommosesta yhteisöstä lähtee.

Haastattelija: Olikse semmonen, paikka jossa sää koit semmosta kuulumista?

Henrik: Kyllä, siel on nimenomaan semmonen.

Haastattelija: Olikse siellä kodikasta olla?

Henrik: Oli.

Haastattelija: Mikä siinä oli eri jos sä aattelet vaikka nyt tätä paikkaa missä sä asut ja sitten, mikä siinä oli paremmin?

Henrik: **En mä tiä kun siinä tunnettiin joka talosta. Täältä mä en tunne kun tästä talosta ja tosta porukat. Siel oli koko, aina joka talossa oli tuttuja ja..** [...]
Aineisto-ote 18

Henrik viittaa Pura-alueelta pois muuttamiseen *yhteisöstä lähtemisenä*, joka ilmentää paikkaan kuulumisen tarkoittaneen Henrikille nimenomaan yhteisön ja sosiaalisten suhteiden kautta mahdollistuvaa kuulumista. Paikastaan siirretyksi joutuminen näyttäytyy otteessa ensisijaisesti paikallisyhteisöstä ja ihmissuhteista erottamista, ja itse fyysinen paikka saa Henrikin puheessa toissijaisen merkityksen suhteessa paikan ihmisiin. Henrikin puheessa merkittävin ero Pura-alueen ja nykyisen asuinpaikan välillä konkretisoituukin juuri naapurussuhteiden eroavaisuutena: siinä, missä Pura-alueella *tunnettiin joka talosta*, nykyisessä naapurustossa Henrik tuntee vähemmän ihmisiä, joka näyttäytyy hänen puheessaan negatiivisena asiana, johon hän mahdollisesti toivoisi muutosta. Toisaalta myöhemmin haastattelussa perustellessaan uuden asuinpaikan valintaa Henrik antaa ymmärtää, että uudessakin asuinpaikassa hänellä on ystäviä tai tuttavuuksia, joiden myötä paikka tuntuu kuitenkin jo tutulta:

Henrik: No kun mä en halunnut sitten Niittysen kun mä tunnen sen Niittysen. Mä en halunnut sinne.

Haastattelija: Mitäs siellä on semmosta mikset sä, halunnut?

Henrik: En mä tiä en mä, oo siellä koskaan asunut mutta, tuntuu niin oudolta muuttaa sille puolelle.

Haastattelija: Tunnetko sitten tän paikan mihin sä nyt sit muutit?

Henrik: En mä sen paremmin tunne mutta.. **Tai nythän mä tunnen kun Pura-alueelta on muuttanut tuohonkin taloon kaks ja tähän, yks tuohon rappuun. Kyllä täällä on jo tuttuja niin paljon että.**

[...]

Henrik: Kyllä mä oon tyytyväinen tähän. Kun oon tutustunut noihin talon asukkaisiinkin.

Aineisto-ote 19

Henrikille oli tarjottu asuntoa Niittysen kaupunginosasta, jossa Henrik ei kertomansa mukaan ole asunut, mutta jonka hän arvelee kuitenkin jollain tavalla *tuntevansa*. Aluetta koskevan ennakkoletuksen tai -tiedon vuoksi alueelle muuttaminen ei ollut Henrikille mielekäästä, ja hän päätyi lopulta muuttamaan toiseen kaupunginosaan. Uusi asuinpaikka ei ollut Henrikille entuudestaan tuttu, mutta Henrik kertoo, että Pura-alueelta muuttaneiden vanhojen tuttavien myötä hän on oppinut *tuntemaan* paikan. Tulkitsen otteen kuvastavan sosiaalisten suhteiden myötä syntyvää paikkaan kuulumista. Tuttavien ansiosta paikka opitaan *tuntemaan* ja siihen voidaan kiinnittyä. Uuteen asuinpaikkaan kiinnittymisestä ja tyytyväisyydestä huolimatta Henrik kertoo myöhemmin jatko-haastattelussa kaipaavansa edelleen Pura-alueelle erityisesti alueella kokemansa yhteisöllisyyden vuoksi, joka kuvastaa Henrikin kokeneen vahvaa sosiaalista kuulumista paikkaan. Myös Sofian puheessa näen sosiaalisten suhteiden olevan merkittävässä roolissa osana paikkaan kuulumisen prosessia hänen kuvaillessaan nykyiseen asuinpaikkaansa *tottumista* seuraavassa ryhmähaastattelun aineisto-otteessa:

Sofia: [...] Kyllä siinä meni vuosi tottua. **Mäkin kun mä Pura-alueelta muutin, mä kävin siellä vaan mä viime keväänä muutin niin mä olin koko kesän siellä.** Täällä [nykyisessä asuinpaikassa] mä kävin vaan nukkumassa, jos kävin ellen jäänyt sinne [Pura-alueelle] kaverille yöks.

Hans: Joo mä muistan kun mä ihmettelin että tuut koko ajan sinne joka päivä..

Sofia: Totta.

Hans: ..näky kun mä vielä asuin silloin, vaikka Sofia oli tänne muuttanut aina siellä piholla pyörimässä.

Sofia: **No kun ei mulla ollut täällä [nykyisessä asuinpaikassa] silleen tuttuja.**

Aineisto-ote 20

Uuteen paikkaan Pura-alueelta muuttanut Sofia vietti vielä muuton jälkeenkin valtaosan ajastaan Pura-alueella ystäviensä luona, koska uudessa asuinpaikassaan hänellä ei omien sanojensa mukaan ollut tuttuja. Uuteen paikkaan *tottumiseen*, jonka tulkitsen liittyvän paikkaan kuulumisen muodostumiseen, kului aikaa juuri sen vuoksi, ettei mahdollisuutta sosiaaliselle kuulumiselle ja sitä kautta syntyvälle paikkaan kuulumiselle ollut. Sosiaalisten suhteiden puuttuminen siis esti Sofiala kiinnittymästä ja kuulumasta uuteen asuinpaikkaansa. Sofia, Hans ja muut ryhmähaastatteluun osallistuneet olivat muuttaneet Pura-alueelta uuteen Kopperoisen kaupunginosaan lähelle toisiaan osa sattumalta, osa tietoisesti kuultuaan paikkaan muuttaneen muitakin entisiä Pura-alueen asukkaita:

Stella: Kun mä muutin tohon [nykyiseen asuntoon], ja mietin [...] että kukahan hemmetti mun naapuri onks siellä joku kamala, niin Sofialahan se siinä [nauraa].

Sofia: Joo.

Hans: Sähän asuit täällä kun mä ilmotelin sulle että mäkin tuun tännepäin.

Stella: Joo mä olin et jes jes jes.

Hans: Ja Antsa asu tossa..

Sofia: **Juu mä yritin kaikille sanoo että tänne vaan nyt että tehdään samanlainen Pura-kommuuni** [naureskelua].

Aineisto-ote 21

Stellan puheesta tulkitsen hänen ilahtuneen saatuaan tietää Pura-alueelta tuttujen Sofian ja Hansin muuttaneen hänen kanssaan samaan paikkaan, joka kertoo sosiaalisten suhteiden merkityksestä osana paikkaan kiinnittymistä ja kuulumista. Ensimmäisten joukossa Pura-alueelta pois muuttanut Sofia puolestaan on pyrkinyt aktiivisesti omalla toiminnallaan edistämään uuden paikan yhteisöllisyyttä ja luomaan alueelle *samanlaista Pura-kommuunia*. Sofia kertoo kannustaneensa muitakin entisiä naapureitaan muuttamaan Kopperoisen kaupunginosaan mahdollistaakseen uudessa asuinpaikassa samankaltaisen sosiaalisen paikkaan kuulumisen kuin Pura-alueellakin. Tulkitsen Sofian puheen *kommuunista* ja sen uudelleen luomisesta kuvastavan sitä, kuinka tärkeitä yhteisö ja sen myötä syntyvä sosiaalisen kuulumisen kokemus ovat osana paikkaan kuulumisen muodostumista. Osaltaan puhe kertoo myös siitä, että uuteen paikkaan muuttanut ihminen voi pyrkiä aktiivisesti edistämään paikkaan kuulumistaan.

Myös Elenalle uuteen asuinpaikkaan kuulumisessa sosiaaliset suhteet ja niiden myötä itsensä *tervetulleeksi* kokeminen ovat merkittävässä roolissa, kuten oheisessa otteessa näkyy:

Haastattelija: No koetko tän naapuruston omaksesi? Tuntuuko siltä että kuulut tänne?
Elena: Kyllä kuulun. Kyllä kuulun tänne, kyllä on sillä tavalla hyvin osoitettu että tervetuloa.
(--)
H: Mikä sut kiinnittää tähän? Miksi sä kuulut tänne? Mitä täällä on semmosta?
E: [...] **Ne vähätkin ihmiset ketä mä tunnen.** Ei siinä montaa ihmistä tarvita.
Aineisto-ote 22

Elena: [...] Siellä kun mäkin menin sinne ei mua kukaan tuntenutkaan mutta [...] kaikki vaan heti tervehti. **Oli kuin vanhoja tuttuja, et siellä tunsu heti että on hyväksytty.**
Haastattelija: Nii ja kuuluu johonki yhteisöön tavallaan.
Elena: Nii hyväksytään ettei ruveta heti kättelemään päästä varpaisiin kukahan toikin on. Se [...] tuntu tosi hienolta.
[...]
Elena: [...] **Asukkaat kaikki oli yhtä perhettä.** Siellä ei laskettu ketään alemmaks, nostettu ketään ylemmaks, että kaikki oli samanlaisia pulliaisia.
Aineisto-ote 23

Aiemmin haastattelussa Elena on kertonut tutustuneensa uusiin naapureihin ja kuvailee naapurisuhteiden olevan erittäin tärkeitä toteamalla ”*Se on asunto kun asunto, niin jos naapurussuhteet ei oo kunnossa niin sitten ei oo mikään*”. Sosiaalinen kuuluminen ja ristiriidattomat suhteet asuinyhteisön muihin jäseniin näyttäytyvät Elenan puheessa eräänlaisena välttämättömänä perustana mielekkäälle asumiselle. Naapureiden ystävällinen suhtautuminen on saanut Elenan tuntemaan itsensä tervetulleeksi ja vahvistanut Elenan paikkaan kuulumista. Tulkitsen otteen kuvastavan tietynlaisen sosiaalisen hyväksynnän merkitystä uuteen paikkaan kiinnittymisessä ja kuulumisen muodostumisessa. Samankaltainen tervetullut ja hyväksytty olo Elenalle oli tullut aikoinaan myös hänen muuttaessaan Pura-alueelle, kuten aineisto-ote 23 osoittaa. Elenalle Pura-alueen asukasyhteisö on näyttäytynyt perheen kaltaisena yhteisöllisenä ja tasavertaisena ryhmänä, jossa toisiinsa suhtauduttiin avoimesti ja hyväksyvästi. Yhteisön vertaaminen perheeseen luo mielikuvan jäsenten välisistä ainutlaatuisista, tiivistä ja lämpimistä suhteista, jollaisia perhesuhteiden mielletään tavallisesti olevan. Myös Silvialle yhteisön hyväksyvä ja ennakkoluuloton ilmapiiri on ollut tärkeää paikkaan kuulumisen kannalta:

Silvia: [...] Siellä oli semmosia aika lailla semmosia persoonia. Ja vähän semmosia erityisiä ihmisiä. **Mutta se on semmonen juttu että ei tarvinnut hetkeekään ajatella etteikö, hyväksyttäis siihen että se erilaisen ihmisen hyväksyminen,** kun sinne muutti [...] ois voinut kuvitella että, tommosessa missä asuu vähän erikoisia ihmisiä ehkä, että siellä vois olla jotain semmosta-, mutta ku se oli heti. Heti pyydettiin pihalle heti pyydettiin istumaan, heti otettiin sillä lailla..
Haastattelija: ..Otettiin joukkoon jotenki.
Silvia: Niin ystävällisesti vastaan. [...] Mäkin sitten ilmotin siinä että joo mä oon ihan päihteetön tapaus [...] Se oli vähän niin kuin sillä selvä. Ei sillä ollut mitään semmosta merkitystä että miks mua ei olis yhtä lailla hyväksytty siihen. Se jo näytti mulle sen, silloin alussa jo sen yhteisön tavan ottaa ihminen vastaan.

Silvian mukaan uudet tulijat kutsuttiin yhteiseen ajanviettoon ennakkoluulottomasti, vaikka alueen asukkaat olivatkin Silvian mukaan *erityisiä ja erikoisia* ihmisiä, *semmosia persoonia*, jotka olisivat saattaneet suhtautua uusiin tulijoihin jotenkin toisinkin. Silvian puheessa se, että päihteettömyyteen suhtauduttiin neutraalisti ympäristössä, jossa päihteidenkäyttö yleisesti oli hyväksyttyä ja joiltain osin vakiintunut yhteinen ajanvieton tapa, näyttäytyy merkittävänä ja ainutlaatuisena, sosiaalista kuulumista lisäävänä tekijänä. Silvian puheesta näkyy, että sosiaalinen kuuluminen ei välttämättä edellytä samankaltaisia elämäntilanteita, tapoja tai tottumuksia tai ajallisesti pitkää yhteistä historiaa, vaan se voi rakentua lyhyessäkin ajassa myönteisten vuorovaikutuskokemusten myötä. Silvia puhuikin paikkaan kuulumisesta ensisijaisesti sosiaalisen yhteisön mahdollistamana kuulumisena hänen kuvaillessaan *yhteisön tapaa ottaa ihminen vastaan*. Uuden tulijan on Silvian puheen perusteella mahdollista kiinnittyä ja kuulua paikkaan ensisijaisesti sen ansiosta, että alueen muut asukkaat ovat hyväksyneet hänet ja toivottaneet hänet tervetulleeksi.

Eerikin puheessa oheisessa aineisto-otteessa sosiaalinen kuuluminen puolestaan tulee näkyväksi asuinpaikassa tapahtuvana vastavuoroisena auttamisena ja naapureiden luona vierailuna:

Haastattelija: Millasta asuminen siinä yhteisössä [Pura-alueella] sulle oli, jos sä aattelet sitä paikkaa asukkaiden yhteisen...

Eerik: [...] Mä en siellä nähnyt minkäänlaista tappelua, **päinvastoin siellä autettiin toista** jos oli jotain semmosta.

H: Autettiinko sua joskus siinä, tai autoitko itse muita?

E: Kyllä joskus autoinkin ja, ei mua oo sillä lailla tarvinnut. **Mullahan oli, päätyyn tälle erälle naapurille, mulla oli avaimet sille. Mä kävin aina jotakin jos tarvi, mä kävin toimittamassa** [...]

H: Käviksä sille kaupassa vai, minkälaisia asioita?

E: En mä kaupassa [...] Jotain paperihommaa ja tommosta, mä kävin hakemassa ne [...]

Toimittamassa että täytti ja mä niitä toimittelin sitten postiin [...]

H: Millä tavalla se yhteisö näkyi sun omassa asumisessa [...] Näkyikö esimerkiksi sun omassa kodissa jotenkin, tai käviksä muitten kodeissa?

E: Kyllä mä kävin siinä, paljonkin muitten kodeissa.

H: **Siellä oli paljon tuttuja ja semmosia?**

E: **Oli. Ja sitten, joitain jota en tuntenut, äkkiähän sitä tutustuu ihmiseen.** [...]

Otteen alussa tulkitseen Eerikin ottavan puheellaan kantaa Pura-aluetta koskeneisiin yleisiin mielikuviin ja oletuksiin alueella esiintyvistä väkivallasta tai muusta levottomuudesta. Vastapuheena näille oletuksille Eerik kertoo yhteisön jäsenten auttaneen toinen toisiaan esimerkiksi käytännön asioissa, kuten *paperihommissa*. Asunnon avaimen luovuttaminen naapurille kertoo mielestäni vahvasta vastavuoroisesta luottamuksesta, jollainen ei ole naapureiden välillä itsestään selvää. Eerikillä on ollut tapana vieraillla naapureidensa luona, ja hän on kokenut heihin tutustumisen

helpoksi, jonka perusteella tulkitsen myös Eerikin kuuluneen paikkaan sosiaalisten suhteiden myötä. Myöhemmin haastattelijan tiedustellessa Eerikin tuntemuksia Pura-alueelta muutosta ja asuinyhteisöstä luopumisesta Eerik toteaa kuitenkin asian olevan hänelle *ihan sama*, jota itse pidän yllättävänä ja ristiriitaisenakin suhteessa hänen aiempaan puheeseensa naapuriavusta ja kyläilykulttuurista. Nykyisessä asuinpaikassaan Eerik ei ole pihapiirin ainoa entinen Pura-alueen asukas, mutta ei vaikuta pitävän asiaa kovin merkittävänä, sillä haastattelijan todetessa Eerikin saaneen yhteisön mukaansa uuteen paikkaan Eerik vastaa myöntävästi mutta toteaa hetken kuluttua olevansa tottunut yksinoloon:

Haastattelija: Elikkä sulla on yhteisö täällä sun mukanas, osa yhteisöstä on täällä sun mukana.
Eerik: Joo.
[...]
H: Mut ei ollu sillain enempää merkitystä, sillä yhteisöllä?
E: Ei. Mä oon niin paljon tottunut yksiksenikin olemaan ettei se mua..
[...]
H: Et sä oot vaan vaihtanut paikkoja ja sä et jääny sitä yhteisöö sillai kaipaamaan?
E: En mä sitä [yhteisöä] sillä lailla jäänyt kaipaamaan, ei se.. Ihmisen pitää sopeutua. Jos sä et sopeudu johonkin, turha sinne on lähteäkään.
Aineisto-ote 26

Yllä olevan ja aiemmin kuvatun otteen vertailu osoittaa, että kuten diskurssit tavallisestikin, myös tämä sosiaalista paikkaan kuulumista kuvaava diskurssi on tilannesidonnainen, eivätkä haastateltavien puheet ole ristiriidattomia. Aineisto-otteessa 25 Eerikin puhe ilmentää sosiaalisten suhteiden ja vastavuoroisen auttamisen merkitystä osana paikkaan kuulumista, ja aineisto-otteessa 26 Eerik puolestaan kiistää kaipaavansa Pura-alueen asukasyhteisöä ja viittaa paikkaan kuulumiseen *sopeutumisena*, joka on ikään kuin ihmisen itsensä vastuulla. Huolimatta siitä, että Eerik oli kertomansa mukaan Pura-alueella säännöllisesti vuorovaikutuksessa naapureidensa kanssa, on hän *tottunut olemaan yksin*, jonka tulkitsen kertovan siitä, ettei tiiviskään yhteisöllisyys välttämättä täysin estä tai poista ihmisen yksinäisyyden kokemusta.

Aineiston perusteella asuinpaikan vahva yhteisöllisyys ja tiivis yhteinen ajanvietto eivät merkityksellisty kaikille haastateltaville yksiselitteisen positiivisena, paikkaan kuulumista edistävänä tekijänä. Esimerkiksi Viktorille uuden asuinpaikan naapureiden ystävällinen ja sopivalla tavalla etäinen suhtautuminen on edistänyt paikkaan kuulumisen kokemusta jo pian alueelle muuton jälkeen. Viktor kuvailee Pura-alueen ja nykyisen asuinpaikkansa sosiaalisen ilmapiirin eroja seuraavassa otteessa:

Haastattelija: Mitä tää nykyinen asuinyhteisö [...] Merkkää sulle henkilökohtasesti? Koetko tän naapuruston omaksesi? Tuntuuko että kuulut tänne?
Viktor: Kyllä. Kyllä, se tuli silloin ensimmäisellä viikolla kun mä tänne muutin. [...] **Mä käveleskelin ympäriinsä ja morjestelin naapureita, ja yks rouva sano että jaa säkö oot uus asukas, tervetuloa. Ja se oli siinä. Se vaan tervehti ja sano tervetuloa, ja sitten minä jatkoin**

kävelemistä. Ja sitten nostettiin käsiä. Joku oli ruohoo leikkaamassa ja nosti kättä kun mä kävelin. Vaikkei me tunnettu. Nii eihän se muuta tarvi siitä että mikä on asuinympäristö. Se että ihmiset ei kyräillen kato et mikähän tuoki on. Joo, en oo harkinnut muuttamista. Enkä tuu harkitsemaan.

[...]

V: **Me ollaan, täällä on oikeestaan se suomalaisuuden perikuva, että meillä on oma paikka missä me ollaan.** [...]Täällä se toimii se homma, että pysyy omassa rauhassa [...]

H: Suomalaista naapurielämää [naurahtaen].

V: Niin, se on sitä just. Mutta se kateusjuttu niin se jää pois. [...] Että jos sulla on ruohonleikkuri, naapuri ostaa paremman. Niin tämä on. Mutta se että tää asuinympäristö on semmonen, se on vastaanottava.

Aineisto-ote 27

Aiemmin haastattelussa Viktor on kuvannut uuden asuinpaikkansa ja Pura-alueen olevan *niin ku yö ja päivä*, sillä Pura-alueella asuessaan Viktor ei kertomansa mukaan ollut kuulunut asukasyhteisöön ja oli kokenut toisten asukkaiden sosiaaliset aloitteet ja yhteisön jäsenten sosiaalisen päihteidenkäytön ahdistavina. Pura-alueen asukkaista poiketen uuden asuinpaikan naapurit vaikuttavat Viktorin mukaan viihtyvän omissa oloissaan, ja erakoksikin haastattelun aikana itseään kuvailevan Viktorin puheessa oma rauha ja etäinen suhde naapureihin näyttäytyvät myönteisenä asiana. Viktorin vahvaa kuulumisen tunnetta kuvastaa hänen toteamuksensa siitä, ettei hän ole harkinnut muuttamista ja arvelee, ettei harkitse tulevaisuudessakaan. Viktorin puheessa tietynlainen eristäytyminen ja etäisyys naapureihin, jota hän nimittää *suomalaisuuden perikuvaksi*, saa positiivisen sävyn. Erot sosiaalisiin suhteisiin ja asuinyhteisön asukkaisiin kohdistuvissa toiveissa ja odotuksissa eri haastateltavien puheissa ovat kiinnostavia, sillä siinä missä esimerkiksi Silvialle (ASLIT02) stereotyyppinen suomalainen kerrostaloelämä etäisine suhteineen näyttäytyy kielteisenä, Viktorille (ASLIT22) puolestaan mahdollisuus etäiseen tai vähäiseen kanssakäymiseen naapureiden kanssa tuntuu mielekkäältä ja hän kuvaa nykyisen asuinympäristön vailla tiivistä yhteisöllisyyttä olevan *vastaanottava* siinä missä Pura-alueen asukkaiden toistuvat sosiaaliset aloitteet ja kutsut yhdessäoloon aiheuttivat kuulumattomuuden tunnetta.

6.2.3 Toiminnallinen paikkaan kuuluminen

Toiminnallisen kuulumisen diskurssissa paikkaan kuuluminen muodostuu paikassa tapahtuvan tekemisen ja olemisen sekä arkisten rutiinien ja päivittäisten toimintojen kautta. Aineiston perusteella keskeisiä asuinpaikkaan liittyviä, paikkaan kuulumista edistäviä toimintoja ovat esimerkiksi lähiluonnossa liikkuminen, piha-alueen somistaminen ja järjestäminen sekä ajanvietto piha-alueella grillailun tai pelailun merkeissä. Pura-alueella toiminut kolmannen sektorin ylläpitämä yhteisötupa näyttäytyy useamman haastateltavan puheessa merkittävänä paikkaan kuulumista vahvistavana tekijänä sen mahdollistamien sosiaalisten ja arkisten toimintojen myötä, kuten esimerkiksi oheinen aineisto-ote osoittaa:

Alvar: Ainut mitä mä sieltä kaipaam oli se tupatoiminta. Siinä oli paikka mihin mennä. Ei tarvinut siellä kämpässä lojua. Tavata siellä ihmisiä. Ja muutenkin. Se oli hyvä juttu siellä. Täällä on pikkusen nyt, on vähän jämähtänyt tänne kämppään.

Haastattelija: Eikö tässä oo, tästä ei oo läheltä löytynyt semmosia muita vastaavia, mihin ois yhtä helppo mennä tai kiva mennä tai..?

Alvar: No ei oo. Ei.

Haastattelija: Millä tavalla se tupa oli sun elämässä silloin, kun sä asuit vielä siellä? Kuinka useesti sä esimerkiksi kävit siellä?

A: Aina, kun se oli auki, niin mä ihan aamusta sinne menin.

H: Sä menit joka päivä?

A: Joka päivä joo.

Aineisto-ote 28

Alvarille Pura-alueen yhteisötupa on ollut *paikka mihin mennä*, jossa tavata ihmisiä ja jonka vuoksi poistua kotoa. Alvar kertoo käyneensä tuvalla päivittäin, ja sosiaalisen toiminnan lisäksi Alvarilla oli luova harrastus, jonka harrastamiselle tupa toimi hänelle fyysisen tilan lisäksi luovuuden mahdollistavana ympäristönä. Tupa rytmitti Alvarin arkea ja tarjosi hänelle puitteet toiminnallisen kuulumisen muodostumiselle. Muiden haastateltavien puheissa tuvan tarjoamat toiminnalliset mahdollisuudet liittyvät sosiaalisen kanssakäymisen lisäksi arkiseen ajanviettoon, kuten kortinpeluuseen tai urheilun seuraamiseen sekä esimerkiksi saunomiseen, pyykinpesuun tuvan yhteiskäyttökoneilla tai puutöihin tuvan verstaalla. Lisäksi tuvalta oli mahdollista saada apua esimerkiksi viranomaisasiointiin, tietokoneen käyttöön tai asioiden hoitamiseen puhelimitse. Tuvan merkitys toiminnallisen kuulumisen mahdollistajana näkyy myös Henrikin puheessa seuraavassa aineisto-otteessa:

Henrik: [...] Mähän olin ensimmäisiä jotka sieltä [Pura-alueelta] lähti.

Haastattelija: Aivan niin et sä pääsit sieltä niin nopeesti sitten eteenpäin.

Henrik: Niin. Kyllä mä käynyt oon siellä [tuvalla], tällä viikolla maanantainakin kävin.

Haastattelija: Niin viimeinen päivä [ennen tuvan toiminnan lopettamista].

Henrik: [naurahtaen] Niin kun ne tyhjensi sitä tupaa niin, eihän siellä enää mitään ollut. Kyllä mä aina oon poikennut siellä syömässä ja, juttelemassa.

Aineisto-ote 29

Ensimmäisten joukossa Pura-alueelta pois muuttaneella Henrikillä on ollut halu palata alueelle säännöllisesti vielä muuton jälkeenkin nimenomaan tuvan toimintaan osallistuakseen. Tuvan tarjoamat toimintamahdollisuudet ja niiden kautta syntyvä toiminnallinen paikkaan kuuluminen näkyy Henrikin toteamuksessa siitä, kuinka tuvan tyhjennyttyä *siellä* eli Pura-alueella ei ollut *enää mitään*. Ote osoittaa, että paikkaan kuuluminen ei välttämättä edellytä paikassa asumista, vaan asuinpaikan ulkopuolellakin sijaitsevassa paikassa tapahtuva toimiminen ja paikan kanssa vuorovaikutuksessa oleminen voi luoda vahvan kuulumisen paikkaan. Vastaavasti uuteen paikkaan siirryttäessä paikkaan kiinnittyminen voi tapahtua esimerkiksi paikallisen yhteisötilan toimintaan osallistumalla.

Kaikille haastateltaville toiminnallinen kuuluminen ei kuitenkaan syntynyt yhteisötuvan toimintaan osallistumisen kautta. Esimerkiksi sosiaalista kuulumattomuutta Pura-alueella kokeneelle Viktorille paikkaan kuuluminen oli lähialueen luonnossa yksin liikkumisen ja olemisen kautta muodostuvaa toiminnallista paikkaan kuulumista. Äänekkäiden naapureiden vuoksi Viktorilla oli Pura-alueella asuessaan vaikeuksia nukkua öisin, ja oheisessa aineisto-otteesta hän kertoo käyneensä öisin kävelemässä lähiympäristössä odottaessaan naapuruston hiljentymistä:

Viktor: Mutta silti, se kokonaiskuva [Pura-alueella] oli niin mahtava et pääsihän mä pihalle, **mä menin yölläkin kävelemään ulos kun, oli nii kauhee nukkua. Mä kävelin [...] ja vietin aikaa, että kyllä ne sammuu siellä.**

Haastattelija: [naurahtaa] Nii, jossain kohtaa. Oliko ne sammunu sit ku sä menit?

V: Oli joo, mä opin sen rytmin että millon alkaa meteli, ja katoin kelloa ja, sitten mietin että jaa, sillon mä tuun takasin, puoli yks yöllä, oli melko hiljasta noi naapurit.

[...]

V: **Mitä mä ammensin sieltä oli se luonto.**

Aineisto-ote 30

Häiritsevästä yöaikaisesta metelistä huolimatta paikan *kokonaiskuva* oli *mahtava*, sillä Viktorilla oli mahdollisuus paeta häiriötä kodin ulkopuolelle lähiluontoon. Viktorilla oli tapana liikkua kävellen myös päiväsaikaan, ja erään kävelyreitillä varrella hänellä oli aivan tietty vakiintunut puiston penkki, jolla hän tapasi istua. Viktor kertoo *amentaneensa luonnosta*, jonka tulkitsemisen kuvaavan lähiympäristön ja luonnon tarjonnan Viktorille arjessaan toiminnallisia mahdollisuuksia, joiden kautta hänen oli mahdollista kuulua paikkaan Pura-alueella. Puhe ilmentää myös ihmisen ja paikan välistä vuorovaikutusta, jossa paikkaan kuuluminen tapahtuu nimenomaan paikassa toimimisen ja paikkaan vaikuttamisen myötä. Toiminnallisessa kuulumisessa näkyy osaltaan myös paikassa toistuvien rutiinien merkitys paikkaan kuulumiselle. Myös uudessa asuinpaikassaan Viktorille on muodostunut tavaksi liikkua ja olla lähiympäristössä, kuten hän seuraavassa aineisto-otteesta kertoo:

Viktor: Pura oli mukava paikka asua, mä tykkäsin asua siellä, mutta tämä on, sanotaan kertoimena tuhannen kertaa [...] parempi. Ja ku pystyy kävelemään joka aamu tuonne, uimarantaan [...] sinne istumaan laiturin päässä ja, käy pesemässä kasvot järveen.

Haastattelija: Se tekee onnelliseksi?

V: **Se on, tavallaan ku pyhiinvaellus. Mä teen niin kauan ku kelit sallii, mä käyn siellä joka aamu.**

[...]

V: [...] Mä ajattelen että, mulla on luontoyhteys, joka ihmisellä on luontoyhteys [...] Mulla on semmonen tunne, on pakko mennä joka päivä sinne [lähiluontoon], tavallaan kun jättäis ystävän.

[...]

V: **Mä uskon siihen omaan paikkaan luonnossa.** Mä oon joka paikassa, niin kun Pura-alueellakin, sieltä oli helppo löytää ja täältäkin [nykyisestä asuinpaikasta], ei mennyt kauaa kun löytyi se oikea paikka. Se on nimenomaan sielun tyhjentäjä [...] Sä vaan meet ja istut ja oot rauhassa, kuuntelet, ja sieltä on pelkkää hiljaisuutta, tuulen humina ja linnun äänet, sä saat kuulla ketunkin [...]

Aineisto-ote 31

Päivittäinen rutiini ympäröivässä luonnossa on muodostunut Viktorille tärkeäksi, pyhiinvaellukseen verrattavaksi rituaalinomaiseksi toiminnaksi. Vaikka Viktor kertoo viihtyneensä myös Pura-alueella, on uusi asuinpaikka monin verroin edellistä parempi juuri paikan luontoon liittyvien toimintamahdollisuuksien vuoksi. Tulkitsen Viktorin puheen kuvastavan vahvaa paikkaan kuulumisen muodostumista toiminnallisuuden kautta. Viktorin puhe *oman paikan löytämisestä* asuinpaikasta ja sen luonnosta ilmentää paikkasuhteen ja paikkaan kuulumisen muodostumista, jonka myötä paikassa on mahdollista kokea rauhaa ja levollisuutta. Oheisessa otteessa lähiympäristön luonto näyttäytyy paitsi paikan erityislaatuisuutta vahvistavana tekijänä, myös toiminnallisen kuulumisen mahdollistajana. Viktorin puheessa paikan ja ihmisen välille muodostuu vahva side, ja ihminen tulee paikan kanssa tapahtuvan vuorovaikutuksen myötä ikään kuin kiinteäksi osaksi paikkaa ja sen luontoa. Toiminnallisessa paikkaan kuulumisessa ei siis ole kyse vain siitä, millaisia toimintamahdollisuuksia paikka tarjoaa, vaan siitä, kuinka ihminen näihin mahdollisuuksiin tarttuu.

Pura-alueella sijainneen yhteisötuvan lisäksi rakennuksia ympäröivä luonto ja piha-alue tarjosivat naapuruston asukkaille mahdollisuuksia yhdessäoloon ja yhteiseen toimintaan ja sitä kautta muodostuvaan toiminnalliseen paikkaan kuulumiseen, kuten oheinen aineisto-ote osoittaa:

Sofia: [...] Siihen [tietyn Pura-alueen asuinrakennuksen pihaan] porukka jostain syystä kasaantui että siinä oli välillä kaksytk, kolkytkin ihmistä.

Kristian: Joo.

Sofia: Eikä välttämättä vaan oman talon väkeä vaan kaikki vaan jotenkin kokoontui siihen, et se oli semmonen isompi piha-alue siinä. Pelattiin me petankkia. Oli tietty porukka jotka innostu siitä ja, sitten noi ukot pelas tota koronaa, mitäs muuta siinä pelailtiin.

Hans: Shakkia.

Sofia: Shakkia.

Stella: Petankkia.

Hans: Ja korttia joskus harvoin lyötiin, se oli yleensä kämpillä pelattiin kyllä korttia.

Aineisto-ote 32

Oheinen ote kuvastaa yhteisen ajanvieton, piha-alueella oleskelun ja pelailun kautta muodostuvaa toiminnallista kuulumista. Otteen perusteella Pura-alueen yhteisöllisyys on mahdollistanut asukkaiden toiminnallisen kuulumisen paikkaan, ja toisaalta yhteinen toiminta ja pelailu on samalla vahvistanut yhteisöllisyyttä ja sosiaalista kuulumista paikkaan. Toiminnallinen ja sosiaalinen kuuluminen kietoutuvat osin yhteen myös esimerkiksi Silvian puheessa, jonka toteamus *totta kai se on hienoo että siinä on isot pihat mihin on aina kokoonnuttu* kuvaa asukkaiden vakiintunutta tapaa viettää aikaa yhdessä piha-alueella oleskellen. Joka-aamuinen asukkaiden yhteinen kahvittelu- ja tupakointihetki Pura-alueella oli Silvialle tärkeä päivittäinen rutiini, jollaista hänelle ei uudessa asuinpaikassa ole muodostunut:

Silvia: Kaikki se on pois, nyt ollaan pölynpyyhkijöiden joukossa, sä oot jumalauta hiljaa siellä ja [kopauttaa pöytää] uskalla soittaa ovikelloa jonnekin, siellä on heti suurin piirtein yöhäirikkö sä oot [naurahtaa].
Aineisto-ote 33

Silvian puhe nykyisistä naapureista *pölynpyyhkijöinä*, jotka mahdollisesti suhtautuisivat kielteisesti *ovikellon soittamiseen* eli sosiaaliin aloitteisiin kuvastaa sitä, ettei nykyisessä asuinpaikassa välttämättä ole samanlaisia sosiaalisia ja toiminnallisia mahdollisuuksia sekä niiden kautta muodostuvaa paikkaan kuulumista kuin Pura-alueella on ollut. Ote tekee näkyväksi sosiaalisen ja toiminnallisen kuulumisen yhteyden, sillä vaikka paikassa itsessään olisikin edellytyksiä tietynlaiselle toiminnalle ja sitä kautta syntyvälle kuulumiselle, ei paikan sosiaalinen ilmapiiri välttämättä mahdollista kuulumista vahvistavan toiminnan toteutumista. Osaltaan Silvian nykyisiä naapureitaan koskeva puhe kuvastaa myös hänen omia ennakko-oletuksiaan, sillä haastattelusta ei käy ilmi, että hän olisi nykyisessä asuinpaikassaan joutunut naapureidensa kanssa ristiriitatilanteisiin tai ylipäätään ollut heidän kanssaan tekemisissä. Tulkitsen, että Silvian puheeseen vaikuttaa hänen henkilökohtainen asumishistoriansa, johon sisältyy kokemuksia asunnottomuudesta ja paikastaan siirtämisestä ennen Pura-alueelle muuttamista. Rikkonainen asumispolku ja paikastaan siirretyksi joutuminen voivat aineiston perusteella vaikuttaa siihen, minkälaisena ihminen kokee tulevansa nähdyksi, mikä puolestaan voi vaikuttaa esimerkiksi kykyyn ja rohkeuteen muodostaa itselle mieluisia rutiineja ja toimintatapoja joiden kautta toiminnallinen paikkaan kuuluminen voisi mahdollistua.

Tärkeäksi ja merkitykselliseksi muodostuneessa asuinpaikassa toteutuneita kuulumista vahvistavia toimintatapoja on aineiston perusteella mahdollista jatkaa myös uudessa asuinpaikassa. Seuraavassa otteessa Sofia kertoo ryhmähaastattelussa, kuinka uudessa asuinpaikassa joukko entisiä Pura-alueen asukkaita on yhdessä viljellyt hyötykasveja ja sisustanut piha-aluetta viihtyisämmäksi samaan tapaan kuin Pura-alueella:

Haastattelija: Piha on tässä ja te ootte laittanu siihe vähä tomaatteja ei ku herneitä.

Stella: Tomaattia hän tässä laittelee aina jotain. [nauraa]

Sofia: Siellä on mulla, tomaattii, hernetä..

Karl: Hortonomi Sofia.

Sofia: ..Perunaa ja paprikan yritys. Se jäi yritykseks, sieltä on nostettu kyllä jo perunaa [...]

Mutta tää on nyt ihan meidän tekemä juttu kyllä, nää penkit ja pöydät ja, kukkalaatikot tuotu sieltä Puralta. Me ollaan tehty tästä tämmönen mini-Pura. [naurua]

Aineisto-ote 34

Yhteisen toiminnan kautta uusi asuinpaikka on muodostunut naapuruston asukkaille merkitykselliseksi paikaksi, jota Sofia kutsuu *mini-Puraksi*. Tulkitsen viittauksen Pura-alueeseen kertovan, että uudessa asuinpaikassa on samanlaisia myönteisinä pidettyjä piirteitä kuin Pura-

alueella, ja että paikkaan kuulumisen on mahdollistunut juuri yhdessä tekemisen ja toiminnallisuuden kautta. Otteen perusteella Pura-alueella muodostuneet, vakiintuneet olemisen ja tekemisen tavat mahdollistivat haastateltavien kiinnittymisen myös uuteen asuinpaikkaan näiden tuttujen toimintojen kautta. Huolimatta siitä, että haastateltavat joutuivat paikastaan siirretyksi vasten tahtoaan, heillä oli hallussaan keinoja, joiden avulla he pystyivät edistämään kuulumistaan uuteen asuinpaikkaan sekä yhteisönä että yksilöinä.

7 KOTI JA KODIN TUNNUN RAKENTUMINEN

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni kotia ja kodin tuntua koskevat tulokset. Kotia koskevilla diskursseilla koti näyttää fyysistä tilaa laajempaan, asunnon seinien ulkopuolelle ulottuvana, tunne- ja kokemustasolla merkityksiä saavana tärkeänä turvan, rauhan ja yksityisyyden mahdollistajana. Edellisessä luvussa kuvatussa paikkaan kuulumisen myötä asuinpaikka ja asunto voivat muodostua kodiksi, ja tätä kodin muodostumista kuvaan tässä luvussa kolmesta aladiskurssista rakentuvassa *kodin tunnun rakentumisen diskurssissa*. Ensimmäisessä aladiskurssissa kodin tuntu rakentuu *kodin materialististen piirteiden* myötä, toinen aladiskurssi ilmentää *sosiaalisten suhteiden* merkitystä kodin tunnun rakentumiselle ja kolmas kodin tuntua koskeva aladiskurssi perustelee *turvan, rauhan ja yksityisyyden* merkitystä kodin tunnun rakentumiselle. Analyysini viimeinen diskurssi on *kotia koskevien toiveiden ja pelkojen diskurssi*, joka koostuu pysyvyydestä ja paikoilleen asettumisesta, loppuelämän kodista haaveilevasta aladiskurssista sekä kotiin ja asumiseen liittyvistä huolista ja epävarmuudesta koostuvasta pelkojen ja uhkien aladiskurssista. Oheinen taulukko havainnollistaa aineistosta tunnistamani kodin diskurssit aladiskursseineen.

Taulukko 2. Kodin diskurssit.

KODIN DISKURSSIT	
Kodin tunnun rakentumisen diskurssit	Kotia koskevien toiveiden ja pelkojen diskurssi
Kodin materialististen piirteiden merkitys kodin tunnun rakentumiselle: Omannäköinen, sopivalla tavalla varusteltu koti mahdollistaa kodin tuntua	Toiveena loppuelämän koti: Pysyvyyden ja paikoilleen asettumisen diskurssi
Sosiaalisten suhteiden merkitys kodin tunnun rakentumiselle: Koti ja kodin tuntu laajenevat asunnon seinien ulkopuolelle muiden ihmisten ja paikallisyhteisön kautta	Pelkojen ja uhkien diskurssi: Huoli kodin menettämisestä ja toistuvasta paikastaan siirtämisestä
Turvaa, rauhaa ja yksityisyyttä: Kodin ja ympäristön turvallisuuden ja rauhan sekä kodin yksityisyyden merkitys kodin tunnulle	

7.1 Kodin tuntua rakentavat kodin materialistiset piirteet

Monen haastateltavan puheessa kodin tuntu rakentuu asunnon materialististen piirteiden ja estetiikan myötä. Tutut, eletystä elämästä muistuttavat, tunnetasolla tärkeät esineet ja asunnon sisustaminen ja muokkaaminen omia toiveita vastaavaksi vahvistavat kodin tuntua ja saavat asunnon tuntumaan merkitykselliseltä ja tärkeältä paikalta, kodilta. Ideaalitalanteessa asujalla on aktiivinen kodinrakentajan rooli hänen muokatessaan asuinympäristöään mieleiseksi ja omannäköiseksi

kodiksi. Kodin materialistisiin piirteisiin liittyy diskurssin perusteella kodin kalusteita, koristeita ja asunnon rakennusmateriaaleja koskevien asioiden lisäksi myös asunnon ja mahdollisesti laajemmin koko taloyhtiön varustelu ja ratkaisut esimerkiksi esteettömyyden ja kunnossapidon suhteen, jotka liittyvät sekä asumisviihtyvyyteen että -turvallisuuteen.

Paikasta siirtämisen jälkeen edellisestä kodista tuoduilla tutuilla, tärkeillä tavaroilla voi olla keskeinen merkitys kodin tunnun rakentumisessa uudessa asuinpaikassa, kuten Fransin puhe seuraavassa aineisto-otteessa osoittaa:

Haastattelija: Tuntuuko kodilta tää paikka?

Frans: **Joo kun mä saan ton seinään tuolla laatikossa tuolla pöydän alla, siellä on toi flamenco-tanssija. Mä saan tohon noin [seinälle] sen.**

H: Sitten helpottaa.

F: Se on mun tekemä. Se on ristipistolla tehty.

[Haastattelija ottaa taulun muuttolaatikosta ja ihastelee sitä äneen.]

H: Millon sä oot tämmösen tehnyt? [...]

F: Mä tein paljon tauluja ja noita ryijyjä ja sitten noita, raanuja ja, se on kato kolminkertaisella pistolla tehty.

[...]

F: Jos piti töihin lähtee aamulla, pistelin pari pistoa.

H: Siellä Pura-alueellako teit?

F: Niin, joo.

[...]

F: [...] **Mutta nyt mä oon tottunut tähän [nykyiseen asuntoon] ja, kun saa vähän tänne jotain huoneka-** tääkin asunto on semmonen että kun ei tuohon oo valoa, ja toi on rikki toi yks [valo] tuolla ja. Toi on hyvä kun siinä on vaatehuone, tuolla semmonen aika iso.

Aineisto-ote 35

Fransin puheessa kodin tuntu konkretisoituu yksittäiseen, tärkeäksi muodostuneeseen esineeseen. Hän arvelee nykyisen asunnon tuntuvan kodilta sitten, kun hän saa Pura-alueella asuessaan tekemänsä käsityön asetettua paikoilleen nykyisessä asunnossa. Frans on saanut muuton yhteydessä ulkopuolista apua tavaroiden pakkaamiseen, kuljettamiseen ja pakattujen tavaroiden purkamiseen, ja haastatteluhetkellä osa tavaroista odottaa vielä purkamista ja paikoilleen asettamista. Frans arvelee osan tavaroista unohtuneen edelliseen asuntoon tai hävinneen muutossa, sillä esimerkiksi hänelle tärkeitä keräilyastioita, kuten Pura-tuvalla järjestetyn tietokilpailun voittopalkinnoksi saamaansa mukia hän ei ole muuton jälkeen löytänyt. Huoli keräilyesineiden katoamisesta kertoo niiden olleen Fransille tunnetasolla tärkeitä, sillä esimerkiksi palkintomukiin liittyy myönteisiä muistoja Pura-alueella elettyistä hetkistä. Samaan tapaan tulkitsen ristipistotyön olevan ikään kuin pala vanhaa kotia uudessa asunnossa, joka osaltaan kiinnittää Fransin uuteen asuntoon ja muodostaa siitä hiljalleen kodin. Frans arvelee *tottuvansa* nykyiseen asuntoonsa huonekalujen ja tavaroiden paikoilleen asettelun myötä, joka ilmentää kodin tunnun rakentumista tuttujen esineiden kautta niiden löytäessä paikkansa uudessa asunnossa.

Asunnon mieluisaksi ja yksilölliseksi sisustaminen eli huonekaluihin ja muihin kodintavaroihin sekä koristeisiin ja niiden järjestelyyn liittyvä toiminta näyttäytyy tässä diskurssissa aktiivisena kodin tunnun rakentamisena. Oheisessa aineisto-otteessa Joel kuvailee kodin tunnun muodostumista nykyisessä asunnossaan:

Haastattelija: Onkse [nykyinen asunto] alkanu tuntua kodilta?

Joel: Kyllä, joo. **Ei se oo mikään kämppä**, vaan mä pidän sen just semmonen, et mulla on hirveesti koriste-esineitä, ja sitten mulla on kirjahylly, mä kerään kirjoja, kun mä luen niin paljon. [Kuvailua hänen omistamistaan kirjoista ja niiden järjestyksestä kirjahyllyssä.] [...]

H: Onpa kiva, sulla on siellä hyvä kirjahylly ja siellä on omat kirjat järjestykses?

J: On ja se on kivan näkönen, se näyttää hienolta, kun on kirjahylly. Se on ns. koriste-esine, vaikka siinä on paljon muutakin vaikuttavia asioita, koska mulla on nii paljon aika rankkojakin kirjoja. [...]

[...]

H: Meniks siinä kuinka kauan, kun se uus asunto rupes tuntumaa kodilta? Vai oliko se heti alusta semmone, et tässä-

J: Kyllä se melkeen oli alusta asti, **koska mä sain sen heti asunnon näköseks**. Siellä kuitenkin, sänky on tuolla, kirjat on tuolla hyllyn puolella ja mulla on koristeita tuolla ja tuolla on.. kyllä se aika nopeesti asettu.

Aineisto-ote 36

Asunnon kalustamisen ja sisustamisen myötä asunto ei ole *mikään kämppä*, vaan koti, jonka Joel kertoo saaneensa *heti asunnon näköseks* nimenomaan oman aktiivisen toimintansa ja kodin järjestelyn myötä. Joelin puheessa kodin kirjahylly kirjoineen ja koriste-esineineen paitsi *näyttää hienolta* eli lisää asunnon esteettistä viihtyisyyttä, liittyy myös hänelle tärkeään luku- ja keräilyharrastukseen ja sitä kautta tekee näkyväksi asunnon asujan mielenkiinnon kohteita. Tulkitsen Joelin puheen ilmentävän sitä, kodin tuntu voi vahvistua sen myötä, jos asunnon sisustus ikään kuin kertoo asujastaan ja tämän identiteetistä jotain. Tällöin kodin tuntu syntyy asunnon ainutlaatuisuutta osoittavista asunnon materialistisista piirteistä kuten muistoesineistä tai harrastusvälineistä, jotka kertovat kodin ja sen asukkaan henkilökohtaista ja uniikkia tarinaa. Kodin esineet voivat kantaa mukanaan muistoja eletystä elämästä ja toisaalta etenkin paikastaan siirrettyillä ihmisillä ne voivat toimia uudessa asuinpaikassa paikkaan kiinnittävinä, kodin tuntua vahvistavina symbolisina välineinä.

Seuraavissa aineisto-otteissa sekä Henrikin että Linuksen puheessa asunnon materialistiset piirteet puolestaan liittyvät asunnon varusteluun ja sijaintiin sekä asunnon lähiympäristöön:

Haastattelija: [...] Onks sulla nyt semmonen olo et sä viihdyt tässä [nykyisessä asunnossa]?

Henrik: On.

Haastattelija: Ja et ei oo semmosta oloa että haluat tästä vielä jonnekin..

Henrik: Ei, en halua.

Haastattelija: Ootko kotiutunut?

Henrik: **Mä oon niin kotiutunut jo tänne ettei, ja kun parkkipaikka on tossa, seinän vieressä ettei oo pitkä matka siihen.**

Haastattelija: Se on kyllä aika tärkeä.

[...]

Henrik: Kun mulla pitää auto olla vält-, en mä pääse kauppaankaan jos mä, mulla ei autoa olis.
Aineisto-ote 37

Haastattelija: Sä oot ollu tyytyväinen tähän [nykyiseen asuntoon].

Linus: Oon helvetti.

[...]

L: [...] **En mä tästä [asunnosta] enää lähde, kun tää on niin hieno paikka ja tämmönen kesä- tää on niin kun huone tää tässä..**

H: Niin tää parveke.

L: Niin. En mä lähde täältä. [Paikalliselle hautausmaalle] seuraavan kerran.

Aineisto-ote 38

Aiemmin haastattelussa Henrik kertoo hänen ainoan uutta asuntoa koskevan toiveen liittyneen asunnon esteettömyyteen: hissi tai asunnon sijainti ensimmäisessä kerroksessa mahdollistaisivat Henrikin itsenäisen liikkumisen kotoa pois. Pysäköintimahdollisuus talon välittömässä läheisyydessä, *tossa seinän vieressä* ja sen mahdollistama vapaus itsenäiseen liikkumiseen omalla autolla merkityksellistyy Henrikin puheessa *kotiutumisen* eli kodin tunnun muodostumisen kannalta tärkeäksi tekijäksi nykyisessä asunnossa. Kodin tuntu vahvistuu siis paitsi asuntoon ja sen lähiympäristöön liittyvistä materialistisista piirteistä, myös niiden kautta syntyvistä toimintamahdollisuuksista ja asumiseen ja arkeen liittyvästä autonomiasta. Linuksen puheessa puolestaan asunnon parveke ja sen tarjoama mahdollisuus kesästä nauttimiseen merkityksellistyvät tärkeinä kodin tunnun vahvistajina. Linuksen toteamus siitä, ettei hän *tästä enää lähde*, sillä nykyinen asunto on *niin hieno paikka*, kuvastaa paikkaan kiinnittymistä ja paikan muuttumista kodiksi nimenomaan asunnon materialististen piirteiden myötä.

Johanin puheessa puolestaan asunnon estetiikkaan ja nykyaikaisuuteen liittyvät materialistiset piirteet näyttäytyvät merkittävänä kodin tuntuun vaikuttavana tekijänä seuraavassa aineisto-otteessa:

Johan: **Ja [Pura-alueen asunto] olis tänä päivänäkin ollut mulle mieluisa, jos ne [vuokranantaja] olis [...] tehnyt mulle siihen rempan.**

Haastattelija: Nii et paremmassa kunnossa, jos ois ollut.

J: Nii, ei mulla se, ei se mulla, mutta kyllähän siellä seinäpaperit ja semmoset alkoi oleman siinä kunnossa, että ajanpatina ne oli jo kellastanut. Ei se ollut, kun en mä tupakoinut, enkä mitään.

[...] Se olis vaatinut keittiökalustojen uusintaa ja tämmöstä että, ei se.

Aineisto-ote 39

Jo joitakin vuosia sitten Pura-alueelta pois muuttanut Johan kertoo asunnon huonon kunnan ja vuokranantajan haluttomuuden asunnon pintojen ja kiinteiden kalusteiden kunnostamiseen olleen syynä sille, ettei hän halunnut jatkaa asunnossa asumista. Johanin puheessa asunnon materialistiset piirteet nimenomaan esteettisinä, asumisen viihtyvyyteen liittyvinä asioina näyttäytyvät niin merkittävänä kodin tuntua heikentävänä tekijänä, että pois muuttaminen on ollut huonokuntoiseen asuntoon jäämistä parempi vaihtoehto. Toisin kuin muut haastateltavat, Johan ei siis joutunut

paikastaan siirretyksi vasten tahtoaan vaan päätti muuttaa Pura-alueelta pois itsenäisesti, sillä asunto ei vastannut hänen toiveitaan eikä asunnon remontoiminen vuokranantajan toimesta järjestynyt. Oheisessa otteessa kodin tunnun rakentuminen kuvautuukin ulkoa päin tulevana, jonkun muun kuin asujan itsensä toimesta tapahtuvana konkreettisena asunnon muokkaamisena, eikä asujalla itsellään ole aktiivista roolia kodin tunnun muodostumisen edistämässä Johanin puheessa. Osa haastateltavista sen sijaan kuvaa omaa rooliaan kodin tunnun rakentamisessa keskeisenä ja aktiivisena, joka ilmenee esimerkiksi kuvauksissa siitä, kuinka haastateltavat ovat Pura-alueelta muutettuaan remontoineet tai kunnostaneet nykyistä asuntoaan itselleen mieluisammaksi.

Toinen esimerkki kodin tuntua vahvistavista kodin materialistisista piirteistä, joihin asuja voi itse aktiivisesti vaikuttaa, on asumisviihtyisyyttä lisäävä asunnon siisteys. Oheisessa aineisto-otteessa Joel kertoo tutustuneensa uuden asuinpaikkansa naapureihin, joille hän on halunnut esitellä siistinä ja viihtyisänä pitämäänsä kotiaan:

Joel: [...] Nyt on kuitenkin naapureihin tutustunut ihan sillä lailla kunnolla että on käynyt kylässä ja, ne on käynyt, **väkisin pyydän mun luo ne kattokaa nyt miten hieno, kun mä pidän oikeesti siistinä asunnon koko ajan.** Näähän [järjestötoimijan kotikäyntityötä tekevät työntekijät] käy kans auttamassa mut [...] viimeksikin mä skippasin sen [kotikäynnin] [...] kun mulla on itsellä imuri niin, mä pystyn- ja tiskaamaan kaikki siis mulla on tosi siisti asunto. Sen takia mä just niitä naapureita [...] pakotin ne sinne käymään [...] ettei se oo semmonen mikään tiiätkö kun joillain on vaan paperia ja roskia joka paikassa [...] **mä haluan pitää siistinä asunnon missään hiekkalaatikossa halua asua.**

Aineisto-ote 40

Joelin puheessa asunnon siisteys näyttäytyy merkittävänä kodin tuntuun vaikuttavana tekijänä, jonka näyttäminen myös uuden asuinpaikan naapureille on ollut Joelille tärkeää. Tulkitsen Joelin puheessa ilmenevän halun asunnon siisteyden ylläpitämiseen kertovan kotiin sitoutumisesta ja kodin tärkeydestä. Puheesta näkyy myös tietynlainen ylpeys omasta asunnosta ja sen kunnosta sekä halu ikään kuin todistaa olevansa asujana toisenlainen kuin *jotkut*, joilla on asunnossaan *paperia ja roskia joka paikassa* eikä samanlaista kykyä tai motivaatiota ylläpitää asuntonsa siisteyttä. Siisteys kodin materialistisena piirteenä liittyy siis kodin tunnun lisäksi myös jonkinlaisiin ulkoapäin tuleviin, kulttuurisiin kotiin ja asumiseen liittyviin odotuksiin vastaamiseen.

Kaikkien haastateltavien puheissa asunnon materialistiset piirteet ja mahdolliset siihen liittyvät puutteet tai rakennusten huono kunto eivät kuitenkaan näyttäydy yhtä merkittävinä tekijöinä kodin tunnun kannalta, joka näkyy esimerkiksi seuraavassa aineisto-otteessa Mikaelin puheessa:

Mikael: **No, aika surkeehan se [asunto Pura-alueella] oli [...] siellä oli yks sun toinen paikka rikki** [...] mutta kyllä mä itse siinä kuitenkin sitten viihdyin [...] mulla oli niin paljon tavaraa [...] hukkuu se koko asunto niihin tavaroihin niin siellä oli vähän epämiellyttävä asua

mutta, mutta siis, no, ei siinä nyt mun mielestä sinänsä mitään valittamista, ollut että mä nyt oon aina, pärjännyt vähällä että, semmonen vanha puinen talo.

[...]

M: **Se oli niin täynnä tavaraa ja sit siellä oli niitä luteita ja, kun mä en saanut sitä hoidettua mitenkään**, niitä tavaroita, oliko sitten että mä en viittinyt raaskinut heittää niitä suoraan menemään kun niitä oli niin paljon ja kuitenkin arvokkaita tavaroita [...]

[...]

M: [...] **[Vuokrataloyhtiö] ei suostunut hommaamaan mulle [uutta] asuntoa, sen takia että se mun aikaisempi asunto [Pura-alueella] oli niin, huonossa kunnossa**, mut ne hommas mulle Pura-alueelta toisen asunnon [...] Ennen sitä lopullista muuttoa sieltä [Pura-alueelta], niin mun piti sitten näyttää että mä pystyn elämään puhtaasti toisessa asunnossa ja semmosessa missä ei oo luteita. [...]

Aineisto-ote 41

Vaikka tavaroihin *hukkuvassa, surkeessa* asunnossa asuminen oli *vähän epämiellyttävää*, ei asunnon huono kunto näyttäydy Mikaelin puheessa yhtä merkittävänä kodin tuntuun vaikuttavana tekijänä kuin esimerkiksi Johanin puheessa aineisto-otteessa 39. Asunnon kunto ja suuri tavaran määrä ovat Mikaelin puheessa ensisijaisesti asumismukavuuteen liittyviä asioita, joiden merkityksen Mikael ikään kuin sivuuttaa toteamalla vaatimattomasti *aina pärjänneensä vähällä*. Aiemmin haastattelussa Mikael on kertonut muuttaneensa Pura-alueelle kaupungin asumispäivystyksestä, jonka vuoksi hänellä ei välttämättä ole ollut erityisiä asumiseen tai asuntoon liittyviä toiveita tai odotuksia. Mikaelin puhe kodin *arvokkaista* tavaroista, joista ei *viitsi* tai *raaski* hankkiutua eroon edes tuholaisten vuoksi kuvastaa huonekalujen ja kodin esineiden muodostuvan tunnetasolla merkityksellisiksi, kodin tuntua vahvistaviksi asioiksi. Uuden asunnon saamisen ehdoksi asetettu koeasuminen väliaikaisesti toisessa Pura-alueen asunnosta ennen lopullista muuttoa kertoo asumiseen ja kotiin liittyvistä normeista ja odotuksista. Mikaelia itseään näistä normeista poikkeava asuminen esimerkiksi kodin sisustuksen ja tuholaisten suhteen ei otteen perusteella haitannut, sillä kaikesta huolimatta hän on *viihtynyt* asunnossaan eivätkä esimerkiksi tuholaiset näyttäydy häneen puheessaan merkittävänä asumismukavuutta tai kodin tuntua heikentävänä haittana.

Aineiston perusteella tuholaiset olivat Pura-alueen asunnossa yleinen ja vaikeasti torjuttava ongelma, joka monen haastateltavan puheen perusteella vaikutti merkittävästi asumismukavuuteen ja kodin tuntuun. Pura-alueen asunnoissa esiintyneiden luteiden vuoksi jotkut asukkaista joutuivat muutossa jättämään tärkeänä ja arvokkaana pitämäänsä omaisuuttaan jälkeensä, jotta luteet eivät kulkeutuisi tavaroiden mukana uuteen asuinpaikkaan, kuten Joel ja Silvia seuraavissa aineisto-otteissa kertovat:

Joel: [...] **Siellä Pura-alueella oli se ludeongelma ihan älytön**. Se oli ihan sairas ja mä pelkäsin, että ne tulee mukana, mut mähän heitin kaikki menemään. Mä heitin kaikki [kalusteet] pois, mikä oli tosi vittumaista siinä mielessä, kun kalliita sohvia ja muuta, ei niitä oo kiva heittää pois, mutta nyt siellä [nykyisessä asunnossa] ei ole ötököitä ollut. [...] Oli kyllä niin karkea se tilanne [...] Varmaan yhtään ole [Pura-alueen asuntoa], missä ei ois luteita ollut ja hyi, yäk, mä en osaa kuvailla.

Haastattelija: Se on varmasti tosi ällöttävää.

Joel: On ja haisee ihan hirveelle. Niiden puremat ei tunnu miltään, mutta ne haisee ihan hirveelle. Mieti nyt sillain, että sä istut vaikka sohvalla ja katot telkkaria, sit jotain tuntuu, sit sä nostat perseen ylös ja siinä on kaksikymmentä semmosta pientä jotka lähtee livistää. Hyi helvetti, ei kivaa. Onneks niitä ei nyt oo tuolla [nykyisessä asunnossa] ollut, että olen päässyt niistä eroon. [...]

Aineisto-ote 42

Silvia: [...] Että [Pura-alueella] ei hoidettu sitä [tuholaisongelmaa] että ihmiset **ei jotkut saanut edes niitä kaikkein rakkaimpia ja tärkeimpiä asioita ottaa mukaan** [pois muuttaessaan].

Haastattelija: Jouduitko sä jättää kaiken sinne vai saitko sä ottaa?

S: Joo mä pakkasin kaikki vuosi sitten vinttiin, kaikki mun kirjat ja kaikki mun sohvan ja kaikki ne oli yli talven siellä. Ihan sen takia just.

H: Et sä saat ottaa ne sitte.

S: Nii ja sitten pikkuhiljaa kun mä toin niitä alas, siinä vaiheessa mulla oli se kuus viikkoa [muuttoon] mulla oli sillä tavalla että nyt ei saa mitään liikkua missään, kun mä pelkäsin että jos siellä näkyy niitä [luteita], **mulla on hirveen homma kun ne kirjat oli mulle kaikista tärkeimpiä, että niitä mä en jätä.**

Aineisto-ote 43

Välttääkseen mahdollisen tuholaisongelman uudessa asunnossaan Silvia kertoo säilyttäneensä tavaroitaan Pura-alueella varastotiloissa ennen muuttoa, ja muuton lähestyessä välttänyt liikkumasta asunnon ulkopuolella luteiden pelossa. Joel puolestaan on ennen muuttoa Pura-alueelta *heittänyt kaikki menemään*, ja vaikka arvokkaista tavaroista luopuminen on ollut *vittumaista*, on se ollut Joelin puheen perusteella ollut välttämätöntä ludeongelman välttämiseksi uudessa asunnossa. Asunnossa esiintyvien tuholaisien vaikutus asumismukavuuteen ja kodin tuntuun näkyy Joelin puheessa hänen kuvaillessaan, kuinka *hirveelle haisevien* luteiden havaitseminen omassa kodissa arkisissa tilanteissa oli vastenmielistä ja tuholais tilanne Pura-alueella kokonaisuudessaan *karmea*. Silvian puheessa *rakkaista ja tärkeistä* tavaroiden jättäminen näyttäytyy tunnetasolla merkittävänä luopumistyonä, jossa asuinpaikan eli kodin lisäksi joudutaan luopumaan myös kodin tuntua rakentaneista merkityksellisistä esineistä. Joelin puheessa tavaroista eroon hankkiutuminen on puolestaan ollut harmittavaa lähinnä taloudellisen menetyksen näkökulmasta.

7.2 Sosiaalisissa suhteissa rakentuva kodin tuntu

Kotia ja kodin tuntua koskevasta puheesta erotin *sosiaalisissa suhteissa rakentuvaa kodin tuntua* kuvaavaan diskurssin. Tässä diskurssissa sosiaaliset suhteet, vastavuoroinen välittäminen ja yhdessäolo toisten asuinyhteisön jäsenten kanssa näyttäytyvät merkittävinä kodin tuntua edistävinä tai vahvistavina tekijöinä. Diskurssi on yhteydessä aiemmin esiteltyyn sosiaalista kuulumista koskevaan diskurssiin, ja toiset ihmiset ja suhde muihin voi siis paitsi kiinnittää ihmisen paikkaan sosiaalisen kuulumisen kautta, myös muodostaa asunnosta ja laajemmin koko sitä ympäröivästä asuinpaikasta kodin. Tällöin koti ikään kuin laajenee asunnon seinien ulkopuolelle ja koti

ymmärretään koettuna ja sosiaalisena tilana fyysisen tilan tai paikan sijaan. Tämä näkyy esimerkiksi seuraavassa aineisto-otteesta Elenan puheessa:

Elena: [...] Niin kauan olin siellä [Pura-alueella] ja opin tuntemaan kaikki porukat siellä ja näin, että **se oli niin kun toinen koti**. Yksin ei tarvinnut olla koskaan kun pihallekin meni. Kaikki siinä tervehti toisiaan. **Se oli ihan niin ku se oli yhtä perhettä kaikki siellä**, et siel oli niin hyvä yhteishenki.

[...]

Haastattelija: Ja sä sanoit että sä koet kuulumista tänne uuteen naapurustoon?

E: Joo, kyllä.

H: Mikä sut kiinnostaa tähän? Miksi sä kuulut tänne? Mitä täällä on semmosta?

E: En mä tiä, ne vähätkin ihmiset ketä mä tunnen. Ei siinä montaa ihmistä tarvita.

H: [...] Sun koti jälleen kerran laajenee vähän myös siihen kodin ulkopuolelle?

E: Joo, pikkuhiljaa. Pikkuhiljaa se laajenee, joo. Et ne on hirveen tärkeitä noi ystävät. Tai mä ainakin koen ne tärkeinä.

Aineisto-ote 44

Yli kaksikymmentä vuotta Pura-alueella asuneelle Elenalle koko asuinalue ja paikallisyhteisö olivat *niin kun toinen koti*, ja ote kuvastaa kodin tunnun rakentumista muiden ihmisten, vuorovaikutuksen ja sosiaalisten suhteiden kautta. Kuten Pura-alueellakin, myös nykyisessä asuinpaikassa ihmissuhteet ovat Elenalle kodin tunnun rakentumisessa merkittävässä roolissa, ja uusien naapureiden kanssa ystäväystynyt Elena mieltää kodin ikään kuin laajenevan asunnon seinien ulkopuolelle juuri toisten ihmisten kautta. Otteen perusteella varsinainen asunto, joka perinteisesti mielletään kodiksi, onkin tietyllä tapaa toissijainen suhteessa laajempaan asunnon ulkopuoliseen kodiksi miellettyyn aineettomaan tilaan eli paikallisyhteisöön ja sosiaalisiin suhteisiin. Elenan puheessa uuden asuinpaikan naapurit, jotka ovat Elenalle jo *ystäviä* eli merkityksellisiä ja tärkeitä, saavat hänet kuulumaan ja kiinnittymään uuteen asuinpaikkaan. Myös Henrikille sosiaaliset suhteet ja paikallisyhteisö olivat keskeisiä tekijöitä kodin tunnun muodostumisessa Pura-alueella asuessaan:

Haastattelija: [...] Tuntuuko tää [uusi asunto] samalla tavalla kodilta kuin se aikaisempi [asunto Pura-alueella]?

Henrik: No ei tämä silleen, tai kodille kyllä mä oon tähän kotiutunut ei siinä mitään, mutta **kyllä se Pura-alue oli, se oli sillä lailla paikkana semmonen**.

Haastattelija: Niin et se oli niinku se laajempi..

Henrik: **Niin, se koko lähiö siinä**.

Haastattelija: Aivan, että sulla oli sielläkin niin kuin koti, ja sulla on tässäkin niin kuin koti mut sit siinä oli kodin ulkopuolella jotain enemmän vielä.

Henrik: Nimenomaan.

Haastattelija: Eli se naapurusto tavallaan merkkää niin paljon.

Henrik: Kyllä kesällä kun tossa [Pura-alueella] mennään tonne ulos aina istuu penkille niin, siihen tulee nämä kaikki tutut sitten. Siinä melkein päivät istutaan.

Aineisto-ote 45

Sosiaalisten suhteiden ja paikallisyhteisön merkitys kotiutumisen ja kodin tunnun rakentumisessa tulevat näkyväksi edellisessä otteessa, jossa Henrik kertoo kokevansa nykyisen asunnon kodiksi, vaikkakin toisella tapaa kuin Pura-alueella sijainneen asunnon. Henrikin Pura-aluetta koskeva puhe

koko lähiöstä kotina kertoo kodin tunnun rakentuvan sosiaalisissa suhteissa ja vuorovaikutuksessa, ja suhde paikallisyhteisöön ja yhteisöllinen ajanvietto piha-alueella mahdollistavat kodin tunnun ulottumisen oman asunnon seinien ulkopuolelle laajemmin koko asuinpaikkaan. Tällöin asuinpaikasta muodostuu merkityksellinen kotipaikka, jossa kodin tuntua vahvistavat tekijät löytyvät varsinaisen asuintilan, asunnon ulkopuolelta. Otteen lopussa Henrikin puheessa vanhan asuinpaikan piha-alueella kokoontuminen ja yhteinen ajanvietto *kaikkien tuttujen* kanssa näyttäytyy merkittävänä kodin tuntua rakentavana asiana, jollaiseen nykyisessä asuinpaikassa ei välttämättä vielä ole ollut mahdollisuutta.

Alvar on aiemmin haastattelussa kertonut, ettei hän tuntenut asuntoaan Pura-alueella kodiksi muun muassa asunnon huonon kunnan ja heikon äänieristyksen vuoksi. Uusi asunto on näiltä osin edellistä parempi, mutta siitä huolimatta Alvarilta vaikuttaa otteen perusteella puuttuvan nykyisessä asunnossa kokemus kodin tunnusta:

Haastattelija: Tuntuuko tämä kodilta?

Alvar: En mä nyt sanois, että tääkään.. Voiko yksinäisellä miehellä koti olla ylipäätänsä, että onko se [naurahtaa].. **Voiko sitä kodiksi kutsua, jos yksin elelee.**

H: [...] Onko sulla ollut joskus semmosta paikkaa, missä sä oot asunut, mikä on tuntunut kodilta?

A: Onhan nyt, kun oon ollut naimisissa sun muuta. Ja pitkässä avioliitossa. Kai se, että semmosta tunnetta on ollut. Mutta se on, kun yksin on, niin se ei [naurahtaa]..

H: **Niin että ne muut ihmiset tekee tavallaan sen kodin.**

A: **Niin tekee sen kodin.**

Aineisto-ote 46

Alvar pohtii, voiko *yksinäisellä miehellä* olla kotia, ja mainitsee kokeneensa kodin tuntua aiemmin elämässään pitkässä avioliitossa ollessaan. Tällöin koti ja kodin arki on ollut jonkun toisen ihmisen kanssa jaettua, ja koti on oletettavasti ollut asuinpaikan lisäksi myös sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen paikka. Alvarin pohdinta siitä, voiko yksinelävän ihmisen asuntoa kutsua kodiksi, viittaa sosiaalisten suhteiden ja muiden ihmisten olevan hänelle merkittävä kodin tuntua rakentava tekijä, joiden puuttumisen takia nykyinen asunto ei välttämättä tunnu kodilta. Toisaalta tulkitsen puheen viittaavan myös kulttuurisiin kotia ja perhettä koskeviin odotuksiin, joissa yksin asumista ei välttämättä lähtökohtaisesti pidetä ihanteellisena tai tavoiteltavana asumis- ja perhemuotona. Alvar jakaa haastattelijan esittämän ajatuksen siitä, että toiset ihmiset *tekevät kodin* eli edistävät tai mahdollistavat kodin tunnun muodostumista. Ajatus pitää sisällään oletuksen siitä, ettei yksiasuva ihminen voisi välttämättä koskaan saavuttaa kodin tuntua, eivätkä kaikki haastateltavat haastattelupuheiden perusteella jaa tätä ajatusta. Esimerkiksi Viktor ei koe tarvitsevansa muita ihmisiä voidakseen kokea olevansa kotona:

Viktor: **Mä asun yksin mutta mä en oo yksinäinen.** Oon monelta kaverilta saanu semmosia kysymyksiä, että miten sä osaat asua yksin tai etkö tunne itseäs yksinäiseksi. Semmonen huoli että mulla pitäis olla koko jan jotain kavereita ympärillä. Ei, mä en oo semmonen.

Haastattelija: Sä et koe tarvetta semmoselle, sille hälinälle ja hälylle ja että olis muita ihmisiä ihan vaan muuten vaan.

V: En. Mä voisin olla oikeesti, mun elämäntapa vois olla erakko. Sehän tarkoittaa sitä että sä eristädyt tavallaan yhteiskunnan ulkopuolelle. Pieni mökki jossain keskellä korpea. [...] Suomessakin on paljon erakkoja. [...] Sattumien kautta tapasin paria tyyppiä jotka erakkona keskellä metsää. [...] **Mutta se että ne ihmiset, niin ne on löytänyt sen mitä ne on hakenut. Ne on kotona.** Mä voisin kuvitella että jos mä oisin terveempi tai pystyisin olemaan terveyden puolesta, mä oisin erakko.

Aineisto-ote 47

Viktorille uuden asunnon saaminen pienemmältä paikkakunnalta läheltä luontoa saa harvinaiseen lottovoittoon verrattavissa olevan merkityksen. Viktor kuvailee eristäytyvää elämäntapaa *erakkona* elämiseksi, jollaiseksi hän voisi itsensäkin kuvitella. Hän kertoo tavanneensa eristäytyntä elämää eläviä ihmisiä, ja kuvailee näiden *löytäneen* jotain, mitä he ovat *hakeneet*, jonka myötä he ovat *kotona*. Viktorin puheessa kodin tuntu syntyikin aiemmassa otteessa Alvarin puheesta poiketen sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen vastakohtasta, omaan haluun perustuvan eristäytymisen myötä syntyvästä yksityisyydestä ja rauhasta, jota sosiaaliset suhteet voisivat estää tai häiritä. Viittaus kodin tunnun muodostumiseen etsimisen ja löytämisen kautta kuvastaa, ettei mikä tahansa asuinpaikka välttämättä tunnu asujalleen itsestään selvästi kodilta, vaan kodin tunnun muodostumisen eteen voi joutua myös itse näkemään vaivaa. Oheisessa otteessa kodin tuntu, jonka myötä asuinpaikasta tulee erityinen ja tärkeä, on oman aktiivisen toiminnan myötä saavutettu, tavoittelemisen arvoinen asumisen tila.

Myös seuraava aineisto-ote ryhmähaastattelusta kuvastaa sosiaalisten suhteiden merkitystä osana kodin tunnun muodostumista. Stellalle vanhat tutut uudessa asuinpaikassa ovat olleet keskeisessä roolissa paikan kodiksi muodostumisessa, ja Hansin puheessa uusien naapureiden tekemät sosiaaliset aloitteet ja kiinnostus uusia tulijoita kohtaan näyttäytyvät myönteisinä, kodin tuntua ja kuulumisen tunnetta vahvistavina tekijöinä:

Haastattelija: Onks tää [nykyinen asuinpaikka, Kopperoinen] sulle koti?

Stella: Kyllä tää on mulle koti. Mä oon täällä Kopperoisessa aikanaan asunut joskus täällä on mulle niin kauheesti tuttuja mulla on, tuollakin [läheisessä talossa] asuu yks semmonen Välisalmi minkä mä oon tuntenut ihan siis nuoruudesta [...]

Hans: [...] Pitää sanoa tästä Kopperoisesta [...] en puhu entisistä Pura-alueen asukkaista vaan yleensäkin [uusista naapureista] mitä en oo tuntenutkaan [...] mitkä on asunut ikänsä täällä, että tulee juttelemaan ihan samalla tavalla kun tuolla Pura-alueellakin yhtäkkiä moikkaa ja sitten lähtee juttu ja niin pois päin. [...] **Harva se päivä jää aina suustansa kiinni. Enkä mä oo ollut aloitteen tekijä välttämättä, tosi paljon tutustunut ettei oo semmosta että on tuppisuita ja niin pois päin menee vaan ohi.** Se on ollut kanssa kiva että sama piirre kun [Pura-alueella], että heti moikkaa terve ja tulee juttelemaan vaikkei samassa talossa asutakaan siinä vieressä.

Aineisto-ote 48

Nykyisen asuinpaikan naapureiden tekemät vuorovaikutusaloitteet ja ystävällinen suhtautuminen uusiin naapureihin vertautuvat Hansin puheessa Pura-alueen asuinyhteisön myönteisenä pidettyyn sosiaaliseen ilmapiiriin ja edistävät kodin tunnun syntymistä ja paikkaan kuulumista nykyisessä asuinpaikassa samaan tapaan kuin Pura-alueella. Hansin kuvailema *suustansa kiinni jääminen* eli spontaanit keskustelut paikan muiden asukkaiden kanssa kuvastaa naapureiden kanssa vuorovaikutuksessa olemisen tärkeyttä, kun taas *tuppisuinen ohi meneminen* eli etäinen tai välinpitämätön suhtautuminen näyttäytyy kielteisenä ja mahdollisesti kodin tuntua heikentävänä asiana. Otteessa tulee näkyväksi asuinpaikkaan ja erityisesti sen sosiaaliseen ilmapiiriin ja käytäntöihin kohdistuvat toiveet ja odotukset, joiden täyttymisen myötä uusikin paikka voi tuntua jo lyhyenkin ajan jälkeen kodilta.

7.3 Rauha, turvallisuus ja yksityisyys kodin tuntua rakentamassa

Tämä diskurssi osoittaa, että ideaalitulanteessa koti paikkana merkityksellistyy yksityiseksi rauhan ja turvan tyyssijaksi, jossa asujalla on mahdollisuus itsenäisiin valintoihin ja päätöksentekoon sekä kykyä vaikuttaa asumistaan ja kotiaan koskeviin asioihin. Rauhaa tai rauhattomuutta koskeva puhe ja kuvaukset niiden vaikutuksista kodin tuntuun liittyvät sekä ympäristöstä että yksilöstä lähtöisin oleviin tekijöihin, kuten naapurista tai piha-alueelta kantautuvaan häiritsevään, rauhaa rikkovaan meteliin tai yksilölliseen sisäisesti koettuun rauhaan tai rauhattomuuteen. Aineistosta on tulkittavissa, että esimerkiksi asuinrakennusten puutteellinen äänieristys on yhteydessä rauhattomuuden lisäksi myös yksityisyyteen tai sen puutteeseen, joten osaltaan kodin materialistiset piirteet kietoutuvat yhteen rauhan ja yksityisyyden kanssa osana kodin tuntua.

Kotiin liittyvä, kodin tuntua luova ja vahvistava turvallisuus ja rauha voi syntyä suhteessa asuinyhteisöön ja toisiin ihmisiin. Oheisessa aineisto-otteessa Silvia kuvailee kokemaansa turvallisuutta Pura-alueella asuessaan:

Haastattelija: Mimmonen asuinpaikka toi Pura-alue sun mielestä oli?

Silvia: Tosi hyvä.

H: Ja miksi?

S: Sen takia koska [...] mä sain olla just semmonen kun mä oon. **Sit se oli, turvallinen paikka ja siellä sai olla rauhassa.** Tähän on varmasti kyllä, laidasta laitaan, tosi eri näkemyksiä [naurahtaa] mä voin kyllä hyvin kuvitella sen, mutta mun kohdalla se oli niin.
[...]

S: [...] Meillä on erilaiset taustat [...] ja miten me ollaan pystytty, omaa elämäämme käsittelemään. Koska on, kohdattu varmasti kaikki vaikeita asioita, ja elämä on heitellyt.
[...]

S: [...] **Mulla ei ollut minkään näköistä ongelmaa tuntea turvallisuutta ja hyväksymistä, ja semmosta rauhallista olemista Pura-alueella.**

[...]

S: [...] Mun ei tarvinnut koskaan pelätä mihinkään vuorokauden aikaan, ja aina oli paikkoja mihin sai mennä koputtamaan ikkunaan että jos oli jotain, vaikka kellonaika mikä hyvänsä vaikka yöllä.

Aineisto-ote 49

Kotipaikkaan liittyvä rauha ja *rauhassa oleminen* merkitsevät Silvian puheessa paitsi turvallisuutta, myös asuinyhteisön hyväksynnän kautta syntyvää vapautta olla oma itsensä, joka tukee kodin tunnun muodostumista. Mahdollisuus rauhaan ja turvallisuuteen ovat otteen perusteella tehneet Pura-alueesta Silvialle *tosi hyvän* paikan, vaikka hän tiedostaakin, etteivät kaikki alueen entiset asukkaat välttämättä jaakaan hänen näkemystään asiasta. Silvia korostaa turvallisuutta ja rauhallisuutta henkilökohtaisina kokemuksina, joiden muodostumiseen vaikuttavat aiemmat elämäkokemukset ja kyky käsitellä asioita. Yhteisön hyväksynnän lisäksi mahdollisuus kääntyä naapureiden puoleen ja saada apua tarvittaessa koska tahansa lisää turvallisuuden tunnetta, joka näkyy myös seuraavassa aineisto-otteessa Elenan puheessa:

Elena: [...] Mulla on se Assi siinä seinän takana ja sitten yläkerrassa on Lauha, ja ne on aina ne tervehti.

[Elena kertoo, kuinka nykyisen asunnon palovaroin reagoi herkästi ruuanvalmistuksesta tai suihkusta tulevaan höyryyn hälyttämällä, eikä hän meinaa saada sitä sammumaan.]

Elena: [...] Aattelin että meen Assille siihen seinän taakse sanomaan että tuu nyt tekemään jotain tolle varottimelle kun en minä saa sitä pois päältä [...] Assi oli jo oven avannut ja se oli jo tulossa. Ja Lauha sieltä ylhäältä kävelee jo rappuja alas. [...] Mitään hätää täällä [nykyisessä asunnossa], mulla on niin auttavaisia naapureita. [...]

[...]

Haastattelija: Tuntuuko turvalliselta asua täällä?

Elena: Kyllä, ennen kaikkea. Siinä on naapuri ja yläkerta kyllä heti sitten.

H: Onko muuten jotain eroo tässä turvallisuuden tunteessa täällä ja sit tuolla Pura-alueella, vai oliko sulla se sielläki?

E: Ei oikein, mulla oli siellä ihan sama. **Nää ilmotukset just että mä ilmotin [naapureille] kun lähdettiin [pidemmäksi aikaa pois kotoa]**. Se oli kyllä ihan sama.

Aineisto-ote 50

Elenan puhe välittävistä naapurussuhteista ja vastavuoroisesta huolehtimisesta turvallisuutta lisäävinä tekijöinä kertovat sosiaalisten suhteiden kautta muodostuvan turvallisuuden tunteen vahvistavan kodin tuntua. Toistensa turvallisuudesta ja hyvinvoinnista välittävien *auttavaisten* naapureiden huolehtimisen ansiosta Elenalla ei ole *mitään hätää*, ja rutiiniksi muodostunut tapa ilmoittaa mahdollisista pidemmistä poissaoloista on ollut turvallisuutta lisäävä tekijä sekä Pura-alueella että nyt uudessa asuinpaikassa. Elenan puheessa muiden ihmisten ja sosiaalisten suhteiden kautta syntyvä turvallisuus edellyttää naapurussuhteilta säännöllistä vastavuoroisuutta ja tietynlaista sitoutumista sekä halua jakaa omia asioitaan asuinyhteisön muiden asukkaiden kanssa.

Joidenkin haastateltavien kertomina Pura-alueen sosiaaliset verkostot ja yhteisöllinen ajanvietto sekä päihteidenkäyttö näyttäytyvät rauhattomuutta ja turvattomuutta aiheuttavina ilmiöinä ja saavat heidän

puheissaan kielteisiä, kodin tuntua heikentäviä merkityksiä. Oheisessa aineisto-otteessa Viktor kuvailee Pura-alueen sosiaalisen ilmapiirin aiheuttamaa turvattomuutta:

Viktor: Mulle se [Pura-alueelta muutto] oli helpotus, koska mä elin siellä omassa ympyrässä. **Se että siellä piti vähän katsoa, että millon meni mihinkin päin.** Tää kun oli huumeet ja alkoholi, ja naapurit ei ollut mitenkään ystävällisiä siinä mielessä, tietyt naapurit.

[...]

V: [...] Mulla oli koko ajan semmonen rauhaton olo. [...] Siellä oli todella kova meininki. Hemmetin rauhatonta.

Haastattelija: Tarkotatko päihteidenkäyttöä nyt vai mitä tarkoitat?

V: [...] Se mikä siellä haittas oli se, että kun ne humalaiset ja huume-, no oli siellä narkkareitakin, kun mä tiedän että ne on arvaamattomia. Ei ne välttämättä ole edes väkivaltaisia jos ne huutelee, mutta kun mä tiedän että niiltä voi mennä kontrolli. [...] **Mulla oli tuo [eräältä matkalta ostettu viidakkoveitsi] siinä oven vieressä. Sehän ei oo mitenkään normaalia, että sä pidät asetta siinä käden saatavilla.**

[...]

V: **Nyt [nykyisessä asunnossa] se [veitsi] on seinällä koristeena, niin kun pitää ollakin.**

H: No se kertoo jo paljon siitä.

V: No kertoo joo. Sillon kun mä otin sen laatikosta, niin se oli välittömästi seinällä tossa matkamuistojen paikalla. [...] Jo sillon oli se tunne, että täällä ei tarvi sitä. [...] Ei mun tarvi enää ottaa noin raakaa välinettä avuksi.

Aineisto-ote 51

Asuinympäristön rauhattomuus voi aiheuttaa turvattomuuden lisäksi sisäistä levottomuutta ja rauhattomuutta. Viktorin kuvaamana alueen sosiaalinen ilmapiiri ja tunnelma, jota hän kutsuu *kovaksi meiningiksi* sekä joidenkin asukkaiden päihteiden käyttö ja siitä seuraava mahdollinen *arvaamaton* käyttäytyminen näyttäytyvät turvallisuutta heikentävinä tekijöinä. Matkamuistoksi hankitun veitsen sijoittaminen edellisessä Pura-alueella sijainneessa asunnossa eteiseen, *käden saataville* ja nykyisessä asunnossa puolestaan *seinälle koristeeksi* muiden matkamuistojen joukkoon symboloi eroa koetussa turvallisuudessa entisen ja nykyisen asuinpaikan välillä. Puhe itsepuolustuksesta ja väkivaltaan varautumisesta kuvaa asuinpaikan rauhattomuuden horjuttaneen merkittävästi Viktorin turvallisuudentunnetta ja sitä kautta heikentäneen kodin tuntua. Nykyisen kodin turvallisuutta puolestaan kuvastaa se, ettei itsepuolustusta ja väkivallan uhkaa ole tarvinnut edes miettiä. Ote ilmentää myös yksilön mahdollisuuksia tai mahdollisuuksien puutetta vaikuttaa kodin turvallisuuteen ja varautua mahdollisiin turvallisuusuhkiin: toisten ihmisten toimintaan ei välttämättä voida vaikuttaa, mutta mahdolliseen väkivaltaan varautuminen on mahdollista, joskin Viktorin tapauksessa suuren viidakkoveitsen säilyttäminen oven suussa käden ulottuvilla on ollut melko äärimmäistä varautumista. Myös Johanin puheessa koettu turvallisuus on yhteydessä toisten ihmisten aiheuttamaan häiriöön ja mahdolliseen uhkaan sekä merkkeihin päihteidenkäytöstä seuraavassa aineisto-otteessa:

Haastattelija: [...] Koetko asumisen tässä [uudessa] paikassa turvallisena?

Johan: **Kyllä. Kyllä mä tällä hetkellä. Kyllä, yhdessä vaiheessa tuohon kun muutettiin tuohon [naapuritaloon] [...] heti ekana lauantaina oli kauhea [...] en arvannut mennä sinne.** Mä olin kyllä kahden vaiheilla mennä kattomaan että mikä on tilanne mutta, siinä kuuluu

niin kauhea huuto [...] se hiljeni sen lauantain jälkeen ei oo mitään noista nuorista [...] ainoa että tuossa on tuossa, bussipysäkillä on ruvennut vähän jossain vaiheessa oli piikkejä.

Aineisto-ote 52

Johanin puheessa naapurista aiemmin kantautunut häiriö, *kauhea huuto* ja bussipysäkillä löytyneet *piikit* eli käytetyt huumeneulat ovat mahdollisia turvallisuutta heikentäviä tekijöitä, joista ei kuitenkaan *tällä hetkellä* vaikuta Johanin puheen perusteella olevan merkittävää haittaa suhteessa turvallisuuteen. Puhetapa kuitenkin ilmentää potentiaalisen turvallisuusuhkan tiedostamista, ja tulkitsen Johanin puheen siitä, kuinka hän on *kahden vaiheilla* harkinnut menevänsä paikan päälle kertovan jonkinlaisesta punninnasta sen suhteen, olisiko häiriöön puuttuminen ollut tarpeellista tai turvallista. Toisaalta punninta kertoo myös tietynlaisesta yhteisvastuusta: Johan olisi ehkä ollut valmis puolustamaan jonkun muun asuinyhteisön jäsenen turvallisuutta ja yleistä rauhallisuutta mahdollisesti oman turvallisuutensa uhalla, ja tulkitsen tämän kertovan yleisen turvallisuuden olevan hänelle tärkeää henkilökohtaisen turvallisuuden lisäksi. Johanin tapaan myös Fransin puheessa naapureiden päihteidenkäyttö näyttäytyy turvattomuutta aiheuttavana tekijänä oheisessa otteessa:

Frans: Kyllä mä oisin elänyt, niin kauan kun oisin elänyt Pura-alueella.

Haastattelija: Joka tapauksessa.

F: **Se oli niin mukava. Siellä muuttui nuo asukkaatkin. Siellä ei tarvinnut enää niin pelätä.**

H: Mutta jossain vaiheessako siellä oli semmosta pelkoa tai semmosta turvattomuutta?

F: No kun siellä oli niitä, jotka huumeita ja tuommosia ottaa, varkaita. Meidänkin liiterissä onneks mulla ei ollut semmosta että olis murrettu lukot ja, joo.

Aineisto-ote 53

Fransin puheessa Pura-alueella asumisen turvallisuus tai turvattomuus ovat yhteydessä naapuruston asukkaisiin ja näiden toimintaan. Frans kuvailee Pura-alueella esiintyneen jossain vaiheessa päihteidenkäyttöä ja siihen liittyvää ilkivaltaa, kuten irtaimistovarastoihin murtautumista ja varkauksia, jotka Fransin puheessa yhdistyvät turvattomuuteen, vaikkei murrot olleetkaan kohdistuneet juuri hänen omaisuuteensa. Fransin toteamus siitä, ettei alueella *tarvinnut enää niin pelätä* viittaa siihen, että aiemmin asumista on voinut leimata pelko juuri näkyvän päihteidenkäytön ja siitä aiheutuvien muiden ilmiöiden, kuten murtojen vuoksi, ja tämä pelko on voinut osaltaan heikentää kodin tuntua. Asukaskunnan jonkinlaisen muutoksen myötä Pura-alue oli kuitenkin lopulta aiempaa turvallisempi ja mieluisa paikka, jota kuvastaa Fransin puhe siitä, ettei alueella *tarvinnut enää niin pelätä* ja sen ansiosta hän olisi voinut jatkaa Pura-alueella asumista vaikka loppuelämänsä ajan. Toisaalta Fransin puheesta ei kuitenkaan tule esiin täyttä varmuutta siitä, etteikö hän olisi kokenut jonkinlaista turvattomuutta Pura-alueella myös viimeisten asuinvuosien aikana, mutta siitäkin huolimatta paikka on ollut *niin mukava*, että hän on halunnut pysyä alueella.

Asumiseen ja kotiin liittyvä turvallisuus voi liittyä myös asunnon materialistisiin piirteisiin, kuten puutteelliseen äänieristykseen. Seuraavassa otteessa Alvar kertoo, kuinka Pura-alueella asuessa vanhojen asuinrakennusten huonosta kunnosta johtuva heikko äänieristys oli paitsi vaikuttanut asumismukavuuteen, myös pahimmillaan pakottanut Alvarin todistamaan seinänaapureidensa lähisuhdeväkivaltaa:

Alvar: No [naurahtaa], joo no kyllä se aika shokki oli kun mä sinne [Pura-alueelle] muutin. Sillon siellä oli alkoholi aika voimakkaasti kuvioissa mukana. [...] Samaten ne kämpät on semmoisia rötisköjä [...] **väliseinät oli ihan paperia että kaikki äänet kuului, seinien takaa.** [...] Mä rupesin sitten, uutta asuntoa hakemaan jo, heti silloin kun mä muutin. **Että mä en täällä pysty asumaan.**

[...]

H: [...] Oliko sulla sit semmoset naapurit että kuului paljon meteliä tai-

A: Oli siinä. Kyllä oli. Molemmilla puolilla. Paitsi nyt sitten viime aikoina [...] ei seinänaapureita mulla ollut ollenkaan, ainakaan vuoteen varmaan.

[...]

A: Kyllä siinä oli semmonen nuori, nuori ja nuori mutta nuori pari joka, tappeli kaiken aikaa. Et se tuntu aika, ja ilmeisesti väkivaltaa siinä, harrastettiin. **Että se oli vaikeeta olla vaan eikä tehdä asialle mi-, tai mitä mä nyt olisin voinut tehdäkään. Et se tuntui aika pahalta.**

[...]

A: [...] Oli aika vaikeaa meikäläisellä, hyväksyä se että joutui semmoiseen paikkaan. Että kyllä se, sillä tavalla aika hurjaa meininkiä oli. Joo..

H: Mitä se, yhteisö sun ympärillä sulle henkilökohtaisesti merkitsi siellä?

A: Ei se, sillä tavalla.. Että silti sitä oli jotenkin pakko ymmärtää ja hyväksyä se että tämmönen, täällä on tämmönen meininki. Mutta sit kuitenkin että se ei oo mua varten.

Aineisto-ote 54

Oheinen ote osoittaa, kuinka naapurissa tapahtuva väkivalta ja sen todistaminen oli vaikuttanut Alvarin turvallisuudentunteeseen ja kodin tuntuun Pura-alueella niin merkittävästi, ettei hän kokenut *pystyvänsä* asumaan alueella ja oli sen vuoksi etsinyt asuntoa toisaalta alueelle muuttamisesta alkaen. Alvar kertoo, kuinka tieto naapurissa tapahtuvasta väkivallasta on tuntunut *pahalta* ja kotona oleminen ja keinottomuuden tunne *vaikealta*. Alvarin puhe osoittaa, että siinä missä koti voi laajentua asunnon seinien ulkopuolelle myönteisessä mielessä, myös asunnon seinien ulkopuoliset tapahtumat voivat ikään kuin tunkeutua yksityisenä pidettyyn tilaan, kotiin, ja rauhattomuudellaan ja turvattomuudellaan heikentää kodin tuntua. Pahimmassa tapauksessa ihminen joutuu tahtomattaan ikään kuin omasta kodistaan käsin osalliseksi naapurustossa tapahtuvaan väkivaltaan eikä välttämättä koe voivansa vaikuttaa tilanteeseen itse millään tavalla. Tällöin kodin turvallisuus ja yksityisyys rikkoutuu ulkoapäin jonkun toisen, kuten naapurin toiminnan seurauksena ilman että ihmisellä itsellään on keinoja ehkäistä tai estää asiaa tapahtumasta.

Joel puolestaan on kokenut heikosta äänieristyksestä johtuvan häiriön ja rauhattomuuden pääasiassa turvallisuutta heikentävän sijaan *ärsyttävänä*, ja hän on reagoinut asiaan esimerkiksi soittamalla musiikkia *kovalla*:

Haastattelija: Mimmonen asuinpaikka se Pura-alue sun mielestä oli?

Joel: Muuten hyvä mut siellä vaan kuuli kaiken naapurilta ne [talot] oli niin pahvia. Oli sitten pakko soittaa musiikkia vaikka ettei kuule mitä naapuri juttelee kaverilleen.

[...]

J: [...] mä pidin siitä paikasta paitsi et ne talot ku ne on niin pahvia et siellä ei, salaisuuksia pysty pitää pitää olla hiljaa [naurahtaa] tai musiikki kovalla. Nehän oli ihan pahvia. [...] **Mut ei se mua haitannut ihan mukava.**

[...]

J: [...] ne oli sellasia pahvitaloja, et sä kuulit, jos naapuri pieras. **Se oli mun mielestä tosi ärsyttävää**, ne oli sellasia pahvitaloja.

[...]

J: [...] Siellä ei ollut mitään muuta kun ne pahviseinät, niistä kuuli kaikki, mitä naapurit puhu, plus naapurit kuuli kaikki mitä sinä puhuit.

Aineisto-ote 55

Joelin puheessa *pahvitalot* ja heikko äänieristys eivät näyttäyty ensisijaisesti turvattomuuden tunnetta aiheuttavana, vaan pikemminkin ärtymystä herättävänä, omaa ja naapureiden yksityisyyttä heikentävänä tekijänä. Joelin toteamus siitä, että hänen oli *pakko soittaa musiikkia* välttyäkseen kuulemasta naapurista kantautuvia keskusteluja, kertoo hänen ratkaisseensa asian yksityisyyden turvaamiseksi tuottamalla itsekin mahdollisesti häiriötä naapureilleen kovaäänisellä musiikillaan. Toisaalta Joel kuitenkin toteaa, ettei huono äänieristys ja siitä seurannut naapurista kantautunut häiriö häntä varsinaisesti *haitannut*, joten rauhattomuus ja yksityisyyden puute eivät näyttäyty hänen puheessaan yhtä merkittävänä kodin tuntua heikentävänä tekijöinä kuin esimerkiksi naapureidensa väkivaltaa todistaneen Alvarin puheessa aineisto-otteessa 54. Edellä kuvatut otteet osoittavat, etteivät saman asuinyhteisön jäsenet ole kokeneet yhteisön äänekkyyttä ja asuinrakennusten puutteellista äänieristystä samalla tavalla häiritsevinä, jonka vuoksi rauhan ja turvallisuuden yhteys kodin tuntuun ei ole yksiselitteinen tässä diskurssissa. Kokemus rauhattomuudesta tai sen vaikutuksesta kodin tuntuun ei ole täysin jaettu kaikkien haastateltavien kesken, sillä esimerkiksi Silvia puolustaa ajoittain rauhatonta yhteisöllistä ajanviettoa harmittomaksi vertaamalla sitä baareissa tapahtuvaan alkoholin kuluttamiseen seuraavassa aineisto-otteessa:

Haastattelija: Mut eiks se [rauhattomuus] häirinnyt?

Silvia: Ei.

[...]

S: Ja jos olis tarpeeks ollut meteliä mä olisin mennyt sanomaan että nyt jumalauta hiljaa, että haloo. Ja jos ei mun sana olis tehonnut nii vähintäänkin seuraavan kahden viikon aikana pihalla puhussa, olis kyllä tullut asia selväksi.

[...]

S: Ja kukaan ei kännissä alkanut esimerkiks rähjäämään ja huutamaan että mä en ite henkilökohtaisesti kokenut sitä, **olihan siellä piholla tietysti sitä polemiikkia, sitten kun oli oikein bileet päällä. Onhan sitä baareissakin sitä polemiikkia, siinä kohtaan että jos otetaan ja juodaan.**

Aineisto-ote 56

Pura-alueen *pihoilla* esiintynyt *polemiikki* ei Silvian puheessa näyttäyty turvallisuutta ja kodin tuntua heikentävänä tekijänä, ja hänen huomautuksensa siitä, etteivät päihtyneetkään asukkaat *rähjänneet*

tai *huutaneet* toimii eräänlaisena oikeutuksena yhteisölliselle päihteidenkäytölle. Silvian puheessa yhteisöllinen ajanvietto ja siitä aiheutunut melu kuvautuu häiritsevän, uhkaavan tai turvattomuutta aiheuttavan sijaan harmittomana ilmiönä, johon hän tai joku muu naapuri olisi halutessaan voinut vaikuttaa. Tulkitsen otteen perusteella, että Pura-alueella tiivis yhteys asuinyhteisöön ja sosiaalinen paikkaan kuulumisen ovat mahdollistaneet joillekin asukkaille tunteen siitä, että heillä on mahdollisuus vaikuttaa alueen rauhattomuuteen ilman että häiriöihin puuttuminen vaarantaa heidän turvallisuutensa. Esimerkiksi tiivistä sosiaalista kuulumista kokenut Silvia puhuu *meteliin* puuttumisesta harmittomaan sävyyn, kun taas esimerkiksi Pura-alueella kuulumattomuutta ja turvattomuutta kokenut Viktor varautui mahdollisiin konflikteihin säilyttämällä suurta veistä käden ulottuvilla itsepuolustuksen varmistamiseksi, kuten aineisto-ote 51 osoittaa.

Useammassa haastattelussa Pura-alueen jälkeisen uuden asuinpaikan rauhallisuus näyttäyty myönteisenä muutoksena, kuten esimerkiksi Linuksen ja Joelin puheissa oheisissa aineisto-otteissa heidän pohtiessaan eroja entisen ja nykyisen asuinpaikan välillä:

Linus: Porukka tietenkin täällä [nykyisessä paikassa] on erilaista. Täällä on vähän fiksumpaa ryhmä.

[...]

L: [...] Esimerkiksi alkoholin suhteen. Ja sit täällä ei oo semmosta, mäkin herään tossa aina neljän viiden aikaan keittelemään kahvia. Siellä [Pura-alueella] ei tiennyt oliko yö vai päivä, siellä oli aina porukkaa ottamassa [alkoholia], siinä oli [...] tommonen samanlainen [grillikatos].

[...]

L: **No siinä oli yötä päivää tasanen meteli. Se [grillikatos] oli heti mun kamarin ikkunan melkein alla [...] Siellä oli grillibileet.** Sit kun siinä oli roskalava vielä niin ne haki lautoja ja hakkas siinä kolmen neljän aikaan aamuyöstä [naurahtaa].

Haastattelija: Okei, eli [nykyisessä paikassa] hiljaisempaa ja ihmiset käyttää täällä vähemmän alkoholia.

L: Näin on, juu.

Aineisto-ote 57

Joel: Pidän kyllä mestasta, [nykyinen asuinpaikka] on ihan kiva paikka, siellä on paljon rauhallisempaa, Pura-alueella oli vähän semmonen pultsarimeininki että siellä oli helvetisti sitä, ne ympäri vuoden istui siellä grillaamassa jotain olematonta.

Aineisto-ote 58

Linuksen kertomana joidenkin Pura-alueen asukkaiden äänekäs yhteisöllinen ajanvietto ja päihteidenkäyttö piha-alueella näyttäyty rauhattomuutta aiheuttavana, säännöllisen epäsäännöllisenä asumista häiritsevänä tekijänä. Uuden asuinpaikan asukkaat sen sijaan ovat päihteidenkäytön suhteen Linuksen mukaan *erilaista, vähän fiksumpaa porukkaa*, jotka eivät aiheuta häiriötä muille. Aineisto-otteessa 58 uudesta asuinpaikastaan ja sen rauhallisuudesta positiiviseen sävyyn puhuva Joel kuvailee Pura-alueen asukkaiden rauhatonta ajanviettoa *pultsarimeininkinä*, ja hänen puheessaan asukkaiden välinen yhteisöllisyys ei näyttäydy tavoittelemisen arvoisena hänen

todetessaan näiden *ympäri vuoden istuneen siellä grillaamassa jotain olematonta*. Aineisto-otteissa 57 ja 58 Pura-alueen piholla tapahtunut yhteisöllinen ajanvietto näyttyy asumismukavuutta ja kodin tuntua heikentävänä ilmiönä juuri siitä syntyneen häiriön ja metelin vuoksi, ja sekä Linuksen että Joelin puheessa uusi asuinpaikka näyttyy Pura-aluetta parempaan nimenomaan uuden alueen rauhallisuuden vuoksi.

Turvallisuuden ja rauhallisuuden lisäksi mahdollisuus yksityisyyteen ja itsenäiseen päätöksentekoon sekä tietynlainen hallinnan tunne omassa kodissa liittyvät kodin tuntuun. Oheisessa aineisto-otteessa asumiseen liittyvä autonomia keskeisenä kodin tinnun rakentajana näkyy Eerikin puheessa hänen kertoessaan saamastaan aikaisemmasta asuntotarjouksesta ennen nykyiseen asuntoonsa muuttamista:

Haastattelija: Saitko asuntotarjouksia ennen tätä? Kävitkö-

Eerik: Sinnehän mun olis pitäny, Lammikkolaan Lätäkökadulle. **Mutta se olis ollut valvottu juttu, että siellä olis, henkilökunnan olis joka päivä täytynyt nähdä, en mä semmoseen.** Mä kyllä pärjään ilman valvontaakin.

H: Tarkotaksä että henkilökunna ois pitäny saaha tulla asuntoihi, vai miten?

E: Joo. Katsomaan että, kuinka menee. Ei se, mulle ei sovi.

H: Mistä sä kuulit, että se on semmone et sinne tulee-

E: Mä kävi juttusilla siellä.

H: Ja sano sulle, että henkilökunta tulee päivittäin asuntoon?

E: **Joo. Mä sanoin että ei käy mulle.**

[...]

E: [...] Se kauhistutti mua että ne tulee, henkilökunta mun avaimilla joka päivä sinne kurkkimaan. Ne yritti sanoa että, meidän täytyy päästä katsomaan joka päivä et te ootte hengissä. Mä sit, en mä vielä oo ajatellut kuolla ihan tässä. [...]

Aineisto-ote 59

Otteessa Eerik tekee puheessaan näkyväksi kotiin ja asumiseen liittyvän yksityisyyden ja autonomian tarvetta ja merkitystä. Puhe ulkoapäin tapahtuvasta huolenpidosta *valvontana* ja *kurkkimisena*, joka ajatuksena *kauhistuttaa*, kuvastaa vahvaa halua yksityisyyteen ja tarvetta voida itse määritellä, kuka omaan kotiin tulee ja milloin. Eerikin puheessa yksityisyys ja autonomia näyttävät ulkopuolisten toimesta tapahtuvaa turvallisuuden säännöllistä varmistamista tärkeämmältä, eikä toisten ihmisten tekemä arvio asumisen turvallisuudesta saa yhtä suurta painoarvoa kuin Eerikin henkilökohtainen näkemys asiasta. Otteen perusteella Eerik oli asuinpaikkaa valitessaan valmis ottamaan tietynlaisen asumisen turvallisuuteen liittyvän riskin itsenäisen asumisen mahdollistamiseksi, jonka tulkitsen ilmentävän itsemääräämisoikeuden ja yksityisyyden merkitystä kodin tinnun rakentumisessa.

Oheisessa otteessa Viktorin puheessa näkyy, kuinka kodin tuntu uudessa asuinpaikassa konkretisoituu turvallisuuteen, rauhaan ja yksityisyyteen, ja juuri kodin tuntu tekee asuinpaikasta eli asunnosta kodin:

Haastattelija: Tuntuuko tää uusi asunto samalla tavalla kodilta ku se Pura-alueen asunto?

Viktor: [naurahtaa] **Tämä asunto verrattuna siihen, se missä mä asuin ennen, se oli asunto. Tämä on koti. Siinä on se iso ero.**

H: Mitä sä-

V: Täällä mä tunnen oloni kodi-, mä oon kodissa.

H: Miten se rakentuu se koti? Mikä sen tekee?

V: **Se turvallisuudentunne on ensimmäinen.** Se että mikään, **ei oo häiritseviä ääniä** mitkä sekaantuu mun jokapäiväiseen elämään. Se on se. Ja ympäristö. Vaikea sitä on kuvata, mutta ne kaikki yhteensä, että sä aamulla heräät ilman mitään miettien että mitä tänään pitää tehdä. Kun Pura-alueella oli se, että siellä joka aamu mä mietin että mitäs nyt pitäis tehdä.

H: Miten?

V: Koska se tuntui vaan asunnolta. Mutta täällä kun mä herään, niin mä tiedän et mä saan venytellä niin kauan ku mä haluan ja nukahtaa uudestaan ja sitten keittää kahvit. **Ja oma rauha.**

H: Mikä-

V: **Ei kukaan tuu soittelemaan ovikelloa ja pyydä rahaa lainaksi tai tuu ryyppäämään meidän kans. Eikä metelöi koko yötä seinän takana.**

Aineisto-ote 60

Viktor sanallistaa kodin tunnun rakentumista hänen kuvaillessaan *asunnon* ja *kodin* välillä olevaa isoa eroa, joka hänen puheessaan liittyy *turvallisuudentunteeseen* ja *omaan rauhaan*. Edellä mainitut mahdollistavat myös tietynlaisen sisäisen rauhan, jollaista Pura-alueella asuessaan Viktorilla ei ollut. Viktorin puhe siitä, kuinka hän *joka aamu* heräsi miettien, *että mitäs nyt pitäis tehdä*, kuvastaa tietynlaista jatkuvaa varuillaan oloa tai tarvetta aktiivisesti suunnitella päivän kulkua sen sijaan, että voisi vain *olla*. Uuden asuinpaikan rauhallinen ympäristö ja oman kodin yksityisyys vailla *ovikelloa soittelevia*, ei-toivottuja sosiaalisia aloitteita tekeviä ja häiriötä aiheuttavia naapureita puolestaan mahdollistaa levollisen kotona olemisen vailla suunnitelmia, jollaiseen Pura-alueella ei ollut mahdollisuutta.

Turvallisuus, rauha ja yksityisyys osana kotia ja kodin tuntua tulevat näkyväksi aineistossa monin tavoin lähes kaikkien haastateltavien puheissa, mutta se, mistä esimerkiksi rauha ja turvallisuus kotona ja kotipaikassa rakentuvat, vaihtelee haastateltavien välillä. Diskurssissa turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ovat sekä konkreettiset mahdolliset turvallisuutta uhkaavat asiat, kuten tulipalon tai väkivallan vaara, mutta myös kokemukselliset, yksilölliset turvallisuuden tunnetta rakentavat aineettomat asiat, kuten vastavuoroiset, huolehtivat suhteet asuinyhteisön jäseniin. Toisaalta kuten olen edellä aineisto-otteiden esimerkkien avulla kuvannut, Pura-alueen tiivis yhteisö ja yhteisöllinen ajanvietto Piha-alueilla on näyttäytynyt joillekin alueen asukkaille turvallisuutta heikentävänä ilmiönä ja uuden asuinpaikan rauhallisempi ilmapiiri vailla tiivistä yhteisöä ja sen häiriötä aiheuttavaa yhteisöllistä ajanviettoa on saanut uuden asuinpaikan tuntumaan turvalliselta kotipaikalta.

7.4 Toive loppuelämän kodista – pysyvyyden ja paikoilleen asettumisen diskurssi

Tunnistin aineistosta toiveita, haaveita ja haluja koskevasta puheesta muodostuvan kotiin, asumiseen ja tulevaisuuteen liittyvän diskurssin, jonka olen nimennyt *Toive loppuelämän kodista – pysyvyyden ja paikoilleen asettumisen diskurssiksi*. Vaikka haastateltavat menettivät entisen kotinsa Pura-alueella ja joutuivat paikastaan siirretyiksi vasten tahtoaan, oli uusi asuinpaikka muodostunut monelle haastateltavalle jo pian muuton jälkeen merkitykselliseksi ja tärkeäksi kodiksi, josta ei haluta luopua. Paikkaan kiinnittyminen ja kodin tunnun muodostuminen ei aineiston perusteella kuitenkaan ole itsestään selvää, ja toistuvat paikasta siirtämisen ja paikan menettämisen kokemukset sekä mahdollinen aiemmin koettu asunnottomuus voivat heikentää mahdollisuuksia kiinnittyä ja kuulua uuteen paikkaan sekä saavuttaa kodin tuntua uudessa asunnossa.

Huolimatta siitä, että yksinelävälle Alvarille kodin tuntu on aiemmin hänen kertomansa mukaan muodostunut muiden ihmisten ja sosiaalisten suhteiden kautta, hän kaipaa asumiseltaan pysyvyyttä ja on jollain tasolla kiinnittynyt ja kotiutunut nykyiseen asuntoonsa eri tavalla kuin Pura-alueella sijainneeseen, väliaikaiselta tuntuneeseen asuntoon:

Haastattelija: Ootko sä ajatellut muuttavasi tästä joskus eteenpäin?

Alvar: No en oo kyllä moista ajatellut. **Jotenkin mulle, mä koen tän.. Että tässä se nyt on se mun loppuelämän koti tai asunto.**

H: Ei tunnu väliaikaiselta samalla tavalla kuin se edeltävä?

A: Ei.

H: Jotakin kuitenkin muuttu tossa kohtaa, kun sä tänne muutit?

A: Niin.

Aineisto-ote 61

Nykyiseen asuinpaikkaan kuulumista ja kotiutumista kuvastaa Alvarin ääneen lausuma ajatus siitä, että hän mieltää nykyisen paikan olevan *loppuelämän koti tai asunto*, joka sisältää toiveen siitä, että hän saisi asua nykyisessä asunnossaan mahdollisimman pitkään eikä joutuisi enää muuttamaan uudelleen. Alvarin puheessa kodin tunnun muodostuminen näyttäytyy *kokemisena*, yksilöllistä tunnetasolla tapahtuvana paikkaan kiinnittymisenä. Alvarin *tai asunto* -lisäys hänen puhuessaan nykyisestä asuinpaikastaan kuvastaa sitä, että koti ja asunto ovat merkityksiltään erilaiset, eikä Alvar ole vielä varma, onko nykyinen paikka jo muodostunut asunnosta kodiksi. Hän ilmaisee kuitenkin toivovansa, että voisi asua nykyisessä paikassa *loppuelämänsä*, ja toive asumisen pysyvyydestä viestii kaipuusta paikoilleen asettumisesta. Ero kodin tunnussa ja paikkaan kiinnittymisessä nykyisen asunnon ja entisen, Pura-alueella sijainneen asunnon välillä konkretisoituu Alvarin puheessa seuraavassa otteessa:

Haastattelija: [...] Jos ajatellaan tätä [nykyistä] asuntoa, niin onko tässä asuminen sulle erilaista kuin siellä Pura-alueella asuminen?

Alvar: Kuinkahan sitä nyt sanois.. [...] **Mulla oli siinä Pura-alueella tai siinä kämpässä, että mulla oli muuttotavarat. Mä en edes niitä viittänyt purkaa, että kaikki lojui vaan. Tää nyt on siinä mielessä, että on saanut taulut seinille ja on..**

[...]

H: Täällä sä heti laitoit [tavarat paikoilleen] [...] Ei täällä tainnut yhtään [purkamaton] laatikkoa olla silloin, kun mä viimeksi..

A: ..Ei varmaankaan.

H: Joku tässä on sitten ehkä ollut erilainen vai?

A: Kyllä se jotenkin, että [naurahtaa] **Sanotaan tää tuntuu enemmän, ei nyt kodilta mutta asunnolta. Mä koin jotenkin sen väliaikaiseksi koko Pura-alueella asumisen.**

Aineisto-ote 62

Muuttotavaroiden purkaminen ja paikoilleen asettaminen heti muuton jälkeen ilmentää Alvarin puheessa tietynlaista aktiivista materialistista kodin rakentamista, jonka myötä uusi asuinpaikka tuntuu eri tavalla merkittävältä kuin useamman vuoden yhtäjaksoisesta asumisesta huolimatta *väliaikaiselta* tuntunut asunto Pura-alueella. Alvarin kertomasta ei selviä, syntyikö Pura-alueella asumista koskeva väliaikaisuuden ja tilapäisyyden kokemus siitä, ettei hän *viitsinyt* tyhjentää muuttolaatikoita ja asetella tavaroita paikoilleen, vai olivatko koettu väliaikaisuus ja tietynlainen haluttomuus tai kyvyttömyys asettua paikoilleen syynä sille, että tavarat jäivät muuton jälkeen *lojumaan* purkamattomina. Paikkaan kiinnittymättömyydestä viestii se, että Alvar kertoo etsineensä koko Pura-alueella asumisensa ajan jatkuvasti asuntoa muualta. Nykyisessä asuinpaikassa vastaavanlaista tilapäisyyden kokemusta ei ole, sillä vaikka asunto ei vielä Alvarin mukaan välttämättä *tunnu kodilta*, kertoo tavaroiden paikoilleen laittaminen eli konkreettinen kodin tunnun edistäminen omalla toiminnalla halusta asettua paikkaan ja tehdä asunnosta koti.

Monelle haastateltavalle asunto Pura-alueella oli ollut tärkeä ja merkityksellinen, loppuelämän kodiksi mielletty paikka, jonne oli ollut mahdollista kiinnittyä esimerkiksi koetun asunnottomuuden tai muuten rikkonaisen asumishistorian jälkeen. Pura-aluetta kuvattiin useissa haastatteluissa paikkana, josta oli ajateltu lähdettävän vain *jalat edellä*, eli vasta kuoleman koittaessa. Vaikka alueen tyhjentäminen ja paikasta siirretyksi joutuminen riistivätkin toiveen loppuelämän kodista Pura-alueella, aineisto osoittaa, että vahva kodin tuntu ja paikkaan kiinnittyminen voidaan saavuttaa myös paikasta siirtämisen jälkeen uudessa asuinpaikassa. Esimerkkinä seuraava aineisto-ote Elenan haastattelusta:

Haastattelija: [...] No ooks sä hei aatellu että sä muuttasit tästä [nykyisestä asunnosta] joskus eteenpäin?

Elena: En.

H: Noni, eli tuntuu-

E: Ei, ei. En mä tuolta, [nykyisestä asunnosta] mä en muuta mihinkään. **Mä sanoin että mä en lähde sieltä ku jalat edellä.**

H: Siis sä oot nyt saavuttanu tämän tunteen?

E: Mä oon nyt saavuttanu sen viimeisen pisaran tossa muuttohommissa.

H: Nii, ku sulla oli, tämä oli, nimittäin tän mä muistan sieltä että sulla oli Pura-alueella se että sä olit päättäny et sä lähet sieltä vaan jalat edellä, mut sä joutuut nyt lähtee sieltä.

E: Joo mut se-, **mä jouduin ihan pakkotilanteessa, en mä omasta halustani lähtenyt mihinkään.**

Aineisto-ote 63

Elenan puhe Pura-alueelta pois muutosta *pakkotilanteena* kuvastaa paikasta siirtämisen pakottavuutta ja vaihtoehdottomuutta. Huolimatta siitä, että tärkeästä pitkäaikaisesta kotipaikasta on joutunut lähtemään vastoin *omaa haluaan*, voi uusikin paikka ja koti muodostua samalla tapaa merkitykselliseksi kuin vanha asuinpaikka ja siellä sijainnut koti. Vaikka paikasta siirretyksi *joutuminen* näyttäytyy Elenan puheessa kielteisenä, toimijuutta heikentäneenä tapahtumana, Elenan loppuelämän kotiin ja asumisen pysyvyyteen liittyvä toive *jalat edellä lähtemisestä* niin Pura-alueella sijainnutta kotia kuin nykyistekin kotia koskevassa puheessa kuvastavat vahvaa paikkaan kiinnittymistä. Toive asumisen pysyvyydestä ja pitkäaikaisesta, mahdollisesti loppuelämän kodista kertoo toisaalta siitä, että huolimatta aiemmasta koetusta asumisesta ja paikastaan siirretyksi joutumisesta paikkaan kiinnittyminen ja kodin tunnun muodostuminen ovat mahdollisia, mutta mahdollisesti myös siitä, että juuri paikasta siirtämisen haavoittamilla ihmisillä on vahva halu kiinnittyä uuteen asuinpaikkaan ja saavuttaa kodin tuntu uudessa asunnossa.

Halu pysyvyyteen näkyy vahvasti myös seuraavassa aineisto-otteessa, jossa Stella kertoo asennoituneensa Pura-alueella asumiseen loppuiäkseen ja olleensa sen vuoksi tyytymätön joutuessaan pois siirretyksi paikasta:

Stella: Olihan se vähän semmosta outoo, kun mulla on ikää nyt, vähän päälle 70 **niin mä ajattelin että mä oon nyt loppuelämäni sit siellä Pura-alueella, että mä en lähde kun jalat edellä sieltä.** Vanhoilla päivilläni viellä joudun muuttaa [nauraa] mä oon sen päättänyt että täältä mä en muuta mihinkään, vaikka olis perhana kuinka rupeis rikkomaan tota [nykyistä asuinalueetta] niin **en muuta, en lähde mihinkään. Mä kyllästyin.**

Aineisto-ote 64

Elenan tapaan myös Stella oli pitänyt Pura-alueella loppuelämän kotina, jossa asumisen hän oli ajatellut päättyvän *jalat edellä lähtemiseen*. Kuvaus *vanhoilla päivillä* muuttamaan joutumisesta kertoo, että paikassa eletty elämä ja ikääntyminen vahvistavat entisestään halua pysyvään kotiin, jossa voisi mahdollisesti asua loppuelämänsä. Stellan puheessa mahdollista toistuvaa paikasta siirtämistä esimerkiksi nykyisen asuinalueen *rikkomisen* eli purkamisen vuoksi vastustetaan voimakkaasti, joka kuvastaa vahvaa toivetta pysyvyydestä ja loppuelämän asumisesta nykyisessä paikassa, josta on jo muodostunut koti. Stellan puheessa paikasta siirtämisen aktiivinen vastustaminen omalla aktiivisella toiminnalla näyttää eri tavalla mahdolliselta kuin esimerkiksi Elenan puheessa. Paikastaan siirtämiseen *kyllästyminen* kuvastaa tapahtuneen synnyttämää pettymystä ja turhautumista, jotka kääntyvät lopulta tietynlaiseksi päättäväisyydeksi nykyisen kodin säilyttämisen ja asumisen

pysyvyyden suhteen. Tässä toive loppuelämän kodista näyttäytyykin siis eräänlaisena vastareaktiona ja vastapuheena paikasta siirtämiselle ja toistuvalla kodin ja kotipaikan menettämislle.

Samankaltaista varmuutta ja päättäväisyyttä näkyy myös esimerkiksi Viktorin puheessa, ja seuraava ote osoittaa, että toive loppuelämän kodista ja asumisen pysyvyydestä voi olla niin vahva, ettei kodin menettäminen näyttäydy millään tavalla potentiaalisena uhkana:

Haastattelija: Ootko aatellu ite et sä muuttasit tästä [nykyisestä asunnosta] joskus eteenpäin?

Viktor: Siis mitä?

H: Oletko ajatellut että muuttaisit tästä eteenpäin? Haluatko muuttaa pois?

V: **En todellakaan. En totaalisesti todellakaan halua muuttaa. En oo ees miettinyt sekunnin vertaa, että muuttaisin johonkin muualle.**

H: Että tää on niin hyvä.

V: Siis tää on se paikka missä ihminen on viimeisen ajan elämästään, mulle. **Seuraava paikka on sitten siirtyminen toiseen elämään** [naurahtaa].

Aineisto-ote 65

Nykyisestä asunnosta pois muuttaminen ei ole käynyt Viktorin mielessä *sekunnin vertaa*, ja hän on vakuuttunut siitä, että tulee asumaan asunnossa elämänsä loppuun saakka. Viktorin puheessa asumisen pysyvyys ja loppuelämän viettäminen nykyisessä asuinpaikassa ei siis näyttäydy vain asumiseen liittyvänä toiveena, vaan pikemminkin totuuden kaltaisena asiasta, josta hän on täysin varma ja joka on kiinni hänen omasta *halustaan* ja valinnoistaan. Vaikka Viktorilla on samaan tapaan kokemus useamman vuoden mittaisesta asunnottomuusjaksosta kuin monella muullakin haastateltavalla, on hänen puheestaan kuuluva järkkymätön vakuuttuneisuus asumisen pysyvyydestä ainutlaatuisuudesta suhteessa muuhun aineistoon. Osaltaan tämä varmuus selittyy esimerkiksi sillä, että uusi asuinpaikka oli tuntunut Viktorille heti ensi hetkistä saakka ainutlaatuiselta ja kodinomaiselta muun muassa ympäristön rauhallisuuden ja sen myötä syntyvän turvallisuudentunteen vuoksi. Voi olla, että omassa kodissa ja sen välittömässä ympäristössä koettu rauha ja turvallisuus mahdollistavat huolettoman suhtautumisen myös asumisen tulevaisuuteen.

7.5 Kodin ja asumisen pelkojen ja uhkien diskurssi

Kotiin liittyvien pelkojen ja uhkien diskurssissa kuuluvat aiempien asunnottomuuskokemusten ja paikasta siirretyksi joutumisen aiheuttamat huolet, epävarmuus ja pelko toistuvasta paikasta siirtämisestä ja jo tärkeäksi muodostuneen uuden kodin menettämisestä ja asumisen päättymisestä. Diskurssissa sivutaan myös ikääntymistä ja sairastumista sekä niiden mukanaan tuomia mahdollisia toimintakyvyn rajoitteita tai heikkenemistä, joiden myötä aiemmin sopiva ja mielekäs koti ei välttämättä olekaan turvallinen tai edes mahdollinen asuinpaikka tulevaisuudessa. Diskurssissa tunnistetaan myös asuinyhteisön sosiaalisen hierarkian ja yhteisön sisäisten sääntöjen sekä

mahdollisten sosiaalisten ristiriitojen vaikutus omaan asumisen pysyvyyteen. Pelkojen ja uhkien diskurssissa yksilön mahdollisuudet vaikuttaa asumisen pysyvyyteen näyttäytyvät paikoin heikkoina, ja pelko, huoli ja epävarmuus voivat vaikeuttaa paikkaan kiinnittymistä ja kuulumista sekä kodin tunnun muodostumista.

Paikasta siirtämisen vaikutus kodin tunnun muodostumiselle näkyvät esimerkiksi oheisessa otteessa. Ennen Pura-alueelle muuttoaan toisen asuinyhteisön purkamisen seurauksena paikastaan siirretyksi tulleen ja sen myötä asunnottomaksi joutuneen Silvian puheessa näkyy vaikeus kiinnittyä paikkaan ja saavuttaa kodin tuntu nykyisessä asuinpaikassa:

Haastattelija: Missä näät itsesi asumassa vuoden kuluttua tästä? [...]

Silvia: Voi voi. Sitä ei kukaan tiedä [nauraa].

H: Sä et kattele sinne vai? Ei oo siitä mitään.

S: [...] Tää [muutto] on semmonen sysäys koska mä olin niin orientoitunut siihen, että mun ei tarvi lähteä enää mihinkään, että joku karrää mut Pura-alueelta vanhainkotiin sitten kun mä en enään omaa nimeäni tiedä. Mä olin niin satavarmaan niin kerta kaikkiaan orientoitunut siihen, nyt musta tuntuu että **mut on taas heitetty levottomalle tielle.**

H: Niin ku sulla oli se kauhee kokemus siellä taustalla että just semmonen vastaava että [aiempi asuinyhteisö, ei Pura-alue] oli tyhjennetty, ja remontoitu ja sitten..

S: No se..

H: ..se tavallaan tapahtu tässä uudestaan sulle.

[...]

S: Koska **levottomat ajat on ollu mun elämässä se tyypillisin asia, vaihtuvuus kokonaan jatkuva vaihtuvuus..**

[...]

S: [...] Ja sen rytkän jälkeen mikä mulla silloin oli kun mä jäin asunnottomaks, mulla meni siitä niin pitkään se toipuminen [...] Koska oli se hirveä ahdistuspaniikki, kaikesta [...] **Mä aattelin että toi [Pura-alue] on tosiaan oikeesti se paikka että missä mä saan olla rauhassa, ja turvassa.** [...]

Aineisto-ote 66

Silvian puhe aiemman asunnottomuuskokemuksen aiheuttamasta *ahdistuksesta* ja *paniikista* ja näistä kokemuksista *toipuminen* kuvaavat asunnottomuuden haavoittavuutta, jota korjaavana kokemuksena paikan, tässä tapauksessa Pura-alueen, muodostuminen kodiksi, jossa saa *olla rauhassa ja turvassa*, näyttäytyy korjaavana kokemuksena, joka kuitenkin riistettiin Pura-alueen tyhjentämisen ja paikasta siirtämisen myötä. Silvian kuvaus *levottomista ajoista* ja elämässä läsnä olevasta *jatkuvasta vaihtuvuudesta* ilmentää toistuvasta paikastaan siirretyksi joutumisesta aiheutuvaa kuulumattomuuden ja kiinnittymättömyyden tunnetta. Silvia kuvaa joutuneensa *heitetyksi levottomalle tielle*, jonka vuoksi paikkaan kiinnittyminen ja kodin tunnun muodostuminen uudessa asuinpaikassa näyttävät hänelle epävarmalta siitäkkin huolimatta, että hän on saanut toiveitaan vastaavan asunnon itselleen mieluisasta sijainnista. Huolimatta ennen Pura-alueelle muuttoa tapahtuneesta paikasta siirretyksi joutumisesta ja siitä seuranneesta asunnottomuudesta Silvian oli ollut mahdollista kokea Pura-alueella vahvaa kuulumista ja kodin tuntua, joka näkyy esimerkiksi

Silvian kuvauksessa siitä, kuinka hän oli ajatellut asuvansa alueella niin kauan kuin ikänsä ja toimintakykynsä puolesta vain voi. Ote osoittaa, että paikan muodostuminen kodiksi on asumispolun rikkonaisuudesta huolimatta mahdollista, mutta toistuvasti siirretyksi joutuminen heikentää tai jopa estää uuteen paikkaan kuulumista ja kodin tunnun muodostumista.

Asumiseen pysyvyyttä ja jatkuvuutta koskeva epävarmuus tai huoli voi liittyä myös asuinpaikan sosiaalisiin suhteisiin ja paikallisyhteisöön sekä kykyyn sopeutua asuinpaikan sosiaalisiin normeihin ja odotuksiin. Seuraavassa aineisto-otteessa pian uuteen asuinpaikkaan muuton jälkeen naapurinsa kanssa konfliktiin joutunut Joel kertoo naapuruston omalaatuisesta hierarkiasta ja vallasta ja niiden mahdollisesta vaikutuksesta oman asumisensa pysyvyyteen:

Joel: [...] Jos sä asut jonkun vieressä kyllä sen kanssa kannattaa tulla toimeen, ei siitä muuten tuu mitään muuten pitää lähteä jommankumman. Meillä oli vielä pieni riita [naapurin kanssa] mutta se on sovittu. Ja se [eräs pitkäaikainen taloyhtiön asukas] [...] asunut tosiaan 15 vuotta siinä, se on tavallaan pomo. **Jos se haluaa että mut hävitettäis se varmaan onnistuis** mut ei se halua se sanoi mulle itse että kaikki on ihan kunnossa.

Aineisto-ote 67

Joelin puheessa asuinyhteisön jäsenten väliset ristiriidat näyttävät potentiaalisina asumisen jatkuvuutta vaarantavana tai estävänä tekijänä hänen todetessaan, että *jommankumman* erimielisyyksien osapuolista *pitää lähteä* eli muuttaa pois, jos sopuisa asuminen ei onnistu. Joelin puhe asuinyhteisön *pomosta*, jolle pitkä asumishistoria kyseisessä paikassa on mahdollistanut vallan *hävittää* itselleen epämieluisat asukkaat naapurustosta, kuvaa uuden tulijan alisteista asemaa suhteessa asuinpaikan auktoriteettina pidettyyn pitkäaikaiseen asukkaaseen ja tämän näkemyksiin. Otteessa oikeanlainen sosiaalinen kuuluminen ja sisäisiin sääntöihin sitoutuminen näyttävät asumisen pysyvyyttä turvaavina tekijöinä, ja ei-toivottu käyttäytyminen puolestaan voi vaarantaa pysyvyyttä ja johtaa kodin menettämiseen. Joelin puheesta kuuluu tietynlainen asumisen jatkuvuuteen liittyvä epävarmuus ja kodin menettäminen asuinyhteisön itsensä asettamien sääntöjen rikkomisen vuoksi merkityksellistyy Joelin puheessa aidosti mahdolliseksi skenaarioksi. Seuraavassa aineisto-otteessa, joka on peräisin Joelin jatkohaastattelusta, Joel kuvaa jälleen suhdettaan asuinyhteisöön ja puhuu asumisensa jatkuvuudesta:

Haastattelija: Miltä toi uus koti vaikuttaa? Onkse semmonen, missä haluat olla pidempään?

Joel: Joo, en mä tuolta [nykyisestä kodista] oo mihinkään lähdössä, jos vaan ei tarvi lähteä [...]

[...]

Joel: **Olen hieman tyytyväisempi tähän uuteen [verrattuna Pura-alueen asuntoon], ja sen mä aion pitääkin loppuun asti ja mun naapurit ei oo mua häätämässä mihinkään, mä tuun niitten kanssa toimeen.**

Aineisto-ote 68

Aineisto-otteissa 67 ja 68 Joelin puheessa asuinyhteisön jäsenten mahdollisuudet ja valta vaikuttaa yksittäisen asukkaan asumiseen näyttävät merkittävänä. Joel kertoo *tulevansa toimeen* naapureidensa kanssa, jonka ansiosta naapurit eivät aio *hätää* Joelia *mihinkään*. Ennen Pura-alueelle muuttoaan Joel oli silloisessa asuinpaikassaan ajautunut erimielisyyksiin naapurinsa kanssa ja hänen aiheettomaksi kokemansa syyllistäminen johti silloisesta paikasta Pura-alueelle muuttamiseen, ja Joel toteaa, että *se [silloinen naapuri] aiheutti mulle siis tavallaan häädön*. Tulkitsen, että Joelin aiemmat kokemukset ristiriitaisista, jopa pois muuttamista vaatineista naapurisuhteista vaikuttavat siihen, miten merkittävänä asuinyhteisön jäsenten suhteiden ja asumisen pysyvyyden ja jatkuvuuden välinen yhteys Joelin puheessa näyttää. Jatkohaastattelusta peräisin olevassa aineisto-otteessa 68 Joelin omat mahdollisuudet vaikuttaa kodin säilyttämiseen näyttävät parempina kuin ensimmäisessä haastattelussa hänen todetessaan, ettei ole *tuolta [nykyisestä kodista] mihinkään lähdössä*, mutta toisaalta *jos ei vaan tarvi lähteä* -lisäys lauseen lopussa osoittaa, ettei kodin säilyttäminen ole välttämättä täysin hänen itsensä vallassa.

Omaa asumisen pysyvyyttä koskeva epävarmuus ja tietynlainen varautuminen mahdolliseen uudelleen tapahtuvaan paikasta siirtämiseen näkyvät myös Elenan asumisen tulevaisuutta koskevassa puheessa oheisessa otteessa:

Haastattelija: Missä näet itsesi asumassa vuoden kuluttua?

Elena: Tässä [uudessa asunnossa]. [nauraa]

H: Hyvä. Vaikuttaa että kotiutumista on tapahtunut jo jonkin verran.

E: **Tästä mä en luovu kyllä jos ei nyt ihan pakko oo tietysti mutta, ei ainakaan minun itseni aiheuttamana.**

[...]

H: Koetko että sillä Pura-alueen tyhjentämisellä on ollut merkittävä vaikutus sun tulevaisuuteen?

E: On sillä omat vaikutuksensa ollu kyllä.

H: Miten sä aattelet et se vaikuttaa?

E: [...] **Mä elin siellä [Pura-alueella] tavallaan päivä kerrallaan. Et en suunnitellut siellä etukäteen mitään.** [...] Koska, se meni siellä aina jotenkin sitten mönkään ei se kumminkaan onnistunut. En tiedä syytä, sillä mä vähän aikaa olinkin etten mä enää suunnitellut mitään seuraavaks päiväks. **Mä otin vastaan sen mikä tuli.** [...]

Aineisto-ote 69

Huolimatta siitä, että uusi asuinpaikka on muodostunut Elenalle jo tärkeäksi ja uudesta asunnosta on tullut hänelle koti, näyttävät asumisen pysyvyys ja nykyisen kodin säilyttäminen Elenan puheessa asioina, jotka saattavat olla hänen omasta toiminnastaan riippumattomia ja hänen vaikutusvaltansa ulkopuolella. Mahdollinen pois muuttaminen olisi *pakosta* tapahtuvaa *luopumista*, ei *itse aiheutettua* ja omiin valintoihin perustuvaa, vaan jostain itsestä riippumattoman asian seurauksena tapahtuvaa. Tulkitsen Elenan puheen *päivä kerrallaan elämisestä* Pura-alueella kuvastavan alueen kohtalosta vuosien ajan käydyn julkisen keskustelun aiheuttamaa asumisen ja arjen jatkuvuuteen liittyvää

epävarmuutta. Epävarmuus näkyy Elenan kuvauksessa siitä, kuinka hän Pura-alueella asuessaan luopui lähitulevaisuuden suunnittelemisesta, ja suunnitelmallisuuden sijaan vain *otti vastaan sen, mikä tuli*, sillä aiemmin suunnitellut asiat olivat *menneet mönkään* eli epäonnistuneet syystä tai toisesta. Oman toiminnan ja vaikutusmahdollisuuksien ulottumattomissa olevat asumisen pysyvyyttä vaarantavat tekijät ja arkea ja asumisen tulevaisuutta koskeva epävarmuus voivat haastaa tai estää kodin tunnun muodostumista.

Pelkojen ja uhkien diskurssissa kuuluu myös terveyden ja toimintakyvyn yhteys asumisen jatkuvuuteen sekä heikkenevän toimintakyvyn mukanaan tuoma mahdollisuus kodin menettämiseen. Seuraavassa aineisto-otteessa Patrikin puheessa terveydentilan mahdolliset muutokset ja niiden vaikutus asumiseen ja asumisen tuen tarpeisiin näyttävät uhkaavan tai pelottavan sijaan kuitenkin pikemminkin vääjäämättömänä osana tulevaisuutta, johon voi kuitenkin omalla toiminnalla varautua:

Haastattelija: [...] Miten sä näet oman asumisen tulevaisuudessa, vaikkapa vuoden päästä tästä?

Patrik: Jos terveys on semmonen kun nyt, eli mä pärjään, saan hoideltua Suurtorin politiikan ja Pientorin tärkeimmät asiat ja omat asiani. Jos terveys on jotakuinkin näin. Niin luulenpa että vuoden päästä asun tuossa. Mutta jos terveystiloihin tulee muutoksia, niin tavallaan siitä jo pikkusen käytiin isännöitsijän kanssa semmonen alustava kuvio, että pidetään sitä [palvelukoti]vaihtoehtoa koko ajan yllä.

Aineisto-ote 70

Patrikin puheessa asumisen jatkumisesta nykyisessä kodissa ei ole varmuutta, sillä *terveyskuvioihin* ja sen myötä toimintakykyyn ja tuen tarpeeseen liittyvät muutokset sekä kyvyttömyys suoriutua päivittäisistä rutiineista, kuten sosiaalisesta kanssakäymisestä vakiintuneissa kokoontumispaikoissa voivat pakottaa Patrikin muuttamaan pois nykyisestä kodistaan. Patrik kertoo keskustelleensa palveluasumista tarjoavan yksikön isännöitsijän kanssa asiasta jo alustavasti, joka osoittaa hänen varautuneensa sekä konkreettisesti että ajatuksen tasolla joskus tulevaisuudessa mahdollisesti tapahtuvaan muuttoon. Patrikin puheessa terveydentilan ja toimintakyvyn mahdollinen heikkeneminen saa asumisen pysyvyyttä ja jatkuvuutta vaarantavan merkityksen, jonka seurauksiin on kuitenkin mahdollista varautua itse. Varautumisen myötä mahdollinen nykyisen kodin menettäminen ja muutto itsenäisestä vuokra-asunnossa asumisesta palveluasumiseen ei näyttäyty oheisessa otteessa uhkaavalta tai hyvinvointia vaarantavana asiana, vaan jollain tapaa luonnollisena osana ikääntyvän ihmisen asumispolkua.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Olen tässä tutkielmassa tarkastellut erään gentrifikaatioprosessin seurauksena tyhjennetyin asuinyhteisön paikastaan siirrettyjen asukkaiden haastattelupuhetta. Tutkimukseni tavoitteena oli tarkastella diskurssianalyysin keinoin, minkälaisia kotiin ja paikkaan liittyviä diskursseja paikastaan siirretyt ihmiset tuottavat ja miten paikkaan kuulumisen ja kodin tunnun rakentuminen näissä diskursseissa muodostuvat. Asuinalueen purkamiseen ja uudisrakentamiseen tähtäävän tyhjentämisen seurauksena asukkaat joutuivat paikastaan siirretyksi, mikä asetti monet heistä haavoittuvaan asemaan. Tutkimusaineistona käytetty haastatteluaineisto on tuotettu ajallisesti ja kontekstuaalisesti erityisessä tilanteessa keskellä paikasta siirtämisen prosessia, ja tutkimuksen teoreettisena viitekehystenä toimiva paikastaan siirtäminen ja sen vaikutukset näkyvät tutkimusaineistossa haastateltavien kotiin ja paikkaan liittyvässä puheessa sekä toteuttamassani aineiston analyysissä. Sosiaalisen konstruktionismin ajatusta mukaillen haastateltavat tuottavat ja uusintavat sosiaalista todellisuutta ja kotiin ja paikkaan liittyviä merkityksiä puheellaan, ja paikastaan siirretyksi joutuminen vaikuttaa osaltaan näihin kodin ja paikan merkitysten rakentumiseen.

Vastauksina tutkimuskysymyksiini paikansin tutkimusaineistosta useita kotiin ja paikkaan sekä paikkaan kuulumiseen ja kodin tuntuun liittyviä diskursseja. Tutkimustulokseni tuovat esiin paikkaan ja kotiin liitettävien merkitysten henkilökohtaisuuden, sillä vaikka moni aineistosta havaitsemistani kotiin ja paikkaan liittyvistä merkityksistä toistui useiden haastateltavien puheissa, oli merkitysten muodostamisen tavoissa eroja. Paikkaan liittyvänä diskurssina tunnistin aineistosta paikan erityislaatuisuutta selittävän diskurssin, jossa asuinpaikka muodostuu tärkeäksi ja erityiseksi, muusta kaupunkitilasta erottuvaksi ainutlaatuiseksi paikaksi sekä paikkaan liittyvien ominaisuuksien että ainutlaatuiseksi mielletyn paikallisyhteisön myötä. Myös aiemmassa tutkimuksessa paikan erityisyyden on kuvattu muodostuvan paikassa tapahtuvien sosiaalisten suhteiden ja ihmisten vuorovaikutuksen myötä (esim. Massey 2008, 144–145). Analyysini perusteella paikkaan kuulumisen voi tapahtua kolmella, usein päällekkäisellä tai samanaikaisella tavalla, ja näitä tapoja kuvaavina diskursseina tunnistin aineistosta ajallisen, sosiaalisen ja toiminnallisen kuulumisen diskurssit.

Paikkaan kuulumisen mahdollistaa asuinpaikan muodostumisen tärkeäksi ja merkitykselliseksi kotipaikaksi, ja asunnon muodostuminen kodiksi puolestaan mahdollistuu analyysini perusteella eri tasoilla tapahtuvan kodin tunnun rakentumisen myötä. Tutkimukseni tulokset osoittavat, että vakaa, kuulumisen mahdollistava paikka voi tarjota ihmiselle turvallisuutta ja toimia ikään kuin

perustuksena, jolle rakentaa elämä (ks. Manzo 2008, 101). Tunnistin aineistosta kodin tunnun muodostumista kuvaavina diskursseina kodin materialististen piirteiden myötä syntyvä kodin tunnun diskurssin, sosiaalisissa suhteissa rakentuvan kodin tunnun diskurssin sekä rauhan, turvan ja yksityisyyden myötä muodostuvan kodin tunnun diskurssin. Analyysini perusteella kotiin liittyy henkilökohtaisia toiveita, odotuksia, huolia ja pelkoja, ja näitä kuvaavina diskursseina paikansin aineistosta loppuelämän kodista haaveilevan, pysyvyyden ja paikoilleen asettumisen diskurssin sekä kotiin ja asumiseen liittyvien uhkien ja pelkojen diskurssin. Tutkimukseni tulokset vahvistavat aiemmissa tutkimuksissa esitettyjä näkemyksiä, joiden mukaan paikkaan kiinnittyminen voi tapahtua hitaasti, paikkaan muodostunut suhde voi tuhoutua nopeasti ja paikan menettäminen voi vaikeuttaa uusiin paikkoihin ja ihmisiin kiintymistä ja kiinnittymistä. Uuteen paikkaan kiinnittymiseen vaikuttavat samanaikaisesti ihmisen menneisyys, nykyhetken mahdolliset haasteet sekä tulevaisuutta koskevat toiveet ja mahdolliset pelot. (Brown & Perkins 1992, 284–285.)

Analyysini perusteella haastateltavat tunnistavat kotia koskevia kulttuurisia odotuksia ja normeja esimerkiksi kodin siisteyteen tai tavaroiden laatuun ja määrään liittyen ja haastattelupuheessa näkyy esimerkkejä sekä näihin odotuksiin vastaamisesta että niiden vastustamisesta (ks. Juhila & Günther 2020; Jokinen ym. 2016, 40–41). Monelle haastateltavalle kodin materialistisiin piirteisiin liittyvät puutteet eivät olleet esteenä kodin tunnun muodostumiselle, sillä huolimatta Pura-alueen asuinrakennusten huonosta kunnosta moni alueen asukas oli saavuttanut alueella kodin tunnun, joka alueelle kohdistuneen gentrifikaatioprosessin seurauksena rikkoutui. (ks. Valli 2015, 1206.) Toisaalta tulokset osoittavat, että uuden kodin paremmat materialistiset puitteet lisäsivät asumismukavuutta ja edistivät kodin tunnun rakentumista, ja haastateltavat ilmaisivat nostaneensa asumisen tasoaan. Samankaltaisia tuloksia raportoivat esimerkiksi Kearns ja Mason (2013, 195), joiden mukaan moni paikastaan siirretyksi joutunut ihminen oli ajatellut saavuttaneensa muuton myötä paremmat itse asuntoon liittyvät asumisolosuhteet. Myös Baxter ja Brickell (2014, 135–136) huomauttavat, että kodin menettämisen jälkeen ihmiselle voi avautua uudenlaisia mahdollisuuksia kiinnittyä toisaalle ja muodostaa koti uudessa paikassa. Omat tulokseni vahvistavat näitä aiempia tutkimustuloksia.

Paikkaan liitetyt, usein ulkopuolelta määritellyt ongelmat eivät välttämättä määrittele paikassa asujien paikkatunnetta tai mielikuvaa asuinpaikastaan, ja ulkoapäin ongelmalliseksi mielletyt asuinyhteisöt voivat olla jäsenilleen ensisijaisesti *yhteisöjä, joilla on ongelmia* sen sijaan että ne koettaisiin *ongelmallisina yhteisöinä*. (Manzo ym. 2008, 1860.) Tämä näkyy myös oman tutkimukseni tuloksissa erityisesti Pura-alueen asuinyhteisöä koskevassa haastattelupuheessa. Asuinpaikkaa koskeva leima voi vaikuttaa paikkaan kuulumiseen, mutta ei ole este kuulumiselle,

vaan saattaa jopa tietynlaisen vastareaktion myötä vahvistaa paikkaan kuulumista (Manzo 2014, 401). Tulosten perusteella haastateltavat myös argumentoivat puheellaan entistä asuinpaikkaansa koskevia oletuksia ja mielikuvia vastaan (ks. Jokinen ym. 2016, 40–41). Paikkaan kiinnittyminen ja kuuluminen ovat yhteydessä ihmisen hyvinvointiin, sillä ne ovat keskeisiä tekijöitä ihmisen kokeman turvallisuuden ja vakauden kannalta. Myös sosiaalisella kuulumisella ja vastavuoroisella tuella on yhteys terveyteen ja hyvinvointiin. (Manzo 2008, 101.)

Gentrifikaation aiheuttamat pakkomuuttotilanteet pakottavat paikastaan siirrettävät ihmiset kohtaamaan asumiseen liittyvää epävarmuutta ja turvattomuutta (Juhila ym. 2023, 89). Tämän tutkimuksen pelkojen ja uhkien diskurssi osoittaa, että aiempi asumispolku ja eletty elämä kokemuksineen ja asumishistorioineen voivat vaikuttaa siihen, millaisena oma asumisen tulevaisuus ja mahdollisuus asumisen pysyvyyteen ja nykyisen kodin säilyttämiseen ja ennen kaikkea omat mahdollisuudet vaikuttaa näihin asioihin näyttäytyvät. Kotiin ja asumiseen liittyvät pelot, uhat ja epävarmuudet eivät kohdistu vain itse asuntoon ja sen konkreettiseen ympäristöön, vaan ne voivat liittyä moniin oman vaikutusvallan ulkopuolella oleviin asioihin ja huolet voivat aiheutua tai aktivoitua koetun paikastaan siirtämisen ja kotipaikan menettämisen myötä myös uudessa kodiksi muodostuneessa asuinpaikassa. Pitkään asumishistoria tietyssä paikassa ei välttämättä synnytä kuulumisen kokemusta tai merkityksellistä sidettä muihin alueen asukkaisiin (Junnilainen 2019), mikä näkyy myös oman tutkimuksen tuloksissa. Ilman sosiaalisia suhteita ylläpitäviä tahoja, kuten Pura-alueella sijainnutta asukastupaa, sosiaalisia suhteita ja kanssakäymistä muiden alueen asukkaiden kanssa ei välttämättä olisi ollut ainakaan samassa mittakaavassa (ks. Junnilainen 2019).

Paikastaan siirretyksi joutuminen voi olla haavoittavaa kenelle tahansa, mutta erityisen haavoittavaa se on silloin, jos ihmisellä on ennestään elämässään haavoittavia tekijöitä ja asumispolku on ollut aiemmin rikkonainen. Haavoittavinta paikastaan siirtäminen on silloin, jos ihmisen osallisuuden mahdollisuudet ja asumiseen liittyvät valinnan mahdollisuudet ovat entuudestaan olleet heikentyneet esimerkiksi vähävaraisuuden takia. (Juhila ym. 2023, 89.) Kodittomuuden ja paikattomuuden kokemukset ovat yhteen kietoutuneita: jos ihmisellä ei ole mahdollisuuksia toteuttaa itselleen merkityksellistä toimintaa, hän voi kokea, ettei hänellä ole omaa paikkaa maailmassa. (Granfelt 1998, 105.) Vaikka tutkielmani tarkoituksena ei ollut tarkastella asunnottomuutta eikä oma mielenkiintoni aineiston analyysissä kohdistunut haastateltavien asunnottomuuskokemuksiin, tutkimustulokseni osoittavat aiemmin koetun asunnottomuuden vaikuttavan ihmiseen pitkäaikaisesti ja monin eri tavoin. Asunnottomuus ei ole vain fyysisen suojan ja asuinpaikan puutetta, vaan se on moniulotteinen, elämän eri osa-alueisiin vaikuttava kokemus, joka voi vaikuttaa esimerkiksi ontologiseen

turvallisuuteen ja omanarvon tunteeseen. (Somerville 2013, 384.) Asunnottomuuskokemukset ja pitkään jatkunut elämä ilman kodiksi miellettyä paikkaa voivat synnyttää paikattomuuden ja kodittomuuden kokemuksia (Jokinen ym. 2022, 40). Jokinen ja kumppanit (mt. 40) esittävät, että ajallisuuden ja paikan merkitystä sosiaalityössä, marginaalisuuden ilmiöissä ja pitkäaikaisasunnottomuudessa voidaan tehdä näkyväksi tutkimuksen keinoin. Tutkielmani vahvistaa osaltaan aiempia asunnottomuuden henkilökohtaisella tasolla tapahtuvia vaikutuksia tarkastelevia tutkimuksia (esim. Granfelt 1998), sillä myös oman analyysini perusteella asunnottomuutta aiemmin kokeneilla haastateltavilla oli kokemuksia paikattomuudesta ja kuulumattomuudesta, jonka vuoksi paikkaan kiinnittyminen ja kodin muodostuminen voivat vaatia enemmän aikaa ja mahdollisesti myös tukea toisilta ihmisiltä.

Tutkimustulosteni perusteella esitän, että asumissosiaalisessa työssä tulisi laajentaa kodin käsitteen merkitystä ja syventää paikkaan kuulumisen ja kodin tunnun muodostumiseen liittyvää ymmärrystä, jonka myötä asiakkaana olevia ihmisiä voitaisiin tukea paremmin heidän paikkaan kiinnittymisessään ja kodin tunnun muodostumisessa. Ajatukseni on ikään kuin jatkoa Granfeltin (1998, 178) näkemykselle siitä, että yksi sosiaalityön keskeisimmistä yhteiskuntapoliittisista tehtävistä on kodin mahdollistaminen niille ihmisille, joille itsenäinen asuminen ilman tukea ei ole mahdollista. Asunnottomuutta ja kodittomuutta kokeneiden ihmisten kodin tunnun rakentuminen voi edellyttää muutakin kuin turvallisuuden ja asumiseen liittyvien materialististen välttämättömyyksien varmistamista (Johansson & Saarikangas 2009, 16), ja tutkimukseni tulokset osoittavat, että pelkkä asunnon saaminen ei välttämättä takaa, että ihmisellä olisi koti. Määtän (2018, 1608) mukaan sosiaalityössä tulisi tukea asiakkaita osallistumaan kansalaisyhteiskuntaan ja paikallisyhteisöjen toimintaan, sillä se edistää kodin tunnun ja kuulumisen tunteen syntyä, ja tätä ajatusta myös tämän tutkimuksen sosiaalista paikkaan kuulumista ja sosiaalisten suhteiden myötä rakentuvaa kodin tuntua koskevat tulokset vahvistavat.

Tutkimuksen tulokset tukevat näkökulmaa siitä, että kaupunkisuunnittelun tulisi olla demokraattista ja kansalaisia osallistavaa, ja suunnittelussa tulisi huomioida kaupungissa asuvien ihmisten varallisuuserot sekä kohtuuhintaisen asumisen saatavuuden tarve (Marcuse 2015, 1265). Ensisijaisesti taloudelliseen uudistukseen pyrkivissä alueellisissa uudistamishankkeissa ei ole onnistuttu siinä, että kaikki alueen asukkaat hyötyisivät alueen kehittämisestä (Jauhiainen 1995, 343). Pohtimisen arvoista onkin se, ketä varten ja kenen ehdoilla kaupunkitilaa kehitetään, sillä esimerkiksi kolmen eurooppalaisen kaupungin kaupunkikehitystä tutkineen Jauhiaisen (mt. 343) mukaan

kaupunkien kehitys on asukkaita polarisoivaa, ja gentrifikaatio liittyy väistämättä työväen asuttamien kaupunginosien uudistamiseen.

Syyt asunnottomuuden taustalla voivat liittyä ihmisen sosiaalisiin suhteisiin ja elämänhistoriaan, ja tämän vuoksi asunnottomuuspolitiikassa tulisi pohtia nykyistä tarkemmin, miksi asunnottomuus voi pitkittyä tai toistua. Asunnottomuuskeskustelussa tulisikin kiinnittää huomiota kodittomuuteen asunnon puuttumisen lisäksi paikkaan kiinnittymättömyyden ja kuulumattomuuden kokemuksena. (Ranta & Juhila 2019.) Ympäristöministeriön tilaama, asunnottomuuden kehitystä ja asunnottomuuden poistamisen keinoja tarkasteleva *Kotiin. Selvitysraportti tarvittavista toimenpiteistä asunnottomuuden poistamiseksi vuoteen 2027 mennessä* -selvitys kannustaa jatkamaan asunto ensin -periaatteen mukaista työskentelyä Suomessa. Selvityksen perusteella asunnottomuuden poistaminen vuoteen 2027 näyttää realistiselta tavoitteelta. Nimestään huolimatta selvitysraportti ei sisällä mainintoja kodin tunnun tai kuulumisen tunteen muodostumisesta tai paikkaan kiinnittymisestä ja näiden merkityksestä asunnottomuustyössä. (Kaakinen 2023.) Tulosten perusteella esitän, että kansallisissa asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseen ja poistamiseen pyrkivissä ohjelmissa tulisi huomioida asunnon ja kodin merkityserot ja että koti käsitteenä ja kodin tunnun muodostuminen tavoitteena tulee kirjata kansallisiin ohjelmiin ja toimintasuunnitelmiin.

Tutkimukseni aineistona käyttämäni haastatteluaineisto oli sekä määrällisesti että sisällöllisesti laaja ja rikas ja aineiston monipuolisuuden ansiosta sen avulla olisi voinut vastata monenlaisiin tutkimuskysymyksiin. Aineiston laajuudesta huolimatta onnistuin tarkastelemaan aineistoa syvällisesti ja monipuolisesti ja tuottamaan kattavat vastaukset asettamiini tutkimuskysymyksiin. Tutkielman teoreettinen rajausta oli onnistunut, sillä valitsemani yhteiskunnallinen ja teoreettinen viitekehys tukivat ja helpottivat aineiston analyysiprosessia ja tulosten rajaamista. Tutkimus vahvistaa osaltaan aiempaa gentrifikaatio-, paikka- ja kotitutkimusta ja jatkaa luontevasti ja vakuuttavasti aiempaa aiheesta tehtyä tutkimusta. Käyttämäni tutkimusmenetelmä, diskurssianalyysi, soveltui erinomaisesti puolistrukturoituina teemahaastatteluina toteutetun haastatteluaineiston analyysiin. Omassa analyysissäni en kiinnittänyt huomiota haastattelijan ja haastateltavan väliseen vuorovaikutukseen, sillä se ei ollut tutkimuskysymyksen kannalta relevanttia, mutta kodin ja paikan merkityksiä olisi voinut tarkastella myös haastattelijan ja haastateltavan välisessä vuorovaikutuksessa rakentuvina.

Tutkimuksen tuloksina esittämiäni kodin ja paikan diskursseja olisi voinut tarkastella perusteellisemmin ja syvällisemmin. Syvempi analyysi olisi kuitenkin edellyttänyt joidenkin

diskurssien rajaamista tai poissulkemista, sillä tutkielman tulososio muodostui jo nyt varsin laajaksi. Toisaalta aineistosta havaitsemieni kodin ja paikan diskurssien laajuus ja moniulotteisuus osoittaa, että jatkotutkimus aiheesta on tarpeen. Esimerkiksi ajallinen ja toiminnallinen paikkaan kuuluminen voisivat olla potentiaalisia syvällisemmän tarkastelun kohteita juuri paikastaan siirtämistä ja gentrifikaatiota tarkastelevan tutkimuksen yhteydessä. Paikkaan kuulumisen lisäksi tutkimusaineistosta muodostuu kuva paikastaan siirrettyjen ihmisten kotiin ja asumiseen liittyvistä toiveista, ja tästä näkökulmasta aineistoa olisi voinut vertailla aiempaan asumispreferenssitutkimukseen (esim. Haltia ym. 2019).

LÄHDELUETTELO

Agnew, John (1997) *Representing space: Space, scale and culture in social science*. Teoksessa Duncan, James & Ley, David (toim.) *Place/culture/representation*. London: Routledge, 251–271.

Akesson, Bree & Burns, Victoria & Hordyk, Shawn-Renee (2017) *The Place of Place in Social Work: Rethinking the Person-in-Environment Model in Social Work Education and Practice*. *Journal of Social Work Education*, 53(3), 372–383.

Altman, Irwin & Low, Setha M. (1992) *Place Attachment: A Conceptual Inquiry*. Teoksessa Altman, Irwin & Low, Setha M. (toim.) *Place Attachment*. New York: Plenum Press, 1–12.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) (10.2.2023) *Selvitys 2/2023: Asumattomat 2022*.

Atkinson, Rowland & Bridge, Gary (2005) *Gentrification in a Global Context*. London: Routledge.

Avramov, Dragana (1998) *Homelessness in the European Union: Changes and Continuities*. Teoksessa Avramov, Dragana (toim.) *Youth Homelessness in the European Union*. Brussels: FEANTSA, 13–34.

Baxter, Richard & Brickell, Katherine (2014) *For Home UnMaking*. *Home Cultures* 11 (2), 133–143.

Berger, Peter & Luckmann, Thomas; Raiskila, Vesa (käänt.) (1994) *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: Tiedonsosiologinen tutkielma*. Helsinki: Gaudeamus.

Bird, Melissa & Rhoades, Harmony & Lahey, John & Cederbaum, Julie & Wenzel, Suzanne (2016) *Life goals and gender differences among chronically homeless individuals entering permanent supportive housing*. *Journal of Social Distress and the Homeless* 26(1), 9–15.

Blunt, Alison (2005) *Cultural geography: cultural geographies of home*. *Progress in Human Geography* 29 (49), 505–515.

Blunt, Alison & Dowling, Robyn (2006) *Home*. London: Routledge.

Boccagni, Paolo (2022) *At Home in the Centre? Spatial Appropriation and Horizons of Homemaking in Reception Facilities for Asylum Seekers*. Teoksessa Beeckmans, Luce & Gola, Alessandra & Singh, Ashika & Heynen, Hilde (toim.) *Making Home(s) in Displacement: Critical Reflections on a Spatial Practice*. Leuven University Press, 139–154.

- Brown, Barbara B. & Perkins, Douglas D. (1992) Disruptions in Place Attachment. Teoksessa Altman, Irwin & Low, Setha M. (toim.) Place Attachment. New York: Plenum Press, 279–304.
- Burr, Vivien (2015) Social constructionism. London: Routledge.
- Busch-Geertsema, Volker & Edgar, William & O’Sullivan, Eoin & Pleace, Nicholas (2010) Homelessness and Homeless Policies in Europe: Lessons from Research. Brussels: FEANTSA.
- DeMiglio, Lily & Williams, Allison (2008) A Sense of Place, A Sense of Well-being. Teoksessa Eyles, John & Williams, Allison (toim.) Sense of place, health and quality of life. Hampshire: Ashgate, 15–30.
- Douglas, Mary (1991) The Idea of a Home: a kind of space. Social Research 58:1, 287–307.
- Dupuis, Ann & Thorns, David (1998) Home, home ownership and the search for ontological security. The Sociological Review 46 (1), 24–47.
- Easthope, Hazel (2004) A Place Called Home. Housing, Theory and Society 21, 128–138.
- Enroos, Rosi & Mäntysaari, Mikko (2017) Sosiaalityön tutkimuksen mielekkyydestä ja missiosta. Teoksessa Enroos, Rosi & Mäntysaari, Mikko & Ranta-Tyrkkö, Satu (toim.) Mielekäs tutkimus. Näkökulmia sosiaalityön tutkimuksen missioihin. Tampere: Tampere University Press, 7–38.
- Erkkilä, Elisabet (2017) Asunnottomuus ja sosiaalityö. Teoksessa Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 307–312.
- Eyles, John & Williams, Allison (2008) Sense of place, health and quality of life. Hampshire: Ashgate.
- FEANTSA (2017) ETHOS. European Typology on Homelessness and Housing Exclusion. [ethos2484215748748239888.pdf \(feantsa.org\)](https://www.feantsa.org/ethos2484215748748239888.pdf) Viitattu 16.4.2023.
- Ferguson, Harry (2016) Researching social work practice close up: Using ethnographic and mobile methods to understand encounters between social workers, children and families. British Journal of Social Work 46(1), 153–168.
- Ferguson, Harry (2018) Making home visits: Creativity and the embodied practices of home visiting in social work and child protection. Qualitative Social Work 17(1), 65–80.

- Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino (toim.) (2018) *Monen kodin lapset. Lasten monipaikkainen asuminen ja sosiaalityö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Germann Molz, Jennie (2010) *Performing Global Geographies: Time, Space, Place and Pace in Narratives of Round-the-World Travel*, *Tourism Geographies* 12:3, 329–348.
- Giddens, Anthony (1990) *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Gordon, Jack (2015) 'I May Not Know Who I Am, but I Know Where I Am from': The Meaning of Place in Social Work with Children and Families. *Child and Family Social Work* 20:4, 415–423. doi:10.1111/cfs.12091
- Granfelt, Riitta (1998) *Kertomuksia naisten kodittomuudesta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Granfelt, Riitta (2018) *Sosiaalityö kodin rakentamistyönä yhteiskunnan marginaaleissa*. Julkaisussa *Talentia ry ja Sosiaalityön tutkimuksen seura (2018) Tutkiva sosiaalityö. Sosiaalityön kodit ja kodit sosiaalityössä*, 61–72. <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/1192d5b8-da87-11ec-bdec-00155d64030a>. Viitattu 7.10.2022.
- Granfelt, Riitta (2022) *Asumissosiaalinen työ: asunnottomuudesta irti ja asunnosta kodiksi*. Helsinki: Y-Säätiö. <https://asuntoensin.fi/assets/files/2022/04/Asumissosiaalinen-tyo-Granfelt-2022.pdf>. Viitattu 18.10.2022.
- Granfelt, Riitta (2016) *Vankilasta desistanssipolun kautta kotiin*. Teoksessa Juhila, Kirsi & Kröger, Teppo (toim.) *Siirtymät ja valinnat asumispoluilla*. Jyväskylä: SoPhi, 60–84.
- Granfelt, Riitta (2017) *Vankeuden värittäjä haastattelu*. Teoksessa Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvoori, Johanna (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino. E-kirja.
- Granfelt, Riitta & Nousiainen, Kirsi & Haahtela, Riikka & Juhila, Kirsi & Raitakari, Suvi (2015) *Oman oven avaajaksi – voiko asunnottomuudesta päästä eroon?* Teoksessa Häkli, Jouni & Vilkkö, Risto & Vähäkylä, Leena (toim.) *Kaikki kotona? Asumisen uudet tuulet*. Gaudeamus Helsinki University Press, 71–81.
- Gustafson, Per (2001) *Meanings of place: everyday experience and theoretical conceptualizations*. *Journal of Environmental Psychology* (2001) 21, 5–16.

Gustafson, Per (2002) *Place, Place Attachment and Mobility: Three Sociological Studies*. Göteborg: Department of Sociology, Göteborg University.

Haarni, Tuukka & Karvonen, Marko & Koskela, Hille & Tani, Sirpa (1997) *Johdatus nykymaantieteeseen*. Teoksessa Haarni, Tuukka & Karvonen, Marko & Koskela, Hille & Tani, Sirpa (toim.) *Tila, paikka ja maisema: Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Tampere: Vastapaino, 9–34.

Haahtela, Riikka & Juhila, Kirsi (2016) *Arjen valinnat ja neuvot kotikuntoutuksen kohtaamisissa*. Teoksessa Juhila, Kirsi ja Kröger, Teppo (toim.) *Siirtymät ja valinnat asumispoluilla*. Jyväskylä: SoPhi, 192–214.

Hall, Christopher & Raitakari, Suvi & Juhila, Kirsi (2021) *Deinstitutionalisation and ‘Home Turn’ Policies: Promoting or Hampering Social Inclusion?* *Social Inclusion* 9(3), 179–189.

Haltia, Emmi & Keskinen, Peetu & Karikallio, Hanna & Alho, Eeva & Vuori, Lauri (2019) *Kaupunkiseutujen asukkaiden asumispreferenssit – Miten ja missä kaupunkilaiset haluavat asua?* PTT raportteja 260. Helsinki: Pellervon taloustutkimus PTT.

Hamnett, Chris (1991) *The Blind Men and the Elephant: The Explanation of Gentrification*. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 16(2), 173–189.

Hirvola, Aino (2016) *Turvallinen kaupunki - näkökohtia rakennetun ympäristön suunnitteluun ja toteutukseen*. Suomen ympäristö 4. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Holloway, Lewis & Hubbard, Phil (2001) *People and Place: The Extraordinary Geographies of Everyday Life*. Florence: Routledge.

Holmberg, Suvi & Ranta, Johanna (2021) *Koti katkaisuhoidon tilana*. *Janus* 29, 54–70.

Huttunen, Laura (2005) *‘Home’ and ethnicity in the context of war. Hesitant diasporas of Bosnian refugees*. *European Journal of Cultural Studies* 8(2), 177–195. DOI: 10.1177/1367549405051843

Huttunen, Laura (2009) *Undoing and Redoing Home. The Bosnian War and Diasporic Home-Making*. Teoksessa Johansson, Hanna & Saarikangas, Kirsi (toim.) *Homes in Transformation. Dwelling, Moving, Belonging*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 216–236.

Hyväri, Susanna (2016) *Asumissosiaalinen työ arjen tukena ja osallisuuden vahvistajana*. Teoksessa Helminen, Jari (toim.) *Sosiaaliohjaus: lähtökohtia ja käytäntöjä*. Helsinki: Edita. E-kirja.

Hyvärinen, Matti (2017) Haastattelun maailma. Teoksessa Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvuori, Johanna (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. E-kirja.

Ilmonen, Mervi (2016) Tulevat lähiöt – segregaatiota vai gentrifikaatiota? Teoksessa Norvasuo, Markku (toim.) Lähiö ja kaupunki: Asuinalueen rajat muutoksessa. Aalto-yliopiston julkaisusarja. Espoo: Aalto-yliopisto, 101–117.

Ilmoniemi, Mikko (2023) Kodittomuus pitkittyneenä ontologisen turvallisuuden kriisinä. Teoksessa Raitakari, Suvi & Harrikari, Timo & Hekkala, Marja & Kivipelto, Minna (toim.) Sosiaalityö kriiseissä ja poikkeuksellisissa olosuhteissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 32–60.

Jack, Gordon (2015) ‘I May Not Know Who I Am, but I Know Where I Am from’: The Meaning of Place in Social Work with Children and Families. *Child and Family Social Work* 20:4, 415–423.
doi:10.1111/cfs.12091

Jauhiainen, Jussi S. (1995) Kaupunkisuunnittelu, kaupunkiuudistus ja kaupunkipolitiikka. Kolme eurooppalaista esimerkkiä. Turku: Turun yliopisto.

Johansson, Hanna & Saarikangas, Kirsi (2009) Introduction. Ambivalent Home. Teoksessa Johansson, Hanna & Saarikangas, Kirsi (toim.) Homes in Transformation. Dwelling, Moving, Belonging. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 9–35.

Jokinen, Arja & Raitakari, Suvi & Suoninen, Eero (2022) Konstruktionistinen tutkimus sosiaalityötä ja marginaalia jäljittämässä. Teoksessa Jokinen, Arja & Raitakari, Suvi & Ranta, Johanna (toim.) Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa: Konstruktionistisia jäsenyyksiä. Tampere: Vastapaino, 21–53.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2016) Diskursiivinen maailma: Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino.

Juhila, Kirsi (2018) Aika, paikka ja sosiaalityö. Tampere: Vastapaino.

Juhila, Kirsi (2022) Koti asiakkaan ja työntekijän kohtaamispaikkana. Teoksessa Raitakari, Suvi & Günther, Kirsi & Räsänen, Jenni-Mari (toim.) Koti, hyvinvointityö ja haavoittuvuus. Tampere: Tampere University Press, 59–84.

Juhila, Kirsi (2016) Tutkijan positiot. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino.

Juhila, Kirsi & Günther, Kirsi (2020) Too Much, Too Little, the Wrong or the Right Kind? Negotiating Homes' Material Stuff in the Context of Substance Abuse and Mental Health Home Visiting. *Home Cultures* 17(2), 73-91, DOI: 10.1080/17406315.2020.1827360

Juhila, Kirsi & Holmberg, Suvi & Lydahl, Doris & Hall, Christopher (2022a) Observing and Commenting on Clients' Home Environments in Mobile Support Home Visit Interactions: Institutional Gaze, Normalization and Face-work. *Housing, Theory and Society* 39(1), 82–97.

Juhila, Kirsi & Raitakari, Suvi & Ranta, Johanna (2022c) Housing First. Combatting Long-Term Homelessness in Finland. Teoksessa de La Porte, Caroline & Björk Eydal, Guðný & Kauko, Jaakko & Nohrstedt, Daniel & 't Hart, Paul & Sofus Tranøy, Bent (toim.) Successful Public Policy in the Nordic Countries: Cases, Lessons, Challenges. Oxford: Oxford University Press, 495–513.

Juhila, Kirsi & Ranta, Johanna & Holmberg, Suvi (2022b) Kotiin paikantuvan tutkimuksen metodologisia lähtökohtia. Teoksessa Raitakari, Suvi & Günther, Kirsi & Räsänen, Jenni-Mari (toim.) Koti, hyvinvointityö ja haavoittuvuus. Tampere: Tampere University Press, 85–120.

Juhila, Kirsi & Ranta, Johanna & Ilmoniemi, Mikko & Mäki Jenni (2023) Paikastaan siirretyt: Kotipaikan menettäminen ja uuteen kiinnittyminen gentrifikaatioprosessissa. Teoksessa Raitakari, Suvi & Harrikari, Timo & Hekkala, Marja & Kivipelto, Minna (toim.) Sosiaalityö kriiseissä ja poikkeuksellisissa olosuhteissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 61–91.

Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina: Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino. E-kirja.

Junnilainen, Lotta (2019) Lähiökylä: tutkimus yhteisöllisyydestä ja eriarvoisuudesta. Tampere: Vastapaino. E-kirja.

Kaakinen, Juha (2023) Kotiin. Selvitysraportti tarvittavista toimenpiteistä asunnottomuuden poistamiseksi vuoteen 2027 mennessä. Ympäristöministeriö. [Selvitysraportti asunnottomuuden poistamisesta 30.1.2023_saaeutettava \(ym.fi\)](#). Viitattu 12.4.2023.

- Kahila, Juha (2019) Asunto ensin -periaatteet. Luentomateriaali. Asunto ensin -koulutus 6.11.2019. Y-Säätiö. <https://asuntoensin.fi/assets/files/2019/10/Asunto-ensin-periaatteet-Juha-Kahila-Y-S%C3%A4%C3%A4ti%C3%B6.pdf>. Viitattu 8.11.2022.
- Karhula, Aleks (2015) Missä on Kallion gentrifikaatio. Yhdyskuntasuunnittelu 53(4) 4–11. <http://www.yss.fi/journal/missa-on-kallion-gentrifikaatio/>. Viitattu 30.9.2022.
- Karppinen, Jari (2020) Varmista asumisen turva! Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimepiteohjelman (AUNE) loppuraportti. Kehittämisosuuskunta Avainväki. <https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/01/AUNE-ohjelman-loppuraportti-Karppinen-Kehitt%C3%A4misosuuskunta-Avainv%C3%A4ki.pdf>. Viitattu 18.10.2022.
- Kauko, Outi & Forsberg, Hannele (2018) Housing Pathways, Not Belonging and Sense of Home as Described by Unaccompanied Minors. *Nordic Social Work Research* 8:3, 210–221.
- Kearns, Ade & Mason, Phil (2013) Defining and Measuring Displacement: Is Relocation from Restructured Neighbourhoods Always Unwelcome and Disruptive? *Housing Studies* 28 (2), 177–204.
- Kim, Joongsub & Kaplan, Rachel (2004) Physical and Psychological Factors in Sense of Community: New Urbanist Kentlands and Nearby Orchard Village. *Environment and Behavior* 36 (3), 313–340.
- Kovács, Zoltán & Musterd, Sako (2013) The Importance of Places and Place Branding. Teoksessa Kovács, Zoltán & Musterd, Sako (toim.) *Place-making and Policies for Competitive Cities*. Hoboken: Wiley-Backwell, 97–104. E-kirja.
- Kulmala, Anna (2006) *Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kärkkäinen, Sirkka-Liisa (2010) Yksin asuminen Suomessa. Julkaisussa Hänninen, Sakari & Palola, Elina & Kaivonurmi, Maija (toim.) *Mikä meitä jakaa? Sosiaalipolitiikkaa kilpailuvaltiossa*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 181–218.
- Laitinen, Merja (2010) Kontekstin ja teorian hahmottamisen taito. Teoksessa Hurtig, Johanna & Laitinen, Merja & Uljas-Rautio, Katriina (toim.) *Ajattele itse! Tutkimuksellisen lukutaidon perusteet*. Jyväskylä: PS-kustannus. E-kirja.
- Lees, Loretta & Slater, Tom & Wyly, Edwin (2008) *Gentrification*. London: Routledge.

- Loh, Carolyn G & Ashley, Amanda J & Kim, Rose & Durham, Leslie & Bubb, Karen (2022) Placemaking in Practice: Municipal Arts and Cultural Plans' Approaches to Placemaking and Creative Placemaking. *Journal of Planning Education and Research* 0 (0), 1–12.
- Luomanen, Jari & Nikander, Pirjo (2017) Haavoittuvat haastateltavat? Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvuori, Johanna (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. E-kirja.
- Manzo, Lynne C. (2008) The Experience of Displacement on Sense of Place and Well-being. Teoksessa Eyles, John & Williams, Allison (toim.) Sense of place, health and quality of life. Hampshire: Ashgate, 87–104.
- Manzo, Lynne C. (2014) On uncertain ground: Being at home in the context of public housing redevelopment. *International Journal of Housing Policy*, 14(4), 389–410. DOI: 10.1080/14616718.2014.947125
- Manzo, Lynne C. & Kleit, Rachel G. & Couch, Dawn (2008) "Moving Three Times Is Like Having Your House on Fire Once": The Experience of Place and Impending Displacement among Public Housing Residents. *Urban Studies* 45(9), 1855–1878. DOI: 10.1177/0042098008093381
- Marcuse, Peter (2015) Gentrification, Social Justice and Personal Ethics. *International Journal of Urban and Regional Research* 39 (6), 1263–1269. DOI:10.1111/1468-2427.12319
- MARGI-tutkimusryhmä (2022) Purettavasta asuinyhteisöstä uusiin koteihin (2021–2022) - tutkimushanke. Tampereen yliopisto. [Purettavasta asuinyhteisöstä uusiin koteihin \(2021–2022\) | MARGI-tutkimusryhmä | Tampereen korkeakouluyhteisö \(tuni.fi\)](#) Viitattu 17.4.2023.
- Massey, Doreen (2008) Kodiksi kutsuttu paikka? Teoksessa Lehtonen, Mikko & Rantanen, Pekka & Valkonen, Janne (toim.) & Rovio, Janne (suom.) Samanaikainen tila. Tampere: Vastapaino.
- Mayock, Paula & Bretherton, Joanne & Baptista, Isabel (2016) Women's Homelessness and Domestic Violence: (In)visible Interactions. Teoksessa Mayock, Paula & Bretherton, Joanne (toim.) Women's Homelessness In Europe. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 127–155.
- Moran, Robyn & Berbary, Lisbeth A. (2021) Placemaking as Unmaking: Settler Colonialism, Gentrification, and the Myth of "Revitalized" Urban Spaces. *Leisure Sciences*, 43 (6), 644–660. DOI: 10.1080/01490400.2020.1870592

Mäkelä, Mika & Enbom, Leena (2015) Ideaalit ja toteutus. Puu-Kallion saneeraus modernistisena projektina. *Yhdyskuntasuunnittelu* 53:4. <http://www.yss.fi/journal/ideaalit-ja-toteutus-puu-kallion-saneeraus-modernistisena-projektina/>. Viitattu 20.10.2022.

Mäki, Jenni & Kuoppakangas, Päivikki & Juhila, Kirsi & Ranta, Johanna & Karjalainen, Rosa (2022) ”Et se oli hyvin poikkeuksellinen paikka asua.” Purettavasta asuinyhteisöstä uusiin koteihin - tutkimushankkeen loppuraportti. Tampereen yliopisto. (Toistaiseksi julkaisematon)

Määttä, Tiina (2018) Broadening Social Work’s Framework on Place and Belonging: An Investigation into Identity Processes Intersected by Experiences of Migration. *The British Journal of Social Work* 48 (6), 1594–1610.

Nousiainen, Kirsi (2005) Polku omaan paikkaan - Helsinkiläisten asunnottomien prostituoitujen tuetun asumisen projekti. Teoksessa Hynynen, Raija (toim.) *Asuntoja ja tukea asunnottomille. Arviointi tuetun asumisen toimintamalleista*. Suomen ympäristö 745. Helsinki: Ympäristöministeriö, 93–118.

O’Connor, Paul (2018) *Home: The foundations of belonging*. London: Routledge.

Osallistava ja osaava Suomi: Sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta (2019). Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Julkaisuja 31. Helsinki: Valtioneuvosto.

Paasi, Anssi (2017) Alueiden ja paikkojen historia ja identiteetti. Teoksessa Vanhatalo, Riitta & Knuuttila, Seppo & Lahtinen, Rauno & Lohtander, Liisa & Puntanen, Pia & Vilkuna, Janne (toim.) *Kotiseutu 2017. Vuosikirja*. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:37, 9–23.

Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2019) *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.

Pleace, Nicholas & Knutagård, Marcus & Culhane, Dennis P. & Granfelt, Riitta (2016) *The Strategic Response to Homelessness in Finland: Exploring Innovation and Coordination within a National Plan to Reduce and Prevent Homelessness*. Teoksessa Nichols, Naomi & Doberstein, Carey (toim.) *Exploring Effective Systems Responses to Homelessness*. Toronto: The Canadian Observatory on Homelessness Press, 425–441.

Pohjola, Anneli & Kemppainen, Tarja & Niskala, Asta & Peronius, Nina (2019) *Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö*. Tampere: Vastapaino.

Pynnönen, Anu (2013) Diskurssianalyysi: tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulun Working Paper N:o 379.

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/42412/978-951-39-5471-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 3.2.2023.

Raitakari, Suvi & Günther, Kirsi & Räsänen, Jenni-Mari (2022) Johdanto: Koti hyvinvointityön ja haavoittuvuuden kohtaamisen ympäristönä. Teoksessa Raitakari, Suvi & Günther, Kirsi & Räsänen, Jenni-Mari (toim.) Koti, hyvinvointityö ja haavoittuvuus. Tampere: Tampere University Press, 7–22.

Raitakari, Suvi & Juhila, Kirsi (2022) Kotikäänne: Hyvinvointipalveluiden ja -työn muutos. Teoksessa Raitakari, Suvi & Günther, Kirsi & Räsänen, Jenni-Mari (toim.) Koti, hyvinvointityö ja haavoittuvuus. Tampere: Tampere University Press, 25–58.

Rannila, Päivi (2021) Humanistinen maantiede tänään? Teoksessa Vahtikari, Tanja & Ainiala, Terhi & Kivilaakso, Aura & Olsson, Pia & Savolainen, Panu (toim.) Humanistinen kaupunkitutkimus. Tampere: Vastapaino, 345–363.

Ranta, Johanna & Juhila, Kirsi (2020) Constructing a sense of home in floating support for people using drugs. *Qualitative Social Work* 19(4), 685–700. <https://doi.org/10.1177/1473325019847262>

Ranta, Johanna & Juhila, Kirsi (4.12.2019) Kodittomuus on muutakin kuin elämää ilman asuntoa. Alusta! Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan verkkojulkaisu. <https://www.tuni.fi/alustalehti/2019/12/04/kodittomuus-on-muutakin-kuin-elamaa-ilman-asuntoa/>. Viitattu 7.10.2022.

Ranta, Johanna & Perälä, Riikka (2022) Haittojen vähentäminen ja Asunto ensin -malli huumeita käyttävien asumisen tuessa. Teoksessa Raitakari, Suvi & Günther, Kirsi & Räsänen, Jenni-Mari (toim.) Koti, hyvinvointityö ja haavoittuvuus. Tampere: Tampere University Press, 181–215.

Ranta, Johanna & Räsänen, Jenni-Mari & Raitakari, Suvi & Juhila, Kirsi (2023) Home as a risk environment: Negotiating the boundaries of homes and social relationships in services for people using illicit drugs. *International Journal of Social Welfare* 32 (2), 230–240.

Relph, Edward (2008a) Place and placelessness. London: Pion Limited.

Relph, Edward (2008b) Senses of place and emerging social and environmental challenges. Teoksessa Eyles, John & Williams, Allison (toim.) Sense of place, health and quality of life. Hamsphire: Ashgate, 31–44.

Richardson, Joanna (2019) Place and identity: The performance of home. London: Routledge.

Saari, Juho (2015) Huono-osaiset: elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Helsinki: Gaudeamus.

SEGRA (2022) Segregaation ja asunnottomuuden vastainen asumissosiaalinen työ haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten asumis- ja palvelupoluilla -tutkimushanke (2021–2023). Tampereen yliopisto. [SEGRA | Segregaation ja asunnottomuuden vastainen asumissosiaalinen työ haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten asumis- ja palvelupoluilla | Tampereen korkeakoulu yhteisö \(tuni.fi\)](#). Viitattu 19.4.2023.

Shaw, Ian (2007) Is Social Work Research Distinctive? Social Work Education, 26:7, 659–669.

Shaw, Ian & Holland, Sally (2014a) Ethics in Qualitative Research. Teoksessa Shaw, Ian & Holland, Sally (2014) Doing Qualitative Research in Social Work. Los Angeles: SAGE.

Shaw, Kate S & Hagemans, Iris W. (2015) ‘Gentrification Without Displacement’ and the Consequent Loss of Place: The Effects of Class Transition on Low-Income Residents of Secure Housing in Gentrifying Areas. International journal of urban and regional research 39.2, 323–341.

Shelley, Fred M. & Pringle, Dennis G. & Agnew, John A. (2003) Classics in Human Geography Revisited. Progress in Human Geography 27 (5), 605–614.

Shwartz-Ziv, Tamar & Strier, Roni (2022) Place-making: Toward a place-aware community practice agenda. British Journal of Social Work 52, 61–78. doi: 10.1093/bjsw/bcaa219.

Siltaoja, Marjo & Vehkaperä, Meri (2011) Diskurssianalyysi johtamis- ja organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat: Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO.

Soederberg, Susanne & Walks, Alan (2021) The New Urban Displacements? Finance-Led Capitalism, Austerity and Rental Housing Dynamics. Urban Geography 42:5, 571–582.

Somerville, Peter (2013) Understanding Homelessness. Housing, Theory and Society 30 (4), 384–415. DOI: 10.1080/14036096.2012.756096

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>. Viitattu 7.10.2022.

Suikkanen, Asko & Kunnari, Marika (2010) Missä on sosiologian koti? Teoksessa Vilkko, Anni & Suikkanen, Asko & Järvinen-Tassopoulos, Johanna (toim.) Kotia paikantamassa. Rovaniemi: Lapin Yliopistokustannus, 59–80.

Suonio, Mari & Kuikka, Ulla (2012) Asunnottomien ja eri toimijoiden kertomuksia ja tulkintoja asunnottomuudesta. Teoksessa Forssén, Katja & Roivainen, Irene & Ylinen, Satu & Heinonen, Jari 39 (toim.) Kohtaako sosiaalityö köyhyden? Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2011. Unipress, 223– 246.

Syrjälä, Jenna (2022) Asumispalveluihin kuulumisen tunne asunnottomien kerronnassa. Janus 30(2), 140–156.

Tan, Harry (2020) Rethinking Individual Vulnerability and Homelessness in Singapore. Teoksessa Forbes-Mewett, Helen (toim.) Vulnerability in a Mobile World. Bingley: Emerald Publishing, 29–46.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) (2018) Sosiaali- ja terveystieteiden yhdenvertaisuuden käsitteet. Versio 1.0. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/documents/890257/905529/Sosiaali-+ja+terveyspalvelujen+yhdenvertaisuuden+k%C3%A4sitteet/aa8ade63-9046-479b-898e-900608099396>. Viitattu 8.11.2022.

Tually, Selina & Skinner, William & Faulkner, Debbie & Goodwin-Smith, Ian (2020) (Re)Building Home and Community in the Social Housing Sector: Lessons from a South Australian Approach. Social Inclusion 8 (3), 88–101. DOI:10.17645/si.v8i3.2822

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/htk_ohje_verkko14112012.pdf. Viitattu 13.10.2022.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja

3/2019. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.
https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2019.pdf.

Viitattu 8.11.2022.

Vaattovaara, Mari (1999) Sosiaalisen erilaistumisen dynamiikka pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 64 (2), 120–130.

Vandemark, Lisa M. (2007) Promoting the Sense of Self, Place, and Belonging in Displaced Persons: The Example of Homelessness. *Archives of Psychiatric Nursing* 21 (5), 241–248.

Valli, Chiara (2015) A Sense of Displacement: Long-time Residents' Feelings of Displacement in Gentrifying Bushwick, New York. *International journal of urban and regional research* 39.6, 1191–1208.

Vanhala, Anni (2005) Paikka ja asiakkuus. *Etnografia naisten Asuntolasta*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Vilkko, Anni (2010) Eletyn tilan kertominen. Teoksessa Vilkko, Anni & Suikkanen, Asko & Järvinen-Tassopoulos, Johanna (toim.) *Kotia paikantamassa*. Rovaniemi: Lapin Yliopistokustannus, 35–58.

Wallin, Antti (2021) Ekogentrifikaatio: kaupunkien kestävyysmurroksen kiusallinen seuralainen. *Alue ja ympäristö* 50 (2), 101–116.

Webb, Debra (2014) Placemaking and Social Equity: Expanding the Framework of Creative Placemaking. *Artivate* 3 (1), 35–48.

Williams, Daniel R. & Stewart, Susan I. (1998) Sense of place: An elusive concept that is finding a home in ecosystem management. *Forest Science* 96 (5), 18–23.

Willse, Graig (2015) *The Value of Homelessness: Managing Surplus Life in the United States*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Zufferey, Carole & Horsell, Christopher & Burgess, Kathryn & Cleland, Amy & Goel, Kalpana & Tedmanson, Deirdre (2022) *The Complexities of Home in Social Work*. London: Routledge.

Zufferey, Carole & Nilan, Yu & Hand, Tammy (2020) Researching home in social work. *Qualitative Social Work*, 19 (5–6), 1095–1110. <https://doi.org/10.1177/1473325019880244>

Yuval-Davis, Nira (2011) Introduction: Framing the Questions. Teoksessa Yuval-Davis, Nira (2011) *The Politics of Belonging: Intersectional Contestations*. Los Angeles: Sage, 1–45.

LIITTEET

Liite 1: Purettavasta asuinyhteisöstä uusiin koteihin -tutkimushankkeen teemoiteltu haastattelurunko

Teema 1: Asuinyhteisön tyhjentämisen prosessin historia ja käytännöt

- Milloin kuulit ensimmäisen kerran siitä, että alueelta täytyy muuttaa pois? Mitä kautta sait kuulla, että alueen asunnot tyhjenetään?
- Minkälaisia ajatuksia alueen tyhjentäminen asukkaista sinussa aiheutti?
- Oliko tiedon saamisella jotain seurauksia omassa elämässäsi, millaisia?
- Kuinka alueen asukkaat ovat yleisesti ottaen mielestäsi reagoineet pois muuttamisen pakkoon?
- Kerrottiinko sinulle omista oikeuksistasi ja velvollisuuksistasi taloyhtiön asukkaana silloin, kun alueen tyhjentämispäätöksestä kerrottiin?
- Mitä ajattelet alueen tyhjentämisen prosessista kaiken kaikkiaan? Tehtiinkö siinä jotain hyvin tai huonosti, jos tehtiin, niin mitä?
- Onko koronaepidemia vaikuttanut mielestäsi muutosprosessiin jotenkin, miten?

Teema 2: Asuinyhteisön asukkaiden asumispolut

- Minkälainen asuinpaikka asuinyhteisö mielestäsi on? Miksi?
- Milloin muutit itse asuinyhteisöön? Mistä muutit alueelle? Valitsitko itse tämän asuinpaikan? Miksi?
- Oletko saanut asumiseesi jotain tukea yhteisössä asuessasi, millaista?
- Millaista asuminen yhteisössä on sinulle ollut? Millä tavalla yhteisö on näkynyt omassa asumisessasi? Minkälaista asuntoa toivot seuraavaksi? Mistä? Miksi? Uskotko, että saat toiveitasi vastaavan asunnon? Miksi kyllä/ei?
- Onko koronaepidemia vaikuttanut osaltasi uuden asunnon saamiseen, jos on, miten?

Teema 3: Paikallisuus ja yhteisö asuinyhteisössä

- Mitä ajattelet yhteisöstä, jossa asuit?
- Kuvaile yhteisöä fyysisenä alueena (rakennukset, tupa, oma asuntosi)? Mikä yhteisössä on hyvää ja toimivaa? Mikä ei?
- Onko yhteisö ympärilläsi tukenut sinua jollain tavalla asumisessa, jos on, niin miten?
- Onko yhteisö ympärilläsi haitannut asumistasi jollain tavalla, jos on, niin miten?
- Mitä yhteisö ympärilläsi on sinulle henkilökohtaisesti merkinnyt? Mitä ajattelet siitä, että se puretaan?
- Oletko asioinut yhteisön alueella sijaitsevan 3. sektorin toimijan yhteistiloissa?
- Minkälaisiin asioihin olet saanut yhteistiloilla asioidessasi apua?
- Onko korona vaikuttanut mielestäsi alueen yhteisöllisyyteen, jos on, miten?

Teema 4: Osallisuus ja palvelutarpeet asuinyhteisön tyhjentämisen muutosprosessissa

- Milloin sait kuulla asuinyhteisön purkamisesta? Saitko mielestäsi tietoa tarpeeksi ja ymmärrettävällä tavalla?
- Kuinka nopeasti sinulle tarjottiin uutta asuntoa? Mistä? Minkälaista? Jos tarjottu asunto ei ollut sinulle mieluisa, miksi ei?
- Minkälainen asunto olisi ollut sinulle yhteisöstä pois muuttaessa mieluisin? Miksi? Onko kanssasi keskusteltu asumisen toiveistasi?
- Saitko vaikuttaa uuden asunnon valintaan?
- Tarvitsetko tai saatko apua arkeen ja asumiseesi, jos saat, niin millaista? Onko apu mielestäsi ollut riittävää?
- Koetko tarvitsevasi asumiseen tulevaisuudessa apua? Jos koet, niin millaista?
- Onko sinulla sosiaalityöntekijää tai muuta tukityöntekijää? Jos on, niin koetko, että toiveesi asumisen ja siihen liittyvien palvelujen suhteen on huomioitu hyvin sosiaalityössä? Millä tavalla ajatuksesi on kuultu sosiaalityössä? Koetko olevasi sosiaalityöntekijän kanssa samaa mieltä asumiseen liittyvistä palvelutarpeistasi?
- Onko korona vaikuttanut jotenkin asiointiisi yhteisön työntekijöiden tai sosiaalityöntekijäsi kanssa, jos on, miten?

Teema 5: Tulevaisuuden näkymät asuinyhteisön muutosprosessissa

- Missä näet itsesi asumassa vuoden kuluttua tästä?
- Näetkö, että tulevaisuuden asumiseesi liittyy jonkinlaisia uhkakuvia, jos koet, kerro millaisia?
- Koetko alueen tyhjentämisellä olleen merkittävä vaikutus tulevaisuuteesi, jos koet, kuvaile miten on vaikuttanut?
- Saako tutkija ottaa sinuun yhteyttä toteuttaakseen jatkohaastattelun vuoden kuluttua?
- Arvioitko koronaepidemian vaikuttavan omaan elämääsi seuraavan vuoden aikana jollain tavalla, jos kyllä, miten?

Liite 2: Purettavasta asuinyhteisöstä uusiin koteihin -tutkimushankkeen teemoiteltu jatkoahaastattelurunko

Teema 1: Asuinyhteisön tyhjentämisprosessi muisteltuna

- Minkälaisia ajatuksia alueen tyhjentäminen asukkaista sinussa herättää nyt jälkikäteen pohtien?
- Muistatko kuinka uusi asunto järjestyi sinulle? Auttoiko joku sinua? Oliko asunnon etsiminen ja löytäminen sinulle helppoa? Saitko tarvitsemasi avun pois muuttamiseen? Olisitko kaivannut jotain muunlaista apua tai tukea pois muuttamiseen?
- Asutko nyt samassa asunnossa, kuin Pura-alueelta pois muuttaessasi? Jos asut/et, miksi?
  - o Tuntuuko uusi asunto samalla tavalla kodilta, kuin aikaisempi? Tai onko kokemus erilainen? Miten?

Teema 2: Asuinyhteisön asukkaiden asumispolut

- Minkälainen asuinpaikka nykyinen asuinyhteisösi mielestäsi on? Miksi?
- Valitsitko itse tämän asuinpaikan? Miksi?
- Oletko saanut nykyiseen asumiseesi jotain tukea, millaista?
- Millaista uudessa kodissa asuminen on sinulle ollut? Millä tavalla muun paikalliset asukkaat, naapurusto näkyy elämässäsi? Miten naapurusto eroaa entisestä, puretusta asuinalueesta? Kaipaatteko sieltä jotain?
- Oletko ajatellut muuttavasti tästä joskus eteenpäin? Jos olet, minkälaista asuntoa toivot seuraavaksi? Mistä? Miksi? Uskotko, että saat toiveitasi vastaavan asunnon? Miksi kyllä/ei?

Teema 3: Paikallisuus ja yhteisö asuinyhteisössä

- Mitä nykyään ajattelet yhteisöstä, jossa asuit ennen?
- Kuvaile nykyistä asuinyhteisöäsi fyysisenä alueena (rakennukset, oma asuntosi)? Mikä yhteisössä on hyvää ja toimivaa? Mikä ei?
- Onko yhteisö ympärilläsi tukenut sinua jollain tavalla asumisessa ja elämässä, jos on, niin miten?
- Onko yhteisö ympärilläsi haitannut asumistasi jollain tavalla, jos on, niin miten?
- Mitä nykyinen asuinyhteisö ympärilläsi merkitsee sinulle henkilökohtaisesti? Koetko naapuruston omaksesi, tunnutko kuuluvasi siihen?
- Koetko asumisen tässä paikassa sinulle turvallisena?
- Kävitkö aiemmassa naapurustossasi 3. sektorin toimijan yhteistiloissa? Onko sinulle löytynyt jokin vastaava paikka?

Teema 4: Osallisuus ja palvelutarpeet asuinyhteisön tyhjentämisen muutosprosessissa

- Kuinka ajattelet alueelta pois muuttamisen prosessin menneen omalta osaltasi näin jälkikäteen ajateltuna? Menikö jokin hyvin? Entä huonosti?
- Minkälaisia seurauksia alueelta poismuuttamisella on ollut elämääsi ja hyvinvointiisi? Onko hyvinvointi elämässäsi lisääntynyt tai vähentynyt. Miksi?
- Koetko kuuluvasi uuteen naapurustoosi? Mikä kiinnittää/erottaa?
- Koetko tulleeesi toiveitasi kanssa kuulluksi vanhalta alueelta pois muuttaessa?
- Vastaako uusi asunto toiveitasi ja odotuksiasi?
- Tarvitsetko tai saatko apua arkeen ja asumiseesi, jos saat, niin millaista? Onko apu mielestäsi ollut riittävää?
- Onko sinulla sosiaalityöntekijää tai muuta tukityöntekijää? Jos on, niin koetko, että toiveesi asumisen ja siihen liittyvien palvelujen suhteen on huomioitu hyvin sosiaalityössä? Millä tavalla ajatuksesi on kuultu sosiaalityössä? Koetko olevasi sosiaalityöntekijän kanssa samaa mieltä asumiseen liittyvistä palvelutarpeistasi?
- Tiedätkö mistä haet apua sitä tarvitessasi?

Liite 3: Suostumus tutkimukseen osallistumiseen

Purettavasta asuinyhteisöstä uusiin koteihin -tutkimushanke

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa kuvaus siitä muutosprosessista, jonka aikana purettavassa asuinyhteisössä asuville asukkaille on järjestetty uudet kodit.

Tutkimuksen tavoitteina on selvittää

- 1) kuinka purettavan asuinyhteisön muutosprosessi on kokonaisuutena järjestetty.
- 2) miten muutosprosessissa mukana olevien toimijoiden osallisuus prosessissa ilmenee ja
- 3) kuinka alueen asukkaiden palvelutarpeet on huomioitu uusien asuntojen järjestämisen yhteydessä.
- 4) muodostuvatko asukkaille järjestyneet uudet kodit pysyviksi ratkaisuksi.
- 5) koronapandemian vaikutuksia alueen tyhjenemisen muutosprosessissa.

Suostumus tutkimukseen osallistumiseksi

Minua pyydetään osallistumaan Purettavasta asuinyhteisöstä uusiin koteihin -tutkimukseen. Olen saanut kirjallista ja suullista tietoa tutkimuksesta sekä mahdollisuuden esittää siitä tutkijalle kysymyksiä. Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Minulle on kerrottu, että tutkimusaineisto pidetään salassa ja aineistoa käsitellään kunnioittavasti, luottamuksellisesti ja nimettömästi.

Ymmärrän, että minulla on oikeus kieltäytyä ja perua suostumukseni milloin tahansa. Minun ei tarvitse ilmoittaa perumisen syytä. Kieltäytymisestä ei koidu minulle haittaa. Tutkimukseen osallistumiseni voin peruuttaa omalta osaltani ottamalla yhteyden tutkijaan (ks. yhteystiedot tutkimustiedotteessa) minkä jälkeen antamani haastattelu ja siitä tehty litteraatti tuhoaan.

Tutkimusaineisto tallennetaan vain tutkimusryhmän käytössä olevaan, sähköiseen tallennustilaan. Tutkimusaineisto voidaan antaa hankkeen johtajan luvalla sellaisiin tieteellisiin jatkotutkimuksiin, jotka ovat perusteltuja hankkeen teeman (asumispolut, asuinyhteisö, asukkaiden osallisuus ja palvelutarpeet) ja tutkimussuunnitelman kannalta.

Annan suostumukseni tutkimushaastatteluun.

Annan suostumukseni tutkimushaastattelun käyttöön jatkotutkimuksessa

---

Paikka ja päivämäärä

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Suostumuksen vastaanottaja:

Tutkijan allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 4: Tutkimustiedote

TIEDOTE TUTKIMUSHAASTATTELUIHIN OSALLISTUVILLE ASUKKAILLE JA MUILLE TOIMIJOILLE

Tutkimushankkeen nimi on *Purettavasta asuinyhteisöstä uusiin koteihin (Pura)* (2021–2022). Tutkimusta rahoittavat Tampereen kaupunki ja Suomen Akatemia. Sitä toteuttavat sosiaalityön, julkisen hallinnon sekä organisaatiojohtamisen tutkijat Tampereen yliopistossa.

Tutkimuksen tavoitteina on selvittää

- 1) kuinka purettavan asuinyhteisön muutosprosessi on kokonaisuutena järjestetty.
- 2) miten muutosprosessissa mukana olevien toimijoiden osallisuus prosessissa ilmenee ja
- 3) kuinka alueen asukkaiden palvelutarpeet on huomioitu uusien asuntojen järjestämisen yhteydessä.
- 4) muodostuvatko asukkaille järjestyneet uudet kodit pysyviksi ratkaisuksi.
- 5) koronapandemian vaikutuksia alueen tyhjenemisen muutosprosessissa.

Tutkimukseen osallistuminen tarkoittaa käytännössä sitä, että annat hankkeen tutkijalle luvan haastatella itseäsi ja nauhoittaa haastattelu.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Kieltäytymisestä ei koidu sinulle minkäänlaisia seurauksia. Kieltäytyminen on mahdollista tehdä myös haastattelun aikana, sekä sen jälkeen milloin tahansa ottamalla yhteyttä hankkeen vastuututkijaan. Kerättyä aineistoa käsitellään kunnioituksella ja luottamuksellisesti. Tutkimukseen osallistuneita henkilöitä ei voida valmistuneesta tutkimuksesta tunnistaa. Haastatteluaineisto säilytään asianmukaisesti lukitussa tilassa ja sähköisesti salasanojin suojattuna. Aineisto on tutkimusryhmän jäsenten käytössä 10 vuotta hankkeen päättymisen jälkeen. Tutkimusaineisto voidaan antaa hankkeen johtajan luvalla sellaisiin tieteellisiin jatkotutkimuksiin, jotka ovat perusteltuja hankkeen teemojen (asumispolut, asuinyhteisö, asukkaiden osallisuus ja palvelutarpeet) ja tutkimussuunnitelman kannalta.

Tutkimusryhmään kuuluvat tutkijat:

Kirsi Juhila (johtaja), Jenni Mäki (vastuututkija), Päivikki Kuoppakangas (vastuututkija), Laura Kalliomaa-Puha, Jari Stenvall, Marja Hekkala, Mikko Ilmoniemi, Suvi Raitakari, Johanna Ranta, Henna Takala ja MARGI-tutkimusryhmän jäsenet.

Aineiston keruusta vastaavan tutkijan yhteystiedot:

Jenni Mäki, s-posti: jenni.l.maki@tuni.fi, p. 050 598 0398

Tietoa MARGI-tutkimusryhmästä: <https://research.tuni.fi/margi-fi/>